

Heidi Karppanen

”ANTI ON YHTÄ KOKONAISVALTAISTA KUIIN LAPSEN AITO OPPIMINEN”

Erasmus+ henkilöliikkuvuuksien vaikutukset
kansalaisopistoissa hankekaudella 2014–2020

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Kesäkuu 2023

TIIVISTELMÄ

Heidi Karppanen: "ANTI ON YHTÄ KOKONAISVALTAISTA KUIN LAPSEN AITO OPPIMINEN" - Erasmus+ henkilöliikkuvuuksien vaikutukset kansalaisopistoissa hankekaudella 2014–2020

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden ja kulttuurin tiedekunta

Kesäkuu 2023

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää Erasmus+ -ohjelman aikuiskoulutuksen KA104-henkilöliikkuvuushankkeiden avulla kansainvälisyyden vaikutuksia kansalaisopistoissa toiminnan eri tasoilla sekä vaikuttavuutta hanketyössä. Tavoitteena oli ymmärtää, millaisia vaikutuksia KA104 -hankkeilla ja niiden tuotoksilla on ollut kansalaisopistoille organisaationa, opiston henkilökunnalle ja aikuisille oppijoille. Tämän työelämälähtöisen tutkimuksen toimeksiantaja oli Opetushallitus.

Kansalaisopistot ovat vapaan sivistystyön oppilaitoksia, joiden toiminnan tavoitteena on järjestää elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta koulutusta paikalliseen ja alueelliseen koulutustarpeeseen. Kansainvälisyys näkyy toiminnassa niin yksilön kuin organisaation tasolla, mutta myös kunnallisella, alueellisella ja valtakunnallisella tasolla sekä kansainvälisenä yhteistyönä. Yksi kansainvälisten liikkuvuusjaksojen mahdollistaja on Erasmus+-ohjelma. Kansalaisopistokentällä vaikutuksia ja vaikuttavuutta on tutkittu ja kuvattu eri käsitteillä, kuten toiminnan hyödyt, opistojen merkitys, taloudelliset vaikutukset ja sosiaalinen tuottavuus.

Fenomenologisia ja hermeneuttisia piirteitä sisältävä arviointitutkimus pyrki ymmärtämään liikkuvuusjaksojen osallistujien ja opistokentän koettuja kokemuksia. Tutkimusaineistona oli valmis aineisto, joka sisälsi hankekaudella 2014–2020 kansalaisopistoissa toteutettujen KA104-hankkeiden hankehakemukset, arvioijan palautteet ja loppuraportit. Aineisto kattoi 28 kansalaisopistoa 59 kunnan alueella, ja aineiston hankkeisiin sisältyi 434 liikkuvuusjaksoa. Arviointia ohjaavana menetelmänä toimi Muutosharavointi, johon sisältyi aineistopohjainen sisällönanalyysi, hermeneuttinen kehä, teemoittelu ja kvantifiointi.

Tutkimuksen päätulos oli, että vaikutuksia saavutettiin kaikissa hankkeissa henkilökunnan, opiskelijoiden ja organisaation tasolla riippumatta opiston koosta, sijainnista tai aiemmasta kansainvälisyyskokemuksesta. Eniten vaikutuksista raportointiin henkilökunnan tasolla, jossa kuvattiin muun muassa ammatillisen osaamisen ja kansainvälisyystaitojen kehittyminen, kollegayhteistyön tiivistyminen ja tietoisuuden lisääntyminen. Vaikutuksia saavutettiin myös paikallisesti, alueellisesti, valtakunnallisesti ja Euroopan tasolla. Viestintä ja konkreettiset tuotokset kattavat 7,7 % paikallisen ja alueellisen tason vaikutuksista ja 53,8 % valtakunnallisen tason vaikutuksista. 35 % hankkeista raportoi negatiivisista vaikutuksista.

Kansainvälisyyden vaikuttavuutta tarkasteltiin Erasmus+ -ohjelman tavoitteiden ja kansalaisopistojen laissa määritetyn tehtävän näkökulmasta. Kansainvälisyys tuki avaintaitojen kehittymistä liikkujien tasolla, elinikäisen oppimisen ja laadun kehittämistä ja innovointia henkilökunnan ja organisaation tasolla sekä kansainvälistymistä henkilökunnan, opiskelijoiden ja organisaation tasolla. Lisäksi kansainvälisyys loi puitteita toiminnan kehittämiseen, lisäsi työkaluja paikallisiin ja alueellisiin sivistystarpeisiin vastaamiseen sekä tuki kansainvälistymistä ja monikulttuurisuutta henkilökunnan ja organisaation tasolla.

Ensimmäinen kansalaisopistojen kansainvälisyystutkimus tuo tietoa kansainvälisyyden monipuolisista ja monitahoisista vaikutuksista kansalaisopistojen toiminnassa. Kansainvälisyys luo turvaa opiston toiminnan jatkuvuudelle sekä mahdollistaa opiston roolin ja tehtävän korostamisen osaavana asiantuntijuusorganisaationa. Opistot tuovat elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti kansainvälisyyden mahdolliseksi kaikille opiskelijoille, ikään tai asuinpaikkaan katsomatta.

Avainsanat: kansainvälisyys, kansalaisopisto, vapaa sivistystyö, vaikutukset, vaikuttavuus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

ABSTRACT

Heidi Karppanen: "THE IMPACT IS AS HOLISTIC AS AUTHENTIC LEARNING IN CHILDHOOD" - Impacts of Erasmus+ KA1 individual mobilities in Finnish community colleges at project period 2014–2020
Master's Thesis
Tampere University
Faculty of Education and Culture
June 2023

The aim of the study was to find out the impact and effectiveness of internationality with Erasmus+ KA1 adult education individual mobilities in Finnish community colleges at different levels of operation. The goal was to understand what kind of impacts the KA104-projects and their outputs have had on Finnish community colleges as an organization, for staff and adult learners. The working life-oriented study was commissioned by the Finnish National Agency for Education.

Finnish community colleges are educational institutions of liberal adult education, whose objective is to organize education based on the principle of lifelong learning for local and regional needs. Internationality can be seen in the activities of community colleges throughout the organization at the level of the individual, the organization, and the municipality, as well as regionally, nationally and mobility periods abroad. One enabler of international mobility periods is the Erasmus+ program. In the liberal adult education field, impacts and effectiveness have been studied using many different concepts, such as the benefits of the operation, the importance of colleges, economic effects, and social productivity.

Within phenomenological and hermeneutic features, the evaluation study sought to understand the experiences of the participants and the organizations. The ready research material contained the project applications, evaluator's feedback, and final reports of the KA104 projects implemented in community colleges in the project period 2014–2020. The material covered 28 community colleges in 59 municipalities, and it included 434 mobility periods. The method guiding the evaluation was Outcome Harvesting, which included qualitative content analysis, hermeneutic circle, thematization and quantification.

The main result of the study was that impacts were achieved in all projects at the level of staff, students, and organization, regardless of the size, location, or previous international experience of the college. Most of the impacts on reporting are at the staff level, such as the development of professional competence and international skills, closer collaboration with colleagues and increased awareness. Impacts were also achieved locally, regionally, nationally and at the European level. Communication and tangible outputs cover 7.7% of local and regional level impacts and 53.8% of national level impacts. 35% of projects report negative impacts.

The effectiveness of internationalization was examined from the point of view of the goals of the Erasmus+ program and the task defined in the Finnish law on liberal adult education. Internationality supported the development of key skills for the participants of the mobilities, the development and innovation of lifelong learning and quality at the level of the staff and the organization, and internationalization at the level of the staff, students, and organization. In addition, internationality created tools for the development of operations, brought tools to respond to local and regional cultural needs, and supported internationalization and multiculturalism at the staff and organizational level.

The first survey of the internationality in Finnish community colleges brings information about the versatile and multifaceted impacts of internationality on the different levels of operations in community colleges. Internationality creates security for the continuity of the college operations and enables the college's role and mission to be emphasized as a competent expert organization. In accordance with the principle of lifelong learning, colleges make internationalization possible for all students, regardless of age or place of residence.

Keywords: internationality, community college, liberal adult education, impact, effectiveness

The originality of this thesis has been checked using the Turnitin OriginalityCheck service.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	KANSALAIPOISTOT OSANA VAPAATA SIVISTYSTYÖTÄ	8
2.1	Opistotoiminnan peruseriaatteet.....	8
2.2	Opistojen asema ja tehtävä kunnassa.....	10
2.3	Organisaatorakenne	12
2.4	Opetustarjonta	13
2.5	Opiskelijat	14
3	KANSAINVÄLISYYS KANSALAIPOISTOISSA	16
3.1	Mitä on kansainvälisyys?	16
3.2	Kansainvälisyyden tasot kansalaisopistoissa	18
3.3	Kansainvälisyyden tavoitteet	20
4	VAIKUTUKSIEN JA VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTI.....	23
4.1	Vaikutuksien ja vaikuttavuuden arviointi opistoissa.....	23
4.2	Arviointi hankkeissa	25
4.3	Vaikutuksien ja vaikuttavuuden arviointi tutkimuksena	27
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	31
5.1	Tutkimustehtävä.....	32
5.2	Tutkimusaineisto	33
5.3	Tutkimuksen eteneminen.....	34
5.3.1	<i>Muutosharavointi-menetelmä työn tukena</i>	<i>35</i>
5.3.2	<i>Sisällönanalyysi ja hermeneuttinen kehä</i>	<i>36</i>
5.3.3	<i>Kvantifiointi</i>	<i>37</i>
5.4	Tutkijan positio	38
5.5	Luotettavuus	38
6	TULOKSET	40
6.1	Henkilökunnan ammatillinen ja henkilökohtaisena kehittyminen	42
6.1.1	<i>Opettajien ammatillisen osaaminen kehittyi monipuolisesti.....</i>	<i>42</i>
6.1.2	<i>Ammatillista kehittymistä tapahtui opiston eri tehtävissä</i>	<i>45</i>
6.1.3	<i>Henkilökohtaisten ominaisuudet ja hyvinvointi kehittivät</i>	<i>47</i>
6.1.4	<i>Kansainvälisyysosaaminen kehittyi lisäten tietoutta ja kehittäen kielitaitoa.....</i>	<i>48</i>
6.1.5	<i>Työn kehittämisen into kasvoi ja uramahdollisuudet paranivat.....</i>	<i>49</i>
6.1.6	<i>Kollegayhteistyö tiivistyi.....</i>	<i>50</i>
6.1.7	<i>Aikuiskoulutusosaaminen lisääntyi.....</i>	<i>51</i>
6.1.8	<i>Tietoisuus ja tuntemus lisääntyvät laajasti vierailuilla</i>	<i>52</i>
6.2	Ilmapiiirin muutos opiskelijoiden tasolla	53
6.3	Organisaatioiden toiminnan jatkuvuus sai turvaa	55
6.4	Negatiiviset vaikutukset kohdistuivat resursseihin	59
6.5	Kansainvälisyys muokkasi asennoitumista paikallisella ja alueellisella tasolla.....	60
6.6	Kotimaista yhteistyötä valtakunnallisella tasolla	62
6.7	Euroopan yhteistyöverkostossa on voimaa	63
6.8	Katsaus vaikuttavuuteen.....	64
7	POHDINTA.....	67
7.1	Vaikutukset henkilökunnan, opiskelijoiden ja organisaation tasolla.....	68
7.2	Katsaus taloudellisiin vaikutuksiin	69

7.3	Kansainvälisyyden haasteet	70
7.4	Kansainvälisen toiminnan arviointi opistoissa	71
7.5	Johtopäätökset.....	71
7.6	Jatkotutkimus	73
LÄHTEET		75
LIITTEET		81
	Liite 1. Kartta henkilöliikkuvuuksien vaikutuksista kansalaisopistoissa	81

TAULUKOT

TAULUKKO 1.	MUUTOSHARAVOINNIN VAIHEET	29
TAULUKKO 2.	TUTKIMUSAINEISTON KUVAUS	33
TAULUKKO 3.	TUTKIMUKSEN ETENEMINEN MUUTOSHARAVOINNIN AVULLA	35
TAULUKKO 4.	KANSAINVÄLISYYDEN VAIKUTUKSIEN PÄÄTEEMAT	40

KUVIOT

KUVIO 1.	KANSAINVÄLISYYDEN TASOT OPISTOISSA	17
KUVIO 2.	MUUTOSTEORIAN (TOC) VAIKUTUSKETJU	27

1 JOHDANTO

Kansalaisopisto-opetukseen voi osallistua missä tahansa Suomen kunnassa, sillä kansalaisopistojen verkosto kattaa Suomen kaikkien kuntien alueet. Opistojen toimintaan osallistuu enemmän opiskelijoita kuin missään muussa oppilaitosmuodossa Suomessa. (KoL, 2022.) Laissa vapaasta sivistystyöstä (632/1998, 1:2 §) todetaan, että kansalaisopistot ovat osa vapaan sivistystyön koulutusta Suomessa. Vapaan sivistystyön koulutuksen tavoitteena on edistää ihmisten monipuolista kehittymistä, hyvinvointia sekä kansanvaltaisuuden, moniarvoisuuden, kestävästä kehityksen, monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden toteutumista (Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998, 1:1 §).

Kansainvälisyys näkyy kansalaisopistoissa niin yksilön, henkilökunnan kuin organisaation tasolla. Nyströmin (2019, 77) mukaan kansainvälisyys ulkomaan liikkuvuusjaksoina on näkynyt kansalaisopistokentällä jo 1950-luvun loppupuolelta asti. Yhtenä kansainvälisyyden mahdollistajana toimii Erasmus+, joka on Euroopan unionin mahdollistama koulutuksen, nuorisoalan ja urheilun ohjelma (European Commission, 2017).

Tämän tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa kansalaisopistojen kokemuksia kansainvälisyyden vaikutuksista ja vaikuttavuutta hanketyössä. Suomessa kansalaisopistojen kansainvälisyyden vaikutuksia ja vaikuttavuutta ei ole aiemmin tutkittu. Koska kansalaisopisto on oppilaitosmuotona erityinen ja alun perin syntynyt Pohjoismaissa, ei aiempaa tutkimustietoa juuri kansalaisopistojen kansainvälisyydestä ole tehty. Kansainvälistä tutkimusta Erasmus+-ohjelmasta löytyy muun muassa opettajaliikkuvuuksien vaikutuksista sekä vaikuttavuustutkimusta kansainvälisyydestä korkeakouluissa. Kotimaista ja kansainvälistä tutkimusta on tehty vaihto-opiskelusta opiskelijoiden näkökulmasta liikkuvuusjaksolle lähtijänä.

Tutkimuksen toimeksiantajan, Opetushallituksen, tavoitteena on kehittää oppimista ja kouluttamisesta sekä edistää kansainvälisyyttä. Opetushallitus toimii koulutukseen, varhaiskasvatukseen ja elinikäiseen oppimiseen sekä

kansainvälistymiseen vaikuttavissa tehtävissä opetus- ja kulttuuriministeriön toimialalla. (Laki Opetushallituksesta 564/2016, 1–2 §.) Opetushallitus toimii Erasmus+ -ohjelman Suomen kansallisena toimistona.

Kansalaisopistokentälle tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa kansainvälisyydestä kansalaisopistoissa sekä sen mahdollisuuksista opiston henkilöstölle, opiskelijoille ja toimintakentälle. Tutkimus sisältää laajan otannan hankkeiden erilaisista vaikutuksista ja katsauksen vaikuttavuuteen. Kyseessä on ensimmäinen kansalaisopistokentän kansainvälisyyden arviointitutkimus Suomessa. Tavoitteena on lisätä tietoutta kansainvälisyyden mahdollisuuksista opistotoiminnassa sekä avartaa näkökulmaa, kuinka laajasti kansainvälisyydellä voidaan tukea opiston toimintaa ja sen jatkuvuutta.

Tutkimusaiheen ajankohtaisuus ja tarve pohjautuu nyt käynnissä olevaan hankekauteen. Kaudella 2021-2027 Erasmus+ -ohjelman rahoittaman aikuiskoulutuksen hanketoiminnan kansainvälisyyttä tutkitaan ja arvioidaan yhteisessä tutkimushankkeessa useassa maassa. Tämä tutkimus antaa lähtökohtia nykyisen hankekauden vaikuttavuuden käsittelyyn sekä mahdollisuuden verrata tuloksia aiemman hankekauden 2014–2020 hankkeiden vaikutuksiin.

Tutkimuksen ajankohtaisuuteen on tärkeä nostaa myös opistotoimintaa koskevat mahdolliset säästötavoitteet. Valtiovarainministeriön julkaisussa (2023) esitetään, että valtion vapaan sivistystyön määrärahoja olisi mahdollista laskea noin 50–90 miljoonaa euroa. Näin ollen on korostetun tärkeää tarkastella opiston toimintaan ja kehittämiseen liittyviä seikkoja, mutta myös opistotoiminnan ja siihen liittyvän kansainvälisyyden vaikutuksia ja vaikuttavuutta paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti.

Olen työskennellyt kansalaisopistoissa suunnittelijan tehtävissä vuodesta 2018 lähtien. Viime vuosien aikana tehtäviini on kuulunut myös kansainvälisyystyötä koordinoititehtävissäni opiston Erasmus+ akkreditoinnin parissa. Kansalaisopistot toimintakenttänä ovat minulle lähellä sydäntä elinikäisen oppimisen sekä monipuolisen, ajankohtaisen ja kehittyvän opetustarjonnan ja kuntalaislähtöisyyden vuoksi. Olen myös työskennellyt ja asunut ulkomailla, joten minulla on kokemusta kansainvälisyydestä ja sen hyödyistä elämän eri osa-alueilla.

2 KANSALAIPOISTOT OSANA VAPAATA SIVISTYSTYÖTÄ

Kansalaisopistot, tunnetaan myös nimellä työväenopistot, ovat osa vapaan sivistystyön oppilaitoksia Suomessa kansanopistojen, kesäyliopistojen, liikunnan koulutuskeskusten ja opintokeskusten ohella (Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998, 1:2 §). Suomessa suurin vapaan sivistystyön oppilaitosmuoto on kansalaisopistot (Harju ym., 2019). Vuonna 2023 Suomessa on yhteensä 181 kansalaisopistoa, joiden toiminta kattaa kaikkien Suomen kuntien alueet (KoL, 2023).

Kansalaisopistotoiminnalla on pitkät perinteet. Toiminta käynnistyi Suomessa 1800-luvun lopussa Tukholman työväenopiston mallin innoittamana. Ensimmäinen työväenopisto perustettiin Tampereelle vuonna 1899, jonka jälkeen 1900-luvun alkupuoliskolla työväenopistoja perustettiin Suomeen runsaasti. (Harju ym., 2019.)

Tässä luvussa tarkastellaan kansalaisopistotoiminnan peruskulmakiviä, toimintaa ja opiston tehtävää kunnassa. Tarkastelussa ovat myös opiston organisaatorakenne, opetustarjonta ja opiskelijat.

2.1 Opistotoiminnan peruseriaatteen

Kansalaisopistotoiminta ovat tärkeä osa monen suomalaisen arkea. Kansalaisopistojen tehtävästä ja toiminnasta säädetään laissa vapaasta sivistystyöstä (632/1998, 1:2 §):

”Kansalaisopistot ovat paikallisiin ja alueellisiin sivistystarpeisiin pohjautuvia oppilaitoksia, jotka tarjoavat mahdollisuuksia omaehtoiselle oppimiselle ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseksi.”

Vapaan sivistystyön oppilaitoksina opistojen tarkoituksena on organisoida elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta (Laki vapaasta sivistystyöstä, (632/1998, 1:1–2 §). Elinikäinen oppiminen kuvaa ihmisen kykyä oppia koko elämänsä. Pärjätäkseen elämän eri vaiheissa ihmisen on opittava. (Nyyssölä & Hämäläinen, 2002.) Elinikäisen oppimisen avaintaidoilla taas tarkoitetaan taitoja, joita yksilö tarvitsee muun muassa henkilökohtaiseen kehittymiseen ja elämänhallintaan, työllistymiseen, sosiaaliseen osallisuuteen, kestävään elämäntapaan ja aktiiviseen kansalaisuuteen. Nämä kahdeksan avaintaitoa ovat lukutaito, monikielitaito, matemaattiset, luonnontieteelliset ja teknologiset taidot, digitaidot, henkilökohtaiset, sosiaaliset ja oppimistaidot, kansalaistaidot, yrittäjyyksitaidot ja kulttuuritietoisuuteen ja kulttuuriin ilmaisua koskevat taidot. (European Parliament, 2018.) Elinikäinen oppiminen on korostunut suuresti maailman muuttuessa ja kehittyessä nopeasti. Muuttuvia tekijöitä ovat muun muassa digitalisaatio ja globalisaatio. (Sitra, 2019.)

Opistojen järjestämän koulutuksen tavoitteena on edistää ihmisten monipuolista kehittymistä, hyvinvointia sekä kansanvaltaisuuden, moniarvoisuuden, kestävä kehityksen, monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden toteutumista. Toiminnassa korostuvat omaehtoinen oppiminen, yhteisöllisyys ja osallisuus. (Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998, 1:1–2 §.) Toiminnan keskeisimpiä tavoitteita on toimia lähellä kuntalaista. Tämä tarkoittaa opetuksen järjestämistä ympäri kuntaa kaikille kuntalaisille saavutettavana sekä kuntalaisten ja kyläläisten toiveet ja tarpeet huomioiden.

Kansalaisopistot voivat olla kunnan, kuntayhtymän, rekisteröidyn yhteisön tai säätiön ylläpitämiä, joille ministeriön on mahdollista myöntää lupa lain mukaisen oppilaitoksen ylläpitämiseen. Rajoitteena luvalla on, että oppilaitos ei saa olla taloudellista voittoa tavoitteleva. (Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998, 1:4 §.) Vuonna 2012 kuntien omistamien kansalaisopistojen osuus oli 84,3 %, kuntayhtymien omistusosuus 1,1 % ja yhdistysten, säätiöiden tai muiden yhtiöiden 14,6 % (Mäki, 2019, 360). Kansalaisopistojen määrä oli suurimmillaan 1990-luvulla. Opistojen määrä on vähentynyt numeraalisesti opistojen yhdistyessä kuntaliitoksien myötä sekä alue- ja seutuopistojen perustamisen seurauksena. (Harju ym., 2019.) Lisäksi toiminnan muutoksia on tehty myös kunnan kansalaisopiston ja musiikkiopiston yhdistyessä.

Kansalaisopistojen rahoitusjärjestelmä uudistettiin vuosina 2014–2015, ja uusi malli astui voimaan vuoden 2016 alusta (KoL, 2022). Tavoitteena oli kehittää toiminnan ja laadun varmistamiseksi tarpeeksi suuret vapaan sivistystyön oppilaitokset (Mäki, 2019, 53). Kansalaisopistojen rahoitus rakentuu valtion osuudesta, kuntien tai ylläpitäjien omasta rahoituksesta sekä opiston opetukseen osallistuvilta opiskelijoilta perittävistä kurssimaksuista (KoL, 2023). Valtion osuutta myönnetään 57 % valtionosuuden laskennallisesta yksikköhinnasta (Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998, 4:8 §). 1990-luvun alun valtionhallinnon säästötoimenpiteiden seurauksesta lähtien kurssimaksut ovat olleet tärkeä osa opistojen toiminnan rahoitusta (Saloheimo ym., 2019).

Kansalais- ja työväenopistojen sekä niiden opiskelijayhdistysten edunvalvojana toimii Kansalaisopistojen liitto KoL. Järjestö on perustettu vuonna 1919, ja sen tehtävänä on edistää ja vahvistaa niin kansalaisopistojen kuin vapaan sivistystyön asemaa aikuiskoulutusjärjestelmässä Suomessa. (KoL, 2023.)

2.2 Opistojen asema ja tehtävä kunnassa

Opistojen asema ja tehtävä kunnassa pohjautuu paikalliseen ja alueelliseen sivistystarpeeseen. Asemaan ja tehtävään vaikuttavat opistojen järjestämä koulutus sekä muu sidosryhmätoiminta. Niemelän (2000) mukaan yhteiskunnan ja sen kansalaisten sivistys- ja koulutustarpeiden muuttuessa aiempaa nopeampaa tahtia vapaan sivistystyön tehtävän määrittely ja uudelleen määrittely on tärkeää. Teräsahteen ja Mannisen (2019) mukaan tehtävän määrittelyä voidaan kutsua visioksi, joka nähdään uusien julkisjohtamisen oppien (NPM) siirtymisenä myös vapaan sivistystyön oppilaitoksiin. Uusilla julkisjohtamisen opeilla voidaan käsittää liike-elämästä muovaantuneiden toimintatapojen soveltamista julkisessa hallinnossa (Pollit & Bouckaert, 2011, 10–11).

Kunnassa opistojen tehtävä nähdään hyvinvointipoliittisena (Harju ym., 2019). Mannisen (2018) mukaan kansalaisopistojen toiminnasta on koettu hyötyä muun muassa identiteetti-, terveys-, osaamis- ja sosiaaliseen pääomaan. Identiteettipääoman hyötyjä ovat olleet muun muassa minäpystyvyyden ja itsemääräämisen kehittyminen. Kansalaisopistotoiminnalla on todettu saavutettavan suoraan ja välillisesti useita terveyshyötyjä, joita on todettu olevan

esimerkiksi fyysisen kunnon kehittyminen ja terveystieteiden lisääntyminen. Osaamispääomaan opisto-opiskelu on tuonut muun muassa lisää motivaatiota, luottamusta sekä käytännön osaamista. Sosiaalisen pääoman näkökulmasta opiston toiminta taas on kehittänyt sosiaalisia taitoja, laajentanut sosiaalista piiriä sekä tuonut kiinnostusta muun muassa vapaaehtoistyöhön ja kuntapolitiikkaan. (Manninen, 2018.)

Opistotoiminnan ja sen jatkuvuuden kannalta on tärkeää tunnistaa opistotoiminnan laajat vaikutukset ja hyödyt. Opisto tuottaa hyötyjä toiminnallaan kaiken ikäisille vauvasta vaariin, koulutustaustasta tai kansalaisuudesta riippumatta. Mannisen ym. (2019) mukaan opistojen merkitys näkyy lisäksi perinnetoiminnan ja -taitojen ylläpitämisenä ja opettamisena, yleissivistäjänä muun muassa maksuttomien yleisöluentojen avulla, kulttuuripalveluiden tarjoajana ja mahdollistajana, maahanmuuttajien kotouttamisen edistäjänä sekä yhteiskuntaan osallistamisen ja työllisyyden nostamisena.

Moniarvoisuuden toteutumisen edistämisen tavoite on kirjattu lakiin vapaasta sivistystyöstä (1:1 §). Vapaan sivistystyön kehittämissuunnitelma 2009–2012 painotti aliedustettujen kansalaisryhmien, kuten maahanmuuttajien, kouluttamista vapaassa sivistystyössä (Saloheimo, 2016). Kansalaisopistoissa järjestettävä maahanmuuttajille suunnattu koulutus on ollut muun muassa aikuisten perusopetusta, kotouttamiskoulutusta, lukutaitokoulutusta sekä muita koulutuksia (KoL, 2023). Monikulttuurisuus näkyy osaltaan myös opistojen kielten ja kulttuurin opetuksessa, kuten tanssi- ja ruokakursseissa.

Opistolla voi olla tärkeä rooli myös alueen työllisyyskoulutuksen järjestämisessä, tapahtumatoiminnassa tai kansainvälisyyden edistämisessä. Opistojen sisältävää laajaa asiantuntijuutta on hyödynnetty kunnissa ja alueellisesti eri tavoin. Valkosen (2016) mukaan aiemman tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että opiston toiminnassa on tulevaisuudessa tarve tarkastellessa yhteiskunnan polarisoitumista ja väestön ikääntymistä. Tarvetta luovat myös jatkuvasti muuttuva ja kehittyvä yhteiskunta, alueelliset muutokset ja tarpeet. Näiden saattaminen opiston tietoisuuteen on haasteena toiminnalle. Toisaalta tarpeena on kansalaisopistojen hyvinvointitehtävän määrittelyn selkeytys sivistystehtävän rinnalla sekä toiminnan kannalta ylläpitäjän julkista roolia tukevien tavoitteiden asettaminen tulostavoitteiden sijaan. (Valkonen, 2016.)

2.3 Organisaatorakenne

Kansalaisopiston organisaatorakenteeseen vaikuttaa omistusmuoto, mikä tarkoittaa, että yksityisellä puolella organisaatorakenne ja tehtävänimikkeet voivat poiketa kunnan ylläpitämistä opistoista. Kunnan ylläpitämät kansalaisopistot toimivat usein osana kunnan sivistyspalveluita. Kuntaliiton sivistyspoliittisen ohjelman (2019, 12) mukaan sivistyspalvelut tukevat kuntalaisten kasvua ja kehittymistä sekä tuovat sisältöjä elämään iästä riippumatta. Sivistysjohtaja toimii sivistyspalveluiden esimiehenä.

Laki vapaasta sivistystyöstä (632/1998, 2:5 §) määrittelee, että opistolla (tai yhdistetyllä oppilaitoksella) tulee olla toiminnasta vastaava rehtori. Opistolla tulee myös olla opettajan virkoja tai työsopimussuhteisia opettajia koulutuksen järjestämismuoto huomioon ottaen. Sekä opettajien että rehtorin kelpoisuusvaatimuksista säädetään asetuksella. Asetuksessa opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (2:2 §) mukaan rehtoreiden kelpoisuusvaatimuksena on ylempi korkeakoulututkinto, kyseisen koulutusmuodon opettajan kelpoisuus, riittävä työkokemus opettajan tehtävistä sekä opetushallinnon tutkinto, yliopiston järjestämät opetushallinnon opinnot tai muulla tavalla hankittu riittävä opetushallinnon tietämys. Opettajan kelpoisuusvaatimuksena on soveltuva korkeakoulututkinto ja opettajan kelpoisuus (Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 986/1998, 6:18 §).

Opiston toiminnasta vastaavana toimii monesti kunnan sivistysjohtaja, opistojen tai opiston rehtori. Rehtorin lisäksi opistossa voi työskennellä myös apulaisrehtori tai koulutuspäälliköitä. Riippuen opiston koosta opiston johtoryhmä muodostuu johtoportaan (rehtori, apulaisrehtori, koulutuspäälliköt) tai siihen voi kuulua edustajia opiston muusta vakituisesta henkilökunnasta, kuten suunnittelijoista, opettajista, opisto-, toimisto- tai kurssisihteereistä, tiedottajista ja tila-/välinehenkilöstöstä.

Koulutussuunnittelusta opistossa voi vastata muun muassa rehtorit, koulutuspäälliköt, koulutussuunnittelijat, suunnitteliijaopettajat ja/tai päätoimiset opettajat. Koulutussuunnittelijoiden palkkaaminen on yleistynyt (Lang ym., 2019). Koulutussuunnittelijat toimivat kunta-alan yleisen virka- ja työehtosopimuksen (KVTES) alla. Suunnitteliijaopettajat ja päätoimiset opettajat työskentelevät

opetushenkilöstön virka- ja työehtosopimuksen (OVTES) alla, ja heidän työtehtäviinsä kuuluu hallinnollisten tehtävien lisäksi opetusta, joka määräytyy opetusaineen mukaan (OVTES 2022 osio F liite 12).

Kaiken kaikkiaan kansalaisopistojen vakinaisen henkilöstön määrä on pieni verrattuna opiston koko henkilöstöön. Tuntiopettajien pitämä opetus on noin 2/3 koko opiston opetuksesta (Lang ym. 2019) ja heidän työpainoksensa on elintärkeä opistojen toiminnan kannalta. Tuntiopettajat toimivat määräaikaissa työsuhteissa, ja heidän työmääränsä riippuu suunnitellusta opetuksesta sekä kurssien toteutumisesta.

2.4 Opetustarjonta

Kansalaisopistoissa opisto vastaa oman opetussuunnitelman laatimisesta. Moni opisto laatii opinto-ohjelman kaksi kertaa vuodessa (syyslukukaudelle sekä kevät- ja kesälukukaudelle). Kurssisuunnittelu perustuu opiston laissa määriteltyyn tehtävään ja tavoitteisiin. European Association for Education of Adults (EAEA, 2019) on julkaissut julistuksen aikuiskasvatukselle 2000-luvulle. Julkaisun mukaan aikuiskasvatuksen tärkeitä lähtökohtia ovat aktiivinen kansalaisuus, terveys ja hyvinvointi, yksilön elämäntaidot ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus. Tärkeiksi lähtökohdiksi luokitellaan myös oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo, työllistyminen, digitalisaatio, maahanmuutto, väestön muutos, kestävä kehitys sekä eurooppalainen ja kansainvälinen politiikka.

Paikallisuus ja alueellisuus näkyy opetustarjonnassa. Opinto-ohjelman rakentumiseen vaikuttavat myös muut ryhmät, kuten hallintoelimet, oppilaitoksen taustayhteisöt, opiskelijayhdistykset sekä muut alueen yhdistykset (Saloheimo ym., 2019). Kansalaisopisto-opetus ei ole tutkintoon johtavaa, vaan se pohjautuu yksilön omaan haluun kehittää itseään ja opiskella lisää (KoL, 2022).

Monet kansalaisopistot tuovat myös avoimen yliopiston opintoja laajalle alueelle Suomessa. Opinnoista on voinut saada opintopisteitä, jotka merkitään valtakunnalliseen tietovarantoon, jota käyttävät muun muassa oppilaitokset, työnantajat sekä viranomaiset (KoL, 2022). Opintopistekurssit ovat lisääntyneet kansalaisopistoissa. Kansalaisopisto-opinnoissa on käytössä myös osaamismerkkit, joiden avulla voidaan tunnistaa ja tunnustaa vapaassa

sivistystyössä opittua. Osaamismerkki on väline hankitun osaamisen näkyväksi tekemiseen ja omasta osaamisesta tiedottamiseen (Valtioneuvosto, 2021).

Opistolla on tärkeä tehtävä myös taiteen perusopetuksen järjestäjänä. Taiteen perusopetus on eri tieteenalojen opetusta, joka on järjestetty koulun ulkopuolella erityisesti lapsille ja nuorille. Opiskeluaineena voi olla kuvataide, käsityö, mediataide, musiikki, sanataide, tanssi, arkkitehtuuri, sirkustaide tai teatteritaide. Opetuksesta säädetään taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. (Opetushallitus, 2023c.)

Kansalaisopistotoiminnan ja sen tehtävän tarkastelu sekä kehittäminen mahdollistavat opiston toiminnan jatkuvuuden sekä lain mukaisen tehtävän toteutumisen. Opiston toiminta säilyy ajankohtaisena ja palvelee niin paikallisia kuin alueellisia yhteiskunnallisia tarpeita. Paikallisuus ja alueellisuus tuovat opistoissa ison merkityksen myös sidosryhmätyölle. Opisto toimii eri opetusaineissa yhteistyössä muun muassa kaupungin eri yksiköiden, seurojen, yhdistysten, piirien ja yritysten kanssa.

2.5 Opiskelijat

Kansalaisopistojen kursseille osallistuu vuosittain yli 600 000 suomalaista (KoL, 2022). Opistojen toimintaan on aiemmissa tutkimuksissa todettu osallistuvan erityisesti aikuiset, jotka ovat lähtökohtaisesti sosioekonomisesti parempiosaisia ja arvioivat oman elämänlaatunsa paremmaksi kuin suomalaiset keskimäärin (Manninen, 2018). Kansalaisopisto-opetukseen voi osallistua kuka tahansa iästä ja koulutustaustasta riippumatta.

Opiskelijaprofiiliselvityksessä vuonna 2005 kansalaisopistojen opiskelijoista yli 62 % oli täyttänyt 40 vuotta, ja suurin osallistujamäärä painottui vanhimpiin ikäluokkiin (Saloheimo ym., 2019). Opistolla on tärkeä rooli vanhempien ikäluokkien kouluttamisessa, kuten digitaitokoulutus, sekä terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitämisessä muun muassa terveys- ja liikuntakurssien avulla.

Opistoilla on käytössä erilaisia taloudellisia tukia, jotta muun muassa senioriväestön, työttömien ja erityisryhmien osallistuminen kansalaisopistojen kursseille on mahdollista alennettuun hintaan. Tämä on tärkeä osa opistojen toiminnan saavutettavuutta ja mahdollistaa opiskelun monelle suomalaiselle.

Lisäksi opistoissa on käytössä myös taloudellisia tukia vähävaraisten perheiden lasten harrastusten tukemiseen.

Osassa kansalaisopistoja toimii opiskelijayhdistys. Esimerkiksi Kuopion kansalaisopiston opiskelijayhdistyksen tehtävänä on toimia opiskelijoiden ja opiston yhdyssiteenä sekä valvoa opiskelijoiden sosiaalisia ja opiskeluun liittyviä etuja. Opiskelijayhdistys edistää kansalaisopistoaatteen tuntemusta, tuo opiskelijoita yhteen erilaisten tilaisuuksien ja opintoretkien avulla sekä ylläpitää jäsenten kesäpaikkoja. (Kuopion kansalaisopisto, 2023.)

3 KANSAINVÄLISYYS KANSALAIPOISTOISSA

Kansalaisopistoilla on hyvät edellytykset toimia aktiivisessa roolissa kansainvälistymisen edistämisessä. Opistoissa kansainvälisyydellä voidaan tavoittaa avaintaitoja avuksi nykymaailman haasteisiin ja mahdollisuuksiin. (KoL, 2011.) Kansainvälisyystoimintaa liikkuvuusjaksojen muodossa tiedetään olleen kansalaisopistokentällä jo 1950-luvun loppupuolella, kun Kansalaisopistojen liiton silloinen toiminnanjohtaja Viljo Kosonen vieraili ”tutkimus- ja opintomatalla” Intiassa, Burmassa, Thaimaassa ja Japanissa vuonna 1958 (Nyström, 2019, 77).

Yhtenä kansainvälisten liikkuvuuksien mahdollistajana toimii Erasmus+, joka on Euroopan unionin rahoitusohjelma. Ohjelma tukee koulutus-, nuoriso- ja urheilualan toimijoiden yhteistyötä Euroopassa (European Commission, 2017). Ohjelman tavoitteena on tarjota nuorille, opiskelijoille ja aikuisille mahdollisuuksia kansainvälistymiseen sekä taloudellista tukea kouluttautumiseen, opiskeluun ja harjoitteluun ulkomailla (Opetushallitus, 2022).

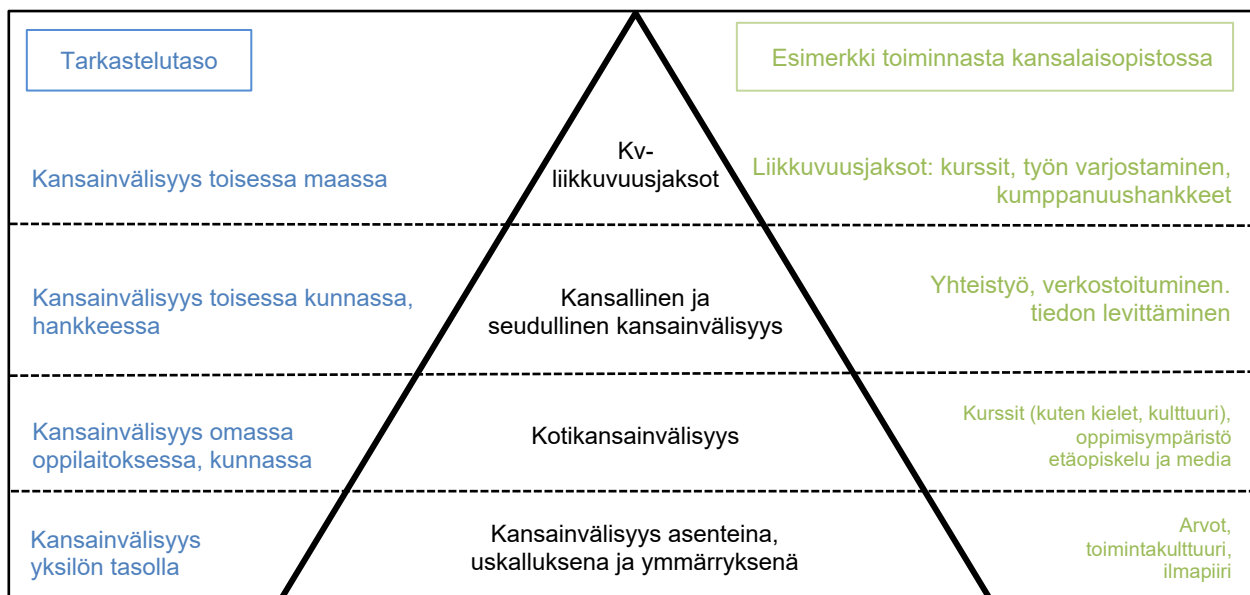
Tässä luvussa tarkastellaan kansainvälisyyttä ja sen näkyvyyttä opiston toiminnassa. Tarkastelussa ovat myös kansainvälisyyden tavoitteet aikuiskoulutuksen kentällä sekä Erasmus+-ohjelma, jonka toimeenpanijana toimii tutkimuksen toimeksiantaja Opetushallitus.

3.1 Mitä on kansainvälisyys?

Kansainvälisyydestä puhuttaessa voidaan puhua käsitteistä kansainvälisyys, kansainvälistyminen ja kansainvälisyysosaaminen. Siekkisen (2013, 11) mukaan kansainvälisyydellä tarkoitetaan vähintään kahden eri kansallisvaltion tai niihin kuuluvan organisaation tai yksilön välistä toimintaa. Kansainvälistymisellä sen sijaan tarkoitetaan kaikkea oppilaitoksissa olevaa toimintaa, minkä tavoitteena on sitoa kansainvälinen toiminta osaksi organisaation perustoimintaa (Siltala, 2013,

4). Osaamisen eli kompetenssin kautta tarkasteltuna kansainvälisyys muotoutuu tiedoista, taidoista, asenteista ja arvoista kansainvälisissä asioissa tai eri kulttuurien välisissä tilanteissa (OECD, 2018). Näiden avulla yksilö kykenee toimimaan demokraattisesti sekä vastuullisena ja aktiivisena osana alueen, maan, maanosan sekä globaalia yhteisöä (Opetushallitus, 2023a).

Opetusneuvos Paula Mattilan esittämässä kehyksessä (Opetushallitus, 2011 mukaan) kansainvälisyys voidaan luokitella neljään tasoon tarkasteltaessa sen toimintaan osallistuvien määrää. Nämä tasot ovat kansainvälisyys asenteina, uskalluksena ja ymmärryksenä, kotikansainvälisyys, kansallinen ja seudullinen kansainvälisyys sekä liikkuvuudet (kuvio 1). Tasot etenevät yksilön tasolla, oman kunnan tasolla, toisen kunnan tai hankkeen toimintaan osallistumisena sekä osallistumisena liikkuvuuteen toisessa maassa. (Opetushallitus, 2011.) Kansalaisopiston toiminnassa kansainvälisyys näkyy kaikilla tasoilla. Välttämättä kaikkia tasoja ei tällä hetkellä tunnisteta ja aktiivisesti edistetä toiminnassa, mutta tarkastelutasojen mukainen kotimaassa tapahtuva toiminta, kolme alinta tasoa, on opistojen arjessa mukana.

KUVIO 1. Kansainvälisyyden tasot opistoissa (mukaillen Opetushallitus, 2011; Siekkinen, 2013, 15–17)

Kansainvälisyyden tasojen voidaan nähdä kattavan koko organisaation. Niin henkilökunnan, opiskelijoiden kuin hallinnon on mahdollista osallistua

kansainvälisille liikkuvuusjaksoille, mutta myös vaikuttaa oleellisesti kansainvälisyyteen asenteina ja ymmärryksenä. Siekkisen (2013, 16) mukaan on tärkeää nähdä kansainvälisyyden tasot (kuvio 1) toisiaan täydentävinä eikä pois sulkevinä. Erityisesti kolme alinta tasoa, jotka tapahtuvat kotimaassa, ovat tärkeitä tasa-arvoisen kansainvälistymisen kannalta.

3.2 Kansainvälisyyden tasot kansalaisopistoissa

Kansainvälisyyden asema opistoissa on hyvin opistokohtainen. Kansainvälisyyden tavoitteet linkittyvät kuntien omistamissa opistoissa kunnan strategiaan. Opistot laativat oman toimintasuunnitelmansa ja opetusohjelmansa, jossa kansainvälisyys ja sen tavoitteellinen toiminta tulevat esiin.

Kotikansainvälisyys näkyy opiston laissa määritetyssä tehtävässä moniarvoisuuden edistämisestä (Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998, 1:1 §). Opiston toiminnassa kotikansainvälisyys näkyy muun muassa kieli- ja kulttuurikursseina, luentoina, maahanmuuttajien ja uussuomalaisten koulutuksena ja osallisuutena toimintaan, vierailevina opettajina ja opiskelijoina, hankeyhteistyönä, paikallisten toimijoiden yhteistyönä, etäopiskeluna sekä median hyödyntämisenä (mukaillen KoL, 2011; Opetushallitus, 2011; Siekkinen, 2013, 15–17).

Mannisen ym. (2019) mukaan vapaan sivistystyön yhtenä yhteisen hyvän ulottuvuutena voidaan nähdä rooli kansainvälisyyteen ja monikulttuurisuuteen kasvattajana. Tämä näkyy laajana kielten koulutuksena sekä kulttuurien tuntemuksen kasvun edistämisenä, mutta myös kansainvälisten organisaatioiden verkostoyhteistyönä ja kestävän kehityksen ideologian ymmärtämisenä ja aktivointina.

Kansalaisopistojen liitto KoL on toimintasuunnitelmassa 2021–2023 määritellyt, että kansalaisopistoissa järjestettävä maahanmuuttajille suunnattu koulutus on huomioitava osana isompaa kotouttamisen kokonaiskuvaa Suomessa. Ulkomaalaistaustaisten määrä Suomessa on kasvanut suuresti, vuosien 2014–2020 välillä määrä on kasvanut 94 111 henkilöä. Vuonna 2021 ulkomaalaistaustaisten määrä Suomessa oli noin 470 000 henkilöä. (Tilastokeskus, 2023). Ulkomaalaisten määrän kasvu on tuonut kansalaisopistoihin myös monikulttuurisuutta.

Seudullinen ja kansallinen kansainvälisyys näkyy opistoissa yhteistyönä ja verkostoina (Siekkinen, 2013, 15–17). Tämä tarkoittaa laajaa yhteistyötä ja erilaisia kumppanuushankkeita alueen eri toimijoiden kanssa. Tärkeänä osana seudullista ja kansallista kansainvälisyyttä on myös kansainvälisyysosaamisen jakaminen sekä opitun tiedon ja tulosten levittäminen.

Kansainväliset liikkuvuudet edellyttävät vähintään kahden maan yhteistyötä sekä matkustamista toisiin maihin. Tässä tutkimuksessa keskitytään KA1-liikkuvuushankkeisiin. Erasmus+ -ohjelmassa organisaatiot voivat hakea tukea kolmelle eri liikkuvuusmuodolle, jotka ovat niin sanottuja avaintoimia (Key Actions, KA). Avaintoimi 1 liikkuvuuksiin kuuluvat oppimiseen liittyvät henkilöliikkuvuudet, avaintoimi 2 liikkuvuuksilla tarkoitetaan innovointia ja hyvien käytänteiden vaihtoa edistävää yhteistyötä ja avaintoimi 3 liikkuvuudet kohdistuvat politiikan uudistamiseen, jotka tähtäävät strategisten puitteiden saavuttamisen tukemiseen (European Commission, 2017, 29, 121, 193).

Avaintoimi 1 liikkuvuuksilla tarkoitetaan oppijoiden ja henkilöstön liikkuvuuksia, joihin voivat osallistua muun muassa opiskelijat, harjoittelijat, oppilaitosten opettajat ja henkilöstö. Avaintoimen tavoitteena on tarjota mahdollisuuksia hankkia oppimiskokemuksia ja/tai ammatillista kokemusta ulkomailla. (European Commission, 2017, 11.) KA104 määritelmällä tarkoitetaan aikuiskoulutukseen kohdistuvia oppimiseen liittyviä henkilöiden liikkuvuuksia. Aikuisoppilaitosten henkilöstön liikkuvuudet voivat olla 1) opetus- ja koulutustehtäviä ulkomaisessa kumppaniorganisaatiossa, 2) osallistumista täydennyskoulutuskurssille tai koulutustapahtumaan ulkomailla, jonka tavoitteena on tukea henkilöstön ammatillista kehittymistä, tai 3) työssäoppimista, mikä tarkoittaa tilaisuutta viettää tietty aika ulkomailla aikuiskoulutusalaalla toimivassa organisaatiossa. Toiminnot luovat myös mahdollisuuden kartoittaa taitoja muita heikommista lähtökohdista tulevien aikuisopiskelijoiden tarpeisiin vastaamiseksi. Erityistä huomiota kiinnitetään hankkeisiin, joissa koulutusta annetaan pakolaisopiskelijoiden opettamiseen, monikulttuuriseen opetukseen, toisen kielen opettamiseen aikuisopiskelijoille sekä suvaitsevaisuuteen ja monimuotoisuuteen opetuksessa. (European Commission, 2017, 71.)

Hankkeilla odotetaan olevan monipuolisesti vaikutuksia henkilökunnalle, opiskelijoille ja organisaatiolle. Avaintoimi (KA)1-hankkeiden henkilökunnalle odotettuina vaikutuksina on muun muassa ammattiprofiiliin liittyvän osaamisen

parantuminen, eri maiden koulutuskäytäntöjen ja järjestelmien tuntemuksen lisääntyminen, kielitaidon parantuminen sekä työmotivaation ja -tyytyväisyyden lisääntyminen. Opiskelijoiden näkökulmasta odotuksena on vaikuttaa kehittäen oppimistuloksia, työllisyyttä ja uranäkymiä sekä edistää aktiivista yhteiskunnallista osaamista. Organisaation tasolla henkilöliikkuvuushankkeiden odotetaan parantavan valmiuksia toimia eurooppalaisella tai maailmanlaajuisella tasolla, saavuttaa innovatiivisia ja tehokkaampia keinoja kohderyhmien tarpeisiin vastaamiseksi sekä saada työkaluja luoda nykyaikaisempi, sitoutuneempi ja ammattimaisempi organisaation sisäinen toimintaympäristö. (European Commission, 2017, 29–30.)

3.3 Kansainvälisyyden tavoitteet

Kansainvälisyys, monikulttuurisuus ja monimuotoisuus ovat esillä useassa kansainvälisessä ohjelmassa. YK:n kestävän kehityksen ohjelmassa AGENDA2030 kansainvälisyys näkyy suuresti tavoitteessa 4, joka on ”taata kaikille avoin, tasa-arvoinen ja laadukas koulutus sekä elinikäiset oppimismahdollisuudet”. Kansainvälisyys näkyy tavoitteena saada kaikille oppijoille kestävän kehityksen edistämiseen tarvittavat tiedot tai taidot jakamalla muun muassa tietoa ihmisoikeuksista, maailmankansalaisuudesta, kulttuurien moninaisuudesta ja kulttuurin osuudesta kestävässä kehityksessä kunnioittavan koulutuksen avulla. Lisäksi kansainvälisen opettajankoulutusyhteistyön avulla pyritään takaamaan pätevien opettajien tarjonta kehitysmaissa. (United Nations, 2015.) UNESCO:n kulttuurisen monimuotoisuuden julistuksen (2001) tavoitteena taas on vahvistaa kulttuurisen moninaisuuden kunnioittamista, suvaitsevaisuutta, vuoropuhelua ja yhteistyötä. Lisäksi se pyrkii voimakkaampaan solidaarisuuteen, jonka lähtökohtana on kulttuurien moninaisuuden tunnustaminen, tietoisuus ihmiskunnan yhtenäisyydestä ja kulttuurien vuorovaikutuksen edistäminen.

Erasmus+ -ohjelmassa on määritelty tavoitteita usealla eri tarkastelukulmalla, kuten yleistavoitteet, koulutusalan erityistavoitteet ja koulutus- ja nuorisoalan liikkuvuushankkeiden tavoitteet. Erasmus+-ohjelman yleistavoitteet on määritelty ohjelmakaudelle 2014–2020 seuraavasti:

”Erasmus+ -ohjelman tavoitteena on tukea ohjelmamaiden pyrkimyksiä hyödyntää eurooppalaisen osaamisen ja Euroopan sosiaalisen pääoman tarjoamia mahdollisuuksia tehokkaasti elinikäisen oppimisen näkökulmasta kytkemällä viralliseen, epäviralliseen ja arkioppimiseen myönnettävä tuki koulutus- ja nuorisoalan koko kenttään. Lisäksi ohjelmalla edistetään yhteistyömahdollisuuksia ja liikkuvuutta kumppanimaiden kanssa erityisesti korkeakoulutuksen ja nuorisotoiminnan aloilla.”
(European Commission, 2017, 5.)

Erasmus+ -ohjelmalla pyritään kehittämään seuraavien tavoitteiden saavuttamista: Eurooppa 2020-strategian tavoitteet (älykäs, kestävä ja osallistava kasvu), eurooppalaisen koulutusyhteistyön strategisten puitteiden tavoitteet, korkeakoulutuksen kestävä kehittäminen kumppanimaissa, nuorisoalan eurooppalaisen yhteistyön uudistettujen puitteiden yleiset tavoitteet ja urheilun (erityisesti matalimman tason) eurooppalaisen ulottuvuuden kehittäminen unionin urheilualan työsuunnitelman mukaisesti sekä eurooppalaisten arvojen edistäminen Euroopan unionista tehdyn sopimuksen mukaisesti (European Commission, 2019, 7). Koulutusalan erityistavoitteena Erasmus+ -ohjelmassa on edistää avaintaitojen ja -osaamisen tasoa; tukea laadun kehittämistä, innovointia, huippuosaamista ja kansainvälistymistä organisaatioissa; edistää elinikäisen oppimisen eurooppalaisen alueen syntymistä ja tukea koulutusjärjestelmien nykyaikaistamista; edistää koulutuksen globaalia ulottuvuutta; tukea kielten opetusta ja oppimista sekä edistää laaja-alaista kielellistä moninaisuutta ja muiden kulttuurien tuntemusta (European Commission, 2017, 26). Erasmus+ -ohjelman koulutus- ja nuorisoalan liikkuvuushankkeiden tavoitteena on muun muassa tukea oppijoiden oppimistuloksien saavuttamista, edistää henkilökunnan ammatillista kehittymistä, parantaa kielitaitoa ja kulttuurien tuntemusta sekä kehittää organisaatioiden valmiuksia ja vetovoimaisuutta (European Commission, 2017, 31).

Suomessa kansainvälisen yhteistyön edistäminen on Opetus- ja kulttuuriministeriön tavoitteena. Opetushallitus taas tukee koulutuksen kehittämistä ja suomalaisen yhteiskunnan kansainvälistymistä. Se tuottaa tietoa, jakaa rahoitusta sekä osallistuu erilaisten verkostojen toimintaan. Opetushallitus koordinoi erilaisia harjoittelu-, vaihto- ja apurahaohjelmia, vastaa Euroopan

unionin ohjelmien toimeenpanosta ja tiedottamisesta Suomessa sekä tukee oppilaitosten kansainvälistymistä verkostojen ja hankkeiden avulla. (OKM, 2023.) Kansainvälisyys näkyy valtioneuvoston asetuksissa perusopetuksesta ja lukiokoulutuksesta sekä varhaiskasvatuksessa. Kansainvälisyyden elementtejä sisältyy varhaiskasvatussuunnitelman ja opetussuunnitelman perusteisiin sekä yleissivistävää koulutusta ja varhaiskasvatusta koskevaan lainsäädäntöön. (Opetushallitus, 2023a.)

Kansainvälisyys voi myös esiintyä paikallisissa ja alueellisissa sivistystarpeissa, mitkä määrittelevät opistojen tehtävää. Kansainvälisyys voidaan nähdä laissa vapaasta sivistystyöstä (632/1998, 1:1 §) myös osana monipuolisesta kehittämisestä sekä osana moniarvoisuutta. Opistojen strategiassa ja toimintasuunnitelmissa kansainvälisyys näkyy opistokohtaisesti. Kansainvälisyyden asema vaihtelee riippuen muun muassa opiston aktiivisuudesta kansainvälisessä hanketyössä.

Vuonna 2011 kansalaisopistojen liitto on julkaissut kansainvälistymisoppaan, jonka tarkoituksena on ollut tukea opistojen kansainvälistymistä sekä herättää ideoita ja tuoda vinkkejä kansainvälisyyden toteuttamiseen opistojen käytännön toiminnassa (KoL, 2011). Kansalaisopistojen liiton KoL:n toiminnassa kansainvälisyys on näkynyt jo pitkään. 1990-luvun alussa Kansalaisopistojen liiton rooli korostui erilaisten kansainvälisten hankkeiden koordinaattorina ja välittäjänä. Toiminnassa korostui tuolloin monimuotoinen hankkeiden verkosto ja kansainvälisyys. (Nyström, 2019, 77.)

4 VAIKUTUKSIEN JA VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTI

Käsitteiden *vaikutukset* ja *vaikuttavuus* käyttö on hyvin moninaista. Linnan ja Suhosen (2022) mukaan vaikutus käsitteenä tarkoittaa muutosta, joka on syntynyt tarkasteltavan toiminnan tai tekijän aiheuttamana yksin tai yhdessä muiden tekijöiden kanssa.

Vaikuttavuus taas nähdään monimerkityksellisenä käsitteenä, jonka määritelmä ja käyttö riippuvat asiayhteydestä (Vataja, 2019). Vaikuttavuutta käytetään kuvaamaan koulutukselle asettamien tavoitteiden saavuttamisen arviointina (Manninen ym., 2019) tai oppimistavoitteiden ja oppimistulosten vastaavuutta, jolloin vaikuttavuus näkyy tavoitteiden saavuttamisen tai toteutumisen arvioina. Vaikuttavuuden tarkastelussa esiintyy usein myös seuraavia käsitteitä, kuten tehokkuus, taloudellisuus, laatu, tuottavuus, tuloksellisuus ja kannattavuus. Näiden käsitteiden merkitys ja sisältö riippuvat tieteen- ja hallinnonalasta. (Raivola ym., 1999.)

Tässä luvussa tarkastelen vaikutuksien ja vaikuttavuuden arviointia opistojen ja hanketoiminnan näkökulmasta. Lisäksi tarkastelussa on arviointitutkimuksen toteutus tässä tutkimuksessa.

4.1 *Vaikutuksien ja vaikuttavuuden arviointi opistoissa*

Kansalaisopistokentällä vaikuttavuustutkimusta, jossa on mitattu toiminnalle asetettujen tavoitteiden saavuttamista, ei ole toteutettu. Syynä tähän pidetään vapaan sivistystyön laajoja, yleisiä tavoitteita, joita vapaassa sivistystyössä on hankalaa arvioida toiminnan paikallisten ja alueellisten sivistystarpeiden sekä kuntalaislähtöisyyden vuoksi. Lisäksi opistojen toiminnan vaikutukset ovat niin laaja-alaisia, että vertaaminen ainoastaan laissa määriteltyihin moninlaisiin tavoitteisiin ei olisi mielekäästä. Vaikuttavuuden arvioinnin sijaan vapaan sivistystyön tutkimuksessa on tutkittu toiminnan vaikutuksia. Kansalaisopistojen

vaikuttavuutta on tutkittu myös muiden termien kautta, kuten toiminnan hyödyt, opistojen merkitys, taloudelliset vaikutukset ja sosiaalinen tuottavuus. (Manninen ym., 2019.)

Tietoa opiston toiminnan vaikutuksista ja vaikuttavuudesta tarvitaan, jotta opiston laajat hyödyt ja merkitys tunnustetaan ja tunnustetaan. Opistot itse myös tekevät jatkuvaa arvioita toiminnastaan. Lain vapaasta sivistystyöstä (632/1998, 3:7 §) mukaan kansalaisopistojen vapaana sivistystyön oppilaitoksina tulee arvioida antamaansa koulutusta ja sen vaikuttavuutta sekä ottaa osaa ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Opistoissa tehtävän arvioinnin tavoitteena on tukea vapaan sivistystyön kehittämistä sekä edistää oppimisen edellytyksiä. Opistoilla on velvoite julkaista arviointien keskeiset tulokset. Huotarinen (2007) mukaan aikuiskoulutusorganisaatioiden odotetaan oppivan omasta toiminnastaan samalla tavalla kuin aikuisopiskelijoiden toiminnastaan. Heidät ohjataan arvioimaan omaa oppimistaan ja osaamistaan sekä reflektomaan omaa toimintaansa siihen vaikuttavia olettamuksiin ja toiminnan seurauksiin.

Arviointi vapaassa sivistystyössä muuttui systemaattisemmaksi 1990-luvun alkupuolella Opetushallituksen julkaistua koulutusalan arviointimallin, jonka avulla arvioitiin koulutuksen vaikuttavuutta, tehokkuutta ja taloudellisuutta. Arviointimallia on käytetty useissa organisaatiomuotojen arvioinneissa 1990-luvulla sekä myös Koulutuksen arviointineuvoston tekemissä arvioinneissa 2000-luvuilla. Arviointiaineistona on ollut myös organisaatioille suunnattuja kyselyjen tuloksia, kuten vapaan sivistystyön vaikuttavuuden arviointi rehtorien käsityksiä tutkimalla. (Manninen ym., 2019.)

Opistojen itsearviointivelvoite ja laatuajattelu ovat saaneet aikaan opistoissa useita laatu- ja kehittämishankkeita erillisen rahoituksen turvin (Manninen ym., 2019). Kansalaisopistoissa laatu- ja kehittämishankkeissa on ollut välineenä muun muassa CAF (Common Assessment Framework) -malli, josta on julkaistu materiaalia opistojen käyttöön vuonna 2014 ja mallista on ollut käynnissä uusi hanke 2020-luvulla (KoL, 2023). Arviointimenetelmät voidaan luokitella toteaviin (esimerkiksi auditointi ja sertifiointi), vertaileviin (esimerkiksi benchmarking ja itsearviointi), yhteistoiminnallisiin (arviointikeskustelut ja SWOT-analyysi) ja systemaattisiin menetelmiin (CAF (Common Assessment Framework) ja EFQM (European Foundation for Quality Management) (Korkeakoski, 2017, 39–41).

Itsearviointia opistoissa on toteutettu paljolti myös opiskelijapalautteita keräämällä. Muita opiston itsearviointikeinoja ovat olleet muun muassa opettajien täyttämät palautelomakkeet, kurssiarviointit, kehityskeskustelut, laatu- ja arviointikokoukset, työtyytyväisyyskyselyt sekä laatujärjestelmän mukainen arviointi. (Markkanen ym., 2012, 52–57.) Arviointi on voimakkaasti läsnä kaikessa vuorovaikutuksessa niin opetustilanteissa, yhteissuunnittelussa kuin sidosryhmäyhteistyössä.

Aikuiskasvatuksessa kansainvälistä, ulkoista arviointia tehdään muun muassa BeLL (Benefits Of Lifelong Learning) -tutkimuksilla, jotka tutkivat aikuiskoulutuksen hyötyjä yksilöiden ja yhteiskunnan hyvinvoinnille, sekä kansainvälisen aikuistutkimuksen PIAAC:n tutkimuksina, jotka arvioivat aikuisten tiedon käsittelyn ja hallinnan avaintaitoja: lukutaitoa, numerotaitoa ja tietotekniikkaa soveltavaa ongelmanratkaisutaitoa. (KoL, 2023.) Sen sijaan kansainvälistä kansainvälisyystutkimusta tarkasteltaessa on otettava huomioon, että aikuiskoulutuksen koulutusjärjestelmissä ja järjestäjissä on eroa eri maissa. Kansainvälisyyden vaikuttavuustutkimusta Erasmus+-ohjelmassa on tutkittu korkeakoulutasolla (higher education).

4.2 Arviointi hankkeissa

Arviointi on läsnä kaikissa oppimisen ja opettamisen vaiheissa (Quakrim-Soivio, 2016, 77). Siihen liittyy voimakkaasti arvottaminen eli arvon antaminen, joka edellyttää arviota tekevältä itseymmärrystä analysointiprosessista sekä omasta ymmärryksestä arvioitavasta asiasta. (Atjonen, 2007, 19–20.)

Hankeraportit sisältävät hankekoordinaattorin ja liikkuvuusjaksoilla olleiden itsearviointia sekä opiston sisäisen arvioinnin mittareiden tuloksia. Atjosen (2007, 81–86) mukaan itsearvioinnilla tarkoitetaan toimintaa, missä henkilö arvioi omaa suorituskyykyään. Itsearviointia varten oppija asettaa itselleen oppimistavoitteita, hankkii ja muokkaa tietoa tavoitteiden saavuttamiseksi sekä työstää, kehittää ja arvioi itse tekemiään valintoja ja työskentelyn seurauksia. Quakrim-Soivion (2016, 84–85) mukaan oppilaan oppimisen näkökulmasta itsearviointitaitojen liittämistä yksilön oppimisen arviointiin pidetään tehokkaana oppimisen kannalta, mikä edistää opiskelijan ymmärrystä ja tuntemusta arvioinnin kriteereistä.

Hankkeissa näkyy myös vertaisarviointia, joka nousee esiin opiston sisäisestä yhteistyöstä, kuten liikkuvuusjakson suunnittelu yhdessä koordinoijan ja opettajan kesken tai opettajien yhteiset liikkuvuusjaksot, sekä ulkoisesta yhteistyöstä, esimerkiksi konsortiossa tai kumppanimaan kanssa. Atjosen (2007, 85–87) mukaan vertaisarviointi on formatiivisen arvioinnin muoto, jossa yhteistoiminallisuus on tärkeässä roolissa. Tällöin toinen henkilö voi tukea ja virittää oppimista sekä he saamaan palautetta omasta edistymisestään. Vertaisarvioinnin hyviä puolia on mahdollisuus oppia toisten onnistumisista, mutta myös epäonnistumisista.

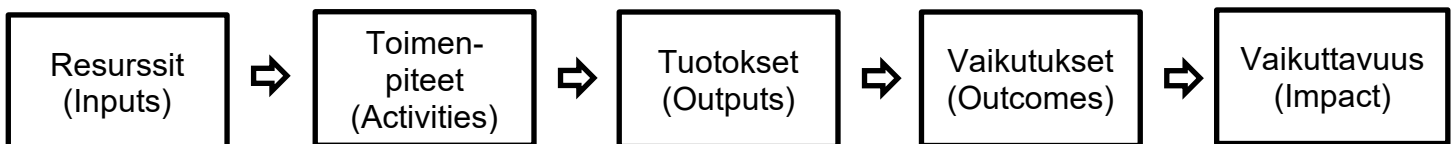
Arviointia on tehty hanketyössä sekä formatiivisesti että summatiivisesti. Scriven esitti vuonna 1967 käsitteet formatiivinen ja summatiivinen arviointi tavoitteena erottaa arviointiprosessin ajankohta (Scriven, 1967). Formatiivisella arvioinnilla käsitetään oppimisessa tai oppimisen aikana tapahtuva arviointi, jota käytetään oppimisen tukena, ohjaavana sekä kehittävänä arviointina. Summatiivisella arvioinnilla sen sijaan tarkoitetaan kurssin tai oppimiskokonaisuuden päättyessä ja päätyttyä tehtävää arviointia. Se pyrkii arvioimaan opiskelijan osaamista sekä opittuja asioita. Muita arvioinnin muotoja ovat muun muassa diagnostinen ja prognostinen arviointi. (Quakrim-Soivio, 2016; 13, 18–19.)

Erasmus+ -ohjelmassa hankkeiden vaikuttavuutta kehitetään ja arvioidaan vaikuttavuustyökalun avulla, jos pohjautuu muutosteoriaan (Theory of Change, TOC). Muutosteoria pyrkii selittämään, kuinka ja miksi toivotun muutoksen odotetaan tapahtuvan tietyssä kontekstissa. Sen tarkoituksena on erityisesti kartoittaa, mitä keskeisiä tapahtumia sisältyy hankkeen toimintoihin ja toimenpiteisiin, sekä miten ne johtavat asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen. (Theory of Change, 2023.)

Muutosteoria pohjautuu Kirkpatrickin neljän tason oppimisen seurannan malliin (Theory of Change, 2023). Tasot muodostuvat reaktioista, oppimisesta, käytöksestä ja tuloksista. Tason 1 eli reaktion tasolla mitataan tyytyväisyyttä koulutukseen sekä koulutuksen hyödyllisyyttä. Oppimisen eli tason 2 arvioinnilla, millaista oppimista koulutuksessa tapahtui ja kuinka koulutuksen tavoitteena olleet taidot, tiedot ja asenteet opittiin. Toiminnan eli tason 3 arvioinnilla selvitetään, miten opitut asiat ovat siirtyneet käytännön toimintaan. Tason 4 eli tuloksen tasolla tarkastellaan koulutuksen aikaan saamia muutoksia, vaikutuksia,

vaikuttavuutta, tehokkuutta sekä taloudellisuutta. (Kirkpatrick & Kirkpatrick, 2007.)

Muutosteoria koostuu vaikutusketjusta (Outcome Framework): resurssit, toimenpiteet, tuotokset, vaikutukset ja vaikuttavuus (kuvio 2). Vaikutusketju pyrkii selittämään, millaiset toimenpiteet johtavat toivottuihin vaikutuksiin tai pidemmän ajan muutoksiin. Vaikutusketjun avulla on mahdollista nähdä linkki toimenpiteiden ja vaikuttavuuden välillä sekä ymmärtää näiden linkitystä. Tämä parantaa suunnitteluvaiheessa ymmärtämään toimenpiteiden vaikutusta, mutta myös arviointivaiheessa tarkastelemaan vaikuttavuutta, kun on tiedossa vaikutusketjun eri vaiheet ja niiden merkitys. (Theory of Change, 2023.)

KUVIO 2. Muutosteorian (TOC) vaikutusketju (Outcome Framework) (Theory of Change, 2023)

Tässä tutkimuksessa suomenkieliset termit vaikutukset ja vaikuttavuus eroavat muutosteorian mallin suomennoksesta. Vaikutukset (Outcomes) ovat tässä työssä hankkeen tuloksia, joita on syntynyt suorana vaikutuksena joko liikkuvuusjaksolla olleille tai ilmennyt muutoksena heidän ympäristössään. Muutosteorian vaikuttavuus-termi (Impact) on ristiriidassa tutkimustiedon vaikuttavuus-termin määritelmästä tavoitteisiin verraten (Manninen ym., 2019). Muutosteorian viimeinen osa (Impact) kuvaa enemmän vaikutuksia, joista tässä tutkimuksessa käytetään käsitettä vaikutukset (Impact). Tässä tutkimuksessa vaikuttavuus on määritelty tarkastelemaan asetettujen tavoitteiden toteutumista.

4.3 Vaikutuksien ja vaikuttavuuden arviointi tutkimuksena

Kun tarkastellaan kansainvälisyyden vaikutuksia ja vaikuttavuutta kansalaisopistoissa Suomessa, ei aiempaa tutkimusta ole tehty. Kyseessä on

ensimmäinen Erasmus+ -hankkeiden vaikutuksia ja vaikuttavuutta tarkasteleva tutkimus kansalaisopistokentällä.

Tämän arviointitutkimuksen tavoitteena on lisätä tietoutta kansainvälisyydestä kansalaisopistoissa. Arviointia voidaan tehdä tilivelvollisuutta, tiedontarvetta tai kehittämistä varten (Atjonen, 2021, 60) ja se on aina kontekstisidonnaista (Quakrim-Soivio, 2016, 77). Quakrim-Soivion (2016, 138–139) mukaan arviointiin liittyy aina eettinen ristiriita. Tällä tarkoitetaan pyrkimystä objektiivisuuteen, mutta silti arviointi on aina jossain määrin subjektiivista ja arvioijan omiin arvoihin pohjautuen arvolatautunutta, mikä vuoksi arvioijan tulee arviointityötä tehdessään pohtia arviointieettisiä kysymyksiä. Arvioinnin keskeisiä arvoja ovat reiluus, oikeudenmukaisuus, validius, reliaabelius, läpinäkyvyys, vaativuus ja pyrkimys motivoida oppimista. Eettisesti keskeisiä periaatteita ovat autonomian arvostaminen, vahingon tai haitan välttäminen, hyvään pyrkiminen sekä oikeudenmukaisuus ja uskollisuus (Atjonen, 2007, 34–51).

Arvioinnin tarkoitusta määriteltäessä on otettava huomioon, mihin arviointi kohdistuu, mitä ja ketä arvioidaan, millaisia ratkaisuja menetelmien suhteen tehdään, millä tavalla arviointi käytännössä toteutetaan ja millä tavalla saatua tietoa tullaan jatkossa hyödyntämään (Linnakylä & Atjonen, 2008). Arvioinnin yhtenä keskeisenä tavoitteena voidaan pitää kasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen edistämistä. Sen tehtävänä on myös tuoda esiin, korostaa sekä kyseenalaistaa tietoa. (Korkeamäki, 2017, 15.)

Arviointitutkimus on prosessi, missä hankitaan tietoa, joka analysoidaan tieteellisin menetelmin, tarkastellaan analysoitavan kohteen tai ilmiön arvo tai hyöty sekä pohditaan lopputuloksen etuja ja haittoja. Tutkimuksen ensisijainen tarkoitus on palvella päätöksentekoa ja käytäntöä. Tutkimuksella ei pyritä hypoteesien testaamiseen tai teorioiden todentamiseen. (Korkeakoski, 2017, 19–20.)

Tässä tutkimuksessa on käytetty ohjaavana menetelmänä Muutosharavointia. Muutosharavointi (Outcome Harvesting) on arviointimenetelmä, jonka avulla on mahdollista tarkastella, määrittää ja ymmärtää vaikutuksia. Menetelmän on kehittänyt Ricardo Wilson-Grau ja hänen kollegansa, jotka ovat toimineet menetelmän arvioijina ja kehittäjinä. Menetelmä määrittelee vaikutuksen olevan käyttäytymisen, parisuhteen, toiminnan,

toimenpiteiden, toimintaperiaatteiden tai käytäntöjen muutos yksilön, ryhmän, yhteisön tai organisaation tasolla. (Wilson-Grau & Britt, 2013, 1.) Muutosharavointia on käytetty Suomessa myös termeillä muutos haravointi ja vaikutusharavointi.

Haravoinnin avulla tarkasteltavat vaikutukset voivat olla sekä positiivisia että negatiivisia, mutta myös tarkoitettuja tai tahattomia. Ne voivat olla vaikutuksiltaan pieniä tai isoja, mutta tärkein kriteeri on, että niiden täytyy olla tarpeeksi spesifisiä ja mitattavia, jotta ne ovat merkityksellisiä. (Outcome Harvesting, 2023.) Muutosharavointi ei monen arviointimenetelmän tavoin tarkastele toimenpiteitä, jotka ovat johtaneet tiettyyn vaikutukseen, vaan Muutosharavointi kerää konkreettisia todisteita siitä, mitä on saavutettu. Menetelmä kulkee käänteisessä järjestyksessä tarkastellen, miksi ja miten hanke tai toimenpide sai aikaan muutoksen. (Wilson-Grau & Britt, 2013, 1.) Muutosharavointi pohjautuu menetelmään Muutossuunnittelu (Outcome Mapping, OM), joka on hyötyyn keskittyvä arviointimalli (Utilization-focused evaluation UFE). Muutosharavointia voidaan käyttää summatiivisena tai formatiivisena arviointina. (Outcome Harvesting, 2023.)

Menetelmän keskeisiä käsitteitä ovat haravoinnin toimeksiantaja ja tahot, jotka hyödyntävät muutoksen antamaa tietoa (harvest users), muutostekijät (change agents), jotka ovat osallisena muutoksessa, ympäristömuuttajat (social actors), joiden toiminta muuttuu muutostekijöiden vaikutuksesta, sekä haravoinnin tekijä (harvester). Menetelmä koostuu kuudesta vaiheesta, jotka ovat (taulukko 1): muutosharavoinnin suunnittelu, tiedonkeruu ja vaikutusten luonnostelu, vaikutusten tarkasteleminen muutostekijöiden kanssa ja vaikutusten kirjaus, luotettavuuden arviointi, analysointi ja tulkinta sekä tulosten tarkasteleminen käyttötarkoituksen näkökulmasta. (Wilson-Gradu & Britt, 2013, 4–5.)

TAULUKKO 1. Muutosharavoinnin vaiheet (Wilson-Grau & Britt, 2013, 4–5; Outcome Harvesting, 2023)

Vaihe	Tehtävä	Toiminta
1	Muutosharavoinnin suunnittelu	Tutkimuksen kohteen, muutosharavoinnin kysymysten ja tiedon keruun määrittely (toimeksiantaja ja haravoinnin tekijä).

		Tutkimuksen käyttötarkoituksen ja muutostekijöiden määrittely Tutkimuksen etenemisen suunnittelu sekä osallistuvien henkilöiden roolien ja tehtävien määrittely.
2	Tiedonkeruu ja vaikutusten luonnostelu	Kirjallisen aineiston, kuten raportit, arvioinnit ja tiedotteet, arviointi Tavoitteena ymmärtää, mitä vaikutuksia ympäristömuuttujissa on nähtävissä ja miten muutostekijät ovat muuttuneet. Vaikutusten kuvaus
3	Vaikutusten tarkasteleminen muutostekijöiden kanssa ja vaikutusten kirjaus	Vuorovaikutuksellinen vaikutusten analyysi Keskeisten muutoksen tekijöiden haastattelu, kyselytutkimus tai muu menetelmä tiedon keruuseen ja luonnostelluiden vaikutusten tarkastamiseen.
4	Luotettavuuden arviointi, vaikutusten vahvistaminen muista lähteistä	Saatujen tulosten luotettavuuden tutkiminen ja tietojen varmistaminen haastatteluilla tai tiedon tarkastelulla asiakirjoista.
5	Analysointi ja tulkinta	Kerätyn aineiston tarkastelu ja vertailu Tiedon järjestäminen ja muutosharavoinnin kysymysten tarkastelu Muutoskartan muodostaminen ja käsitteiden suhteiden määrittely
6	Tulosten tarkasteleminen käyttötarkoituksen näkökulmasta	Muutosten tarkastelu ja keskustelu toimeksiantajan kanssa Tulosten tarkasteleminen käyttötarkoituksen näkökulmasta

Menetelmän etenemisvaiheet pohjautuvat yhdeksään perusperiaatteeseen, jotka voidaan jakaa menetelmällisiin (I-V) ja sisällöllisiin perusperiaatteisiin (VI-IX). Menetelmälliset periaatteet ovat (I) fasilitoi(johda) hyödynnettävyyttä läpi muutosharavoinnin, (II) kasvata tarkoituksenmukaista osallistumista, (III) ohjaa henkilölähteitä muotoilemaan vaikutusjohtopäätöksiä, (IV) pyri vähempään, sillä se on jatkossa hyödyllisempää ja (V) opi muutosharavoinnista kokemuksen avulla. Sisällölliset perusperiaatteet ovat (VI) haravoi (tutki) sosiaalisen muutoksen vaikutuksia, (VII) muotoile vaikutus objektiivisena muutoksena, (VIII) vahvista uskottava intervention muutos ja (IX) huolehdi tarpeeksi uskottavista vaikutuksista. (Outcome Harvesting, 2023.)

Tässä tutkimuksessa muutosharavoinnin vuorovaikutuksellinen menetelmä ei toteudu menetelmän laajassa mittakaavassa. Tutkimuksen aineistona on valmis raporttiaineisto, jonka vaikutusten arviointiin menetelmää on sovellettu. Muutosharavointi-menetelmä on valikoitunut käyttöön tutkimuksen tarpeen ja tehtävän mukaan. Vuorovaikutuksena menetelmän käytössä on toiminut toimeksiantajan Opetushallituksen (harvest users) edustajan kanssa käydyt tutkimuksen tehtävää ja tarvetta ohjanneet keskustelut ja sähköpostit.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimus täyttää arviointitutkimuksen piirteet. Jokisen (2023) mukaan arviointitutkimuksessa pyritään tyypillisesti kokoamaan tutkimusaineistoon pohjaava näyttö niin hyödynsaajien näkökulmasta kuin mahdollisista muista tärkeistä näkökulmista. Tässä tutkimuksessa tavoitteena on tuottaa tietoa Opetushallitukselle kansainvälisyyshankkeiden toimeenpanijoina sekä avata näkökulmia kansalaisopistokentälle kansainvälisyydestä ja toteutuneiden hankkeiden vaikutuksista ja vaikuttavuudesta.

Arviointitutkimuksen tieteenfilosofisista suuntauksista on kiistelty. Konstruktivistisessa paradigmassa tavoitteena on selvittää osallistujien näkemykset tutkimuksen kohteena olevasta asiasta. (Mäntysaari, 1999.) Ihmiset ovat aktiivisia merkitysten ja tiedon tuottajia. Tieto esiintyy ihmisten kokemuksissa ja toiminnassa. (Cohen ym., 2007, 288–290.) Tässä tutkimuksessa tieto tulee esiin valmiin aineiston kertomuksissa, jotka ovat joko hankkeisiin osallistuneiden opettajien lainauksia tai hankekoordinaattorin kertomaa. Toisen näkökulman tutkimukseen tuovat hankeraporteissa viitatus erilliset tutkimukset. Nämä tulokset ovat opistojen omia palautekyselyitä ja tutkimuksia, joita on esitelty hankeraportissa vaikutuksien todennuksena.

Tutkimus sisältää fenomenologisia ja hermeneuttisia piirteitä. Se keskittyy kokemusten tulkintaan eli tarkastellaan yksilöiden kokemuksellisia suhteita heidän omasta todellisuudestaan. Tarkastelussa huomioidaan ihmisten yksilöllisyys ja erilaisten kokemukset. Hermeneuttiset piirteet nousevat esiin tutkimuksen tavoitteessa ymmärtää ja tulkita. Tavoitteena on paneutua ilmiön merkityksien ymmärtämiseen tässä ajassa. (Laine, 2010.) On kuitenkin huomioitava, että valmis materiaali ei sisällä täysin autenttista, hermeneuttista tulkintaa kertomuksissa, jos ne ovat viittauksia yhteiseen keskusteluun tai yhteenvetoja yhteisestä toiminnasta.

5.1 Tutkimustehtävä

Tutkimustehtävän määrittelyyn ovat vaikuttaneet toimeksiantaja sekä työelämälähtöiset tavoitteet. Työn toimeksiantaja on määritellyt toimeksiantosopimuksessa työlle tavoitteen. Työelämälähtöisenä tavoitteena on tuottaa tietoa kansalaisopistokentälle kansainvälisyystoiminnasta kansalaisopistoissa, kansainvälisyyden mahdollisuuksista KA1-hankkeissa sekä tuoda lisää tietämystä kansainvälisyyden linkittämisestä opiston perustoimintaan.

Tutkimustehtävänä on selvittää Erasmus+ -ohjelman aikuiskoulutuksen KA104-henkilöliikkuvuushankkeiden avulla kansainvälisyyden vaikutuksia kansalaisopistoissa toiminnan eri tasoilla sekä vaikuttavuutta hanketyössä. Tavoitteena on ymmärtää, millaisia vaikutuksia KA104 -hankkeilla ja niiden tuotoksilla on ollut kansalaisopistoille organisaationa, opiston henkilökunnalle ja aikuisille oppijoille. Vilka (2021, 94) mukaisesti tutkimuskysymysten asettelussa on otettu huomioon merkitysmaailman ja tutkittavan aiheen vaatima herkkyys. Kysymyksiä asetellulla pyritään saamaan kuvaileva vastaus, jolloin vastaus ei olisi ainoastaan kahden vaihtoehdon summa.

Tutkimuksessa on kaksi päätutkimuskysymystä:

1. Millaisia vaikutuksia kansainvälisyydellä on koettu olevan kansalaisopistojen toiminnassa henkilökunnan, opiskelijoiden ja organisaation tasolla KA1-hankkeiden loppuraporttien perusteella?

Apukysymykset:

- Millaisia vaikutuksia kansainvälisellä hanketoiminnalla koettu olevan paikallisella, alueellisella, valtakunnallisella ja/tai Euroopan tasolla KA1-hankkeiden loppuraporttien perusteella?
 - Millaisia negatiivisia vaikutuksia kansainvälisyydellä on koettu olevan kansalaisopistojen toiminnassa henkilökunnan, opiskelijoiden ja organisaation tasolla KA1-hankkeiden loppuraporttien perusteella?
2. Millaista vaikuttavuutta KA1-hankkeiden loppuraporteissa on kuvattu olevan kansalaisopistojen toiminnassa henkilökunnan, opiskelijoiden ja organisaation tasolla verrattuna Erasmus+-ohjelman tavoitteisiin sekä kansalaisopistojen laissa määriteltyyn tehtävään?

5.2 Tutkimusaineisto

Tutkimuksen aineistona on valmis aineisto, joka on Erasmus+ -ohjelmaan osallistuneiden kansalaisopistojen KA104-hankkeiden hankehakemukset, hankehakemuksien arvioijan palaute, hankkeiden loppuraportit sekä loppuraporttien arvioitsijan palaute. Tarkastelussa ovat hankekaudella 2014–2020 toteutettujen kansalaisopistojen hallinnoimat KA104-liikkuvuushankkeet.

Opetushallitus toimitti tarkasteluun 29 hanketta, joista tutkimusaineistoksi valikoituivat hankkeet, joissa suomalainen kansalaisopisto on ollut hankkeen hallinnoija tai mukana konsortiossa. Analysoitu tutkimusaineisto on laajuudeltaan 26 hanketta, johon kuuluu 28 kansalaisopistoa, 59 kuntaa ja 434 liikkuvuusjaksoa (taulukko 2).

TAULUKKO 2. Tutkimusaineiston kuvaus

Aihe	Selite	N	Lisätietoa
Kansalaisopistot	Osallistuneet kansalaisopistot	28 kansalaisopistoa	
	Kunta	59 kuntaa	Hankkeen toimintakauden aikainen tieto
	Maakunta	11 maakuntaa	
	Omistusmuoto	Yksityinen n=5 kaupunki n=23	Hankekaudella ei kuntayhtymän hankkeita
	Opetustuntimäärä	alle 10 000–alle 100 000	Hankehakemuksen tieto
Hankkeet	Hankkeet	26 hanketta	
	Toteutuneet liikkuvuudet	434 liikkuvuutta	Koronan vuoksi liikkuvuuksia peruuntui vuosina 2020–2021
	Hankkeen alkamisvuosi	2014 n=5, 2015 n=5, 2016 n=5, 2017 n=4, 2018 n=7, 2019 n=0	Materiaaliin ei kuulu vuonna 2019 käynnistynyttä kansalaisopistohanketta
	Kesto	36kk n=6, 33kk n=1 24kk n=17, 18kk n=1, 16kk n=1	Koronan vuoksi 7 hankkeen alkuperäistä 24kk kestoja jatkettiin 9 tai 12 kuukautta
	Ensimmäinen kansainvälinen hanke	9 opistoa	
	Konsortiohankkeet	8 hanketta	Kaupungin toimiala, pl. koulut n=2, Kansalaisopisto n=6, Muu vapaan sivistystyön oppilaitos n=2, AMK, lukio, peruskoulu n=2
	Hankehakemuksen arvioijan pisteet	75–94,5 p	Minimipistemäärä hankkeen toteutumiselle 75 p, Maksimipistemäärä 100 p
	Hankehakemuksen vaikuttavuuspisteet	20–28 p	Maksimipistemäärä 30 p
Hankkeen loppuraportin arvioijan pisteet	73–96 p	Maksimipistemäärä 100 p	
Hankkeen loppuraportin vaikuttavuuspisteet	18–30 p	Maksimipistemäärä 30 p	

Tutkimusaineiston käyttöä varten tehtiin sopimus Opetushallituksen kanssa. Tutkija sai käyttöönsä pdf-tiedostoina materiaalin Opetushallituksesta. Aineisto sisälsi henkilötietoja, sillä hankeraporteissa näkyvät organisaation yhteyshenkilön tiedot. Kaikki tutkimusmateriaali on anonymisoitu analyysin aloitusvaiheessa. Tutkimuksesta ei ole tunnistettavissa aineiston hankkeita tai hankkeissa mukana olleita kumppanuuksopilaitoksia tai maita.

Hankekauden 2014–2020 aikana hankkeen loppuraporttipohja on kehittynyt ja hankekauden viimeisinä vuosina raporteissa on nähtävillä myös liikkuvuusjaksoilla olleiden numeraalisia kyselylomakkeen vastauksia. Tämä analyysi on rajattu avoimiin vastauksiin ja niissä esitettyihin teksteihin, jotta aineistoa voidaan tarkastella samalla menetelmällä läpi hankekauden. Aineisto sisältää hankkeen koordinaattorin kirjoittaman tekstin, joka voi koostua omien kokemusten kuvaamisesta, opiston oman arvioinnin tuloksien selittämisestä sanallisesti ja numeraalisesti sekä lainauksista ja otteista liikkujien luomista raporteista. Hankeraporttien pituuksissa on suuria eroja; osa teksteistä on hyvin kuvailevia, yksityiskohtaisia ja nostaa esiin kunkin liikkuvuusjakson osallistujan kokemukset, kun taas osassa teksteistä jäädään korkeammalle, yleiselle tasolle.

5.3 Tutkimuksen eteneminen

Arviointitutkimus sisältää usein niin kvalitatiivisia kuin kvantitatiivisia tutkimusmenetelmiä. Tutkimuksen pohjana on käytetty aineiston tarkasteluun soveltaen Muutosarviointi-menetelmää, joka pyrkii tuottamaan tietoa hankkeen mahdollistajalle, toteuttajalle sekä koulutusasteelle. Analyysimenetelmänä on käytetty aineistopohjaista sisällönanalyysiä, jolla on pyritty selvittämään hankeorganisaatioiden henkilökunnan kokemuksia kansainvälisyyden vaikutuksista. Analyysin tavoitteena on kuvata tutkimusaineistoa sanallisesti ja järjestää tieto tiiviiseen ja selkeään muotoon (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 91).

Analyysin syvempää ymmärrystä on tulkittu hermeneuttisen kehän avulla. Analyysin tulosten esittämisessä on hyödynnetty muutosteoriaa, joka on esitelty alaluvussa 4.3. Kvantitatiivista tutkimusmenetelmää, tässä tutkimuksessa kvantifiointia, on käytetty lisäämään tutkimuksen luotettavuutta sekä tukemaan analyysiä ja johtopäätöksiä.

5.3.1 Muutosharavointi-menetelmä työn tukena

Muutosharavointi ohjaa tutkimuksen etenemistä. Analysoitavana aineistona toimii valmis aineisto, hankkeiden loppuraportit, joten Muutosharavoinnin kuudesta vaiheesta tässä tutkimuksessa on käytetty soveltaen viittä vaihetta (taulukko 3). Vaihe 3 ei toteudu tässä tutkimuksessa muutosharavoinnin laajuudessa, sillä tutkimus ei sisällä haastatteluja tai yhteydenottoa hankkeisiin osallistuneeseen henkilökuntaan tai kansalaisopistoihin. Tämä on kuitenkin hyvä idea jatkotutkimukseen.

TAULUKKO 3. Tutkimuksen eteneminen muutosharavoinnin avulla

Vaiheen numero	Vaihe	Toteutuminen tutkimuksessa
1	Muutosharavoinnin suunnittelu	Opetushallituksen toimeksianto Tutkimustehtävän määrittely Teoreettinen viitekehys Koko valmiin aineiston tarkastelu
2	Tiedonkeruu ja vaikutusten luonnostelu	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi: hankkeiden loppuraporttien analyysi Teemoittelu
4	Luotettavuuden arviointi, vaikutusten vahvistaminen muista lähteistä	Kvantifiointi Erasmus+ -ohjelman odotetut tulokset (European Commission 2017)
5	Analysointi ja tulkinta	Hermeneuttinen kehä Vaikutusten kirjaaminen, jako kategorioihin ja kartan muodostaminen (liite 1)
6	Tulosten tarkasteleminen käyttötarkoituksen näkökulmasta	Vaikutavuuden arviointi – vertaaminen asetettuihin tavoitteisiin (European Commission 2017; Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998, 1:1–2 §) Vaikutusten arviointi - Tuloksien yhteenveto Opetushallitukselle vaikutuksista opiskelijan, henkilökunnan ja oppilaitoksen tasolla Tuotokset ja viestintä (muutosteoria)

Muutosharavoinnin suunnitteluvaiheessa (vaihe 1) on pyritty määrittelemään tutkimustehtävä Opetushallituksen toimeksiannon ja teoreettisen viitekehysten avulla sekä tutustumalla valmiiseen aineistoon (hankehakemukset, hankehakemuksien arvioijan palaute, hankkeiden loppuraportit sekä loppuraporttien arvioitsijan palaute). Vaiheessa 2 aineiston analyysi etenee induktiivisesti eli yksittäisistä nostoista kohti yleisempiä väitteitä. Vaiheen 4 luotettavuuden tarkastelun kohdassa on lisätty kvantifiointi, jonka myötä

triangulaation avulla tutkimuksen tulokset ovat todennettavissa sekä tarkemmin perusteltavissa. Tutkimuksen tuloksia (vaikutukset ja vaikuttavuus) on tarkasteltu odotettujen tulosten kautta.

Vaiheessa 5 on pyritty syvempään ymmärrykseen aineiston vaikutuksista hermeneuttisen kehän avulla. Tarkasteltavasta ilmiöstä ja siihen liittyvien tekijöiden suhteesta on muodostettu kartta selittämään kokonaisuutta (Liite 1). Tutkimuksen toimeksiantajan kannalta vaihe 6 on tärkeä, sillä tarkoituksena on tuottaa tietoa toimeksiannon mukaisesti. Vaikuttavuutta on arvioitu tarkastelemalla analyysin tuloksia sekä Erasmus+ -ohjelman tavoitteita ja kansalaisopistojen laissa määriteltyä tehtävää ja tavoitteita. Vaikutusten arvio on kuvattu toimeksiannon mukaisesti opiskelijan, henkilökunnan ja oppilaitoksen tasolla. Erasmus+ -ohjelman vaikuttavuustyökalussa käytetyn muutosteorian mukaan tuotokset on nostettu tarkasteluun.

5.3.2 Sisällönanalyysi ja hermeneuttinen kehä

Sisällönanalyysissa aineistosta pyritään löytämään merkityssuhteita ja merkityskokonaisuuksia. Merkitykset esiintyvät aineistossa sanallisessa muodossa. (Vilka, 2021, 132–136.) Merkityksien jaottelu merkityskokonaisuuksiin mahdollistaa kokonaiskuvan luomisen tutkittavasta aiheesta. Merkityskokonaisuudet ovat kuitenkin sidoksissa toisiinsa, jolloin näiden sidoksien selvittäminen luo lopullisen kuvan tutkittavasta aiheesta. (Laine, 2010.)

Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa tutkija nostaa aineistosta logiikan, jonka perusteella aineistoa voidaan luokitella. Tämän jälkeen aineistoa karsitaan niin, että tutkimustehtävän kannalta tärkeä informaatio säilytetään ja muu hävitetään pilkkomalla aineisto osiin. Lopulta aineisto ryhmitellään uudeksi loogiseksi kokonaisuudeksi ja sitä peilataan teoreettiseen viitekehykseen. (Vilka, 2021, 134–136.) Analyysissä on edetty yksittäisistä vaikutusten kirjauksista niin, että samankaltaiset vaikutukset on laitettu yhteen. Samankaltaiset vaikutukset ovat muodostaneet oman ryhmän, jotka ovat saaneet oman teeman. Teemat on luokiteltu tarkasteltavien tasojen alle (opiskelija, henkilökunta ja organisaatio). Analyysin tuloksena syntyi uudet tarkastelutasot: paikallinen ja alueellinen, valtakunnallinen sekä Euroopan taso. Aineiston

analyysin myötä myös viestintä ja konkreettiset tuotokset nousivat isoksi kokonaisuudeksi.

Analysointivaiheessa tutkimusaineiston kanssa käydään vuoropuhelua. Vuoropuhelun tavoitteena on syvemmän ymmärryksen löytäminen avoimen asenteen ja erilaisten näkökulmien kautta. (Vilkkä, 2021, 141–142.) Vuoropuhelua aineiston kanssa voidaan käydä hermeneuttisella kehällä. Hermeneuttinen kehä alkaa tutkijan esiyymmärryksestä, jonka jälkeen tutkija käy vuoropuhelua uudelleen ja uudelleen peilaten aineistoa ja omaa tulkintaansa. Kehällä liikkuminen pyrkii korjaamaan ja syventämään ymmärrystä aineistosta, vapautumaan tutkijan oman perspektiivinsä minäkeskeisyydestä ja luomaan uusia tulkintoja ja merkityksiä. (Laine, 2010.) Hermeneuttisen kehän avulla on pyritty kartoittamaan tutkimuksen vaikutusten monimuotoisuutta, päällekkäisyyttä sekä laajuutta. Hermeneuttinen kehä on tuonut tutkimukseen syvemmän ymmärryksen vaikutusten kokemuksista eri toiminnan tasoilla, niiden suhteesta toisiin sekä vaikutusten luokittelusta ja laajuudesta. Luotettavuuden lisäämiseksi laajaa aineistoa, hankeraportteja, on käsitelty eri järjestyksessä pyörittäessä useampia kierroksia hermeneuttisella kehällä.

5.3.3 Kvantifiointi

Tutkimukseen on sovelluttu kvantitatiivista analyysia kvantifioinnin muodossa. Yksinkertaisuudessaan tällä voidaan tarkoittaa luokitteluiden eri tekijöiden laskemista. (Suoranta & Eskola, 1998.) Tutkimuksessa vaikutuksien toteutuminen eri toiminnan tasoilla on analysoitu hankkeittain, johon kvantitatiivisella analyysillä on pystytty tuomaan tieto vaikutusten määrästä ja kattavuudesta.

Kvantifiointia voidaan käyttää myös tekstimassan hallintaan (Suoranta & Eskola, 1998). Vaikka kvantifiointi on työssä pienessä osassa, se osaltaan auttaa ymmärtämään vaikutusten laajaa kirjoa sekä suurta määrää aineistossa.

Kvalitatiivisen analyysin tukena kvantifiointia voidaan käyttää myös analyysin tukena, jos kvalitatiivinen analyysi jää liian löysäksi (Suoranta & Eskola, 1998). Kvantifiointi tuo tutkimukseen luotettavuutta, ja sitä on käytetty tutkimuksessa muutosharavoinnin vaiheen 4, luotettavuuden arvioinnin, edistämiseksi.

5.4 Tutkijan positio

Fenomenologisia ja hermeneuttisia piirteitä sisältävässä tutkimuksessa on tärkeää kriittisyys ja reflektiivisyys. Tämä tarkoittaa tutkijan omien tulkintojen kyseenalaistamista. Reflektiivisyydellä taas tarkoitetaan tutkijan tietoutta omista tutkimukseen liittyvistä lähtökohdista. (Laine, 2010.) Tämä tutkimus on työelämälähtöinen, mikä osaltaan näkyy tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä sekä tutkimuksen etenemisessä. Tutkijan tausta on kuvattu johdannossa: suhde niin kansainvälisyyteen kuin kansalaisopistokenttään. Tutkimuksen analyysi- ja pohdintavaiheissa tutkija käy vuoropuhelua teoreettisen viitekehyksen ja tulosten kanssa. Jatkotutkimussuunnitelmissa näkyy tutkijan kokemus työelämässä.

Eettisestä näkökulmasta tarkasteltuna arvioijan tulee pyrkiä autonomiseen toimintaan, vuorovaikutussuhteeseen yhdessä toisen ihmisten kanssa sekä ylittämään itsekkyytensä (Atjonen, 2007, 211–217). Tutkimuksen eteneminen on pyritty kuvaamaan mahdollisimman vaihekohtaisesti ja avoimesti. Vuorovaikutus toimeksiantajan kanssa ja sen rooli on kuvattu osana tutkimusta. Arvioijan eli tutkijan työelämäkokemus Erasmus+-hankkeista voi osaltaan vaikuttaa tutkimukseen, mutta tutkijalle tutkimusaineisto on uusi eikä tutkijalla ole osallisuutta arvioituissa hankkeissa.

5.5 Luotettavuus

Tutkimus noudattaa tieteellisen tutkimuksen hyviä tieteellisiä käytänteitä, jotka tutkimusetiikan on jaettu osa-alueisiin, joihin kuuluvat muun muassa tiedeyhteisön tunnistamien toimintatapojen noudattaminen eli rehellisyys, yleinen huolellisuus ja tarkkuus (TENK, 2012). Hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti muiden tutkijoiden työ ja saavutukset huomioidaan asianmukaisella tavalla ja ne saavat niille kuuluvan arvon ja merkityksen. Työssä on käytetty aiempaa tutkimusta ohjaavana materiaalina. (Kuula, 2006, 35.)

Tutkimuksessa on käytetty eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä (TENK, 2012). Hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti tutkimus on suunniteltu, toteutettu ja raportoitu yksityiskohtaisesti (Kuula, 2006, 35). Menetelmätriangulaatiota on käytetty lisäämään tutkimuksen luotettavuutta

(Tuomi & Sarajärvi, 2018). Tutkimuksessa on sovellettu Muutosharavointimenetelmää, joka on useita tahoja osallistava, vuorovaikutteinen ja tarvitsee toteutuakseen paljon resursseja. Tässä tutkimuksessa vuorovaikutteisuus jää pieneksi osin valmiin aineiston ja rajallisen tutkimusresurssin (aika- ja henkilöresurssi) vuoksi. Laajemmalla menetelmän käytöllä olisi voitu hyödyntää kansalaisopistokentän tietoutta loppuraporteista nousseiden vaikutusten arviointiin.

Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuuden näkökulmasta tutkimuskohde ja tutkimuksen aineisto ovat yhteensopivia sekä epäolennaiset tai satunnaiset tekijät on rajattu ulos tutkimuksesta (Vilkka, 2021, 155). Kvalitatiivisen tutkimuksen tavoin luotettavuus pohdinnassa on huomioitu pohdinnat totuudesta ja objektiivisuudesta (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 118–130).

Hankkeiden loppuraporteissa on kuitenkin suuria eroja. Tämä vaikuttaa voimakkaasti myös hankkeen vaikutuksien ja vaikuttavuuden arvioimiseen, sillä raportti saattaa olla puutteellinen hankkeen vaikutuksien määrittelyn osalta. Erot hankkeiden loppuraporteissa näkyvät muun muassa tekstien pituuden eroilla sekä kuvauksien laajuudessa. Osassa hankkeita on tarkasteltu pitkästi ja tarkasti hankkeen toimintoja ja niiden vaikutuksia. Tämä mahdollistaa vaikutuksien tarkastelun eri tasoilla loppuraportin eri kohdissa, jolloin vaikutuksia ja vaikuttavuutta on kuvattu eri lähtökohdista. Toisaalta joissain hankeraporteissa eri tasoista pohdintaa ei ole vaan loppuraportista löytyy toistoa raportin eri kohdista.

Luotettavuuden arviointia on tehty läpi tutkimuksen perustelemalla tutkimuksen edetessä mistä, mitä ja miten on valittu luokitteluun tutkimuksen tulkintojen saavuttamiseksi. Samoin myös tutkijan suhde, rooli, arvot tai asema suhteessa tutkittavaan aiheeseen on pyritty jättämään pois tutkimuksen tuloksesta puolueettomuuden saavuttamiseksi. (Vilkka, 2021, 156–157.)

Tutkimuksen luotettavuus on varmistettu saturaation saavuttamisella, mikä määrittyy aina tutkimuskohtaisesti (Vilkka, 2021, 122–123). Tässä tutkimuksessa aineistoksi on valittu laaja aineisto, sillä hankkeiden erilaisuus ja monimuotoisuus osoittivat laajaa vaikutusten kirjoa. Tarkastelussa on valmiin aineiston kaikki kansalaisopistojen hallinnoimat tai konsortioon osallistumat hankkeet.

6 TULOKSET

Tutkimuksen päätulos on, että hankkeet saavuttivat vaikutuksia niin henkilökunnan, opiskelijoiden kuin organisaation tasolla kaikissa kansalaisopistoissa toteutetuissa (26) hankkeissa (taulukko 4). Hankkeet saavuttivat vaikutuksia toiminnan eri tasoilla riippumatta opiston koosta, sijainnista, opiston kokemuksen määrästä kansainvälisestä toiminnasta tai työskentelystä itsenäisesti vai konsortiona. Vaikutuksia saavutettiin riippumatta kansainvälisen työn asemasta opiston strategiassa tai sen toiminnassa.

Myöskään hankkeen kesto, liikkuvuuksien määrä, hankkeen alkamisvuosi tai hankehakemuksen arvioijan pisteet eivät vaikuttaneet siihen, saavutettiin hankkeessa vaikutuksia kansalaisopistojen toiminnan eri tasoilla. Hankkeista 35 % raportoi kohdanneensa negatiivisia vaikutuksia, joissa ilmeni muun muassa taloudellisia vaikutuksia.

Konsortiohankkeiden myötä myös pienemmät opistot pääsivät mukaan kansainväliseen toimintaan. Lisäksi konsortiohankkeet mahdollistivat usean ensikertalaisen lähtemisen mukaan kansainväliseen hankkeeseen. Kuitenkaan kaikki ensikertalaiset eivät olleet mukana konsortiohankkeissa, vaan ensikertalaiset kansainväliset opistotoimijat toteuttivat myös omia hankkeita. Konsortiohankkeet lisäsivät korostetusti alueellista ja valtakunnallista yhteistyötä sekä raportoivat laajemmin alueellisista ja valtakunnallisista vaikutuksista.

TAULUKKO 4. Kansainvälisyyden vaikutuksien pääteemat

Taso	Pääteema	Alateema	Esimerkki vaikutuksesta
Henkilökunta	Opettajien osaamisen kehittyminen	Oppiainekohtaiset tekniikat ja osaaminen	<i>"Uudet näkökulmat ja valmiudet opettamiseen"</i>
		Opettaminen	<i>"Pedagogisen ymmärryksen kasvaminen"</i>
		Oppiminen	<i>"Opiskelijan näkökulman parempi ymmärtäminen"</i>

		Etäopetus ja verkkomateriaali	<i>"Verkko-oppimateriaalin tekeminen ja hyödyntäminen opetuksessa"</i>
		Kriittinen ajattelu ja ammatillinen pohdinta	<i>"Oman opettajuuden vahvistuminen"</i>
		Eri kohderyhmät	<i>"Monikulttuurisen opetuksen vahvistuminen, monikulttuurisuuden ymmärtäminen ja hyväksyminen"</i>
	Muun henkilökunnan osaamisen kehittyminen		<i>"Opintoneuvonnan kehittyminen"</i>
	Hanke- ja projektityöskentely		<i>"Projektien hallinnointiosaaminen kehittynyt"</i>
	Johtamisen ja esimiestaitojen kehittyminen		<i>"Uusia tapoja johtaa, kannustaa ja kehittää henkilöstöä tiukentuneessa taloustilanteessa"</i>
	Henkilökohtaiset ominaisuudet		<i>"Itsevarmuus ja itseluottamus kasvoi"</i>
	Hyvinvointi ja työssä jaksaminen		<i>"Kokonaishyvinvoinnin parantuminen"</i>
	Viestintä- ja vuorovaikutustaidot		<i>"Ihmisten kohtaamisen taidot ovat vahvistuneet"</i>
	Kansainvälisyystaitojen kehittyminen		<i>"Uskallus ja valmius toimia monikulttuurisissa, moniarvoisissa ja kansainvälisissä ympäristöissä"</i>
	Työn kehittäminen ja kouluttautuminen		<i>"Into koulutuksen kehittämiseen"</i>
	Uramahdollisuudet		<i>"Uusi työtehtävä tai vastuu"</i>
	Kollegayhteistyön tiivistyminen		<i>"Yhteistyövalmiudet kasvoivat"</i>
	Ymmärrys koulutusjärjestelmästä		<i>"Syventänyt ymmärrystä omasta ammattialasta"</i>
	Tietoisuuden lisääntyminen		<i>"Erlaisiin organisaatioihin tutustuminen"</i>
Opiskelijat	Monikulttuurisuus ja kielellinen rikkaus		<i>"Suvaitsevaisuuden ja kansainvälisyyden kasvu"</i>
	Opetuksen ja ohjauksen sisällöllinen kehittyminen		<i>"Osallistavat, nykyaikaiset ja laadukkaat koulutuspalvelut"</i>
	Asenteet ja motivaatio		<i>"Opintoryhmien elinvoimaisuuden kasvu"</i>
	Ajankohtainen, monipuolinen ja uusiutuva opetusohjelma		<i>"Tuoreita, ajassa olevia näkökulmia ja sisältöjä"</i>
	Erialaisten kohderyhmien huomiointi		<i>"Soveltuvuus kohderyhmälle parantunut"</i>
	Opiskelijoiden jatkohyödyt		<i>"Kiinnostus ja kannustus kansainväliseen toimintaan"</i>
Organisaatio	Opiston toiminta		<i>"Organisaatiokulttuuri on kehittynyt"</i>
	Arvot ja strategia		<i>"Arvojen mukainen toiminta on parantunut"</i>
	Opetussuunnitelma		<i>"Kyky vastata modernin ajan muutoksiin"</i>
	Ilmapiiri ja asenteet		<i>"Opiston rooli kuntalaisten hyvinvoinnin edistäjänä korostui"</i>
	Opiston imago ja maine		<i>"Opiston maine hyvänä työnantajana parantunut"</i>
	Henkilöstön tuki ja rakenne		<i>"Näkökulmia henkilöstörakenteen suunnitteluun pitkällä tähtäimellä"</i>
	Kansainvälinen organisaatio		<i>"Arjen kansainvälisyys vahvistui"</i>
	Kestävä kehitys		<i>"Työkaluja kestävä kehityksen mukaisen toiminnan arviointiin"</i>
	Toimipisteet ja opetustilat		<i>"Työkaluja tilojen kehittämiseen"</i>
	Tapahtumat		<i>"Tapahtumien organisointi kehittynyt"</i>

Paikallinen ja alueellinen taso	Muutokset paikallisesti ja alueellisesti	<i>"Yhteisöllisyyden edistäminen ja eriarvoisuuden torjuminen on parantunut yhteistyössä eri toimijoiden kanssa"</i>
Valtakunnallinen taso	Kotimainen yhteistyö	<i>"Yhteistoimintamalleja"</i>
	Muutokset valtakunnallisesti	<i>"Mahdollisuus vaikuttaa suomalaisen työkuulttuurin uudistamiseen"</i>
Euroopan taso	Muutokset Euroopassa	<i>"Lisännyt kohdemaassa kulttuurien välistä ymmärrystä ja vuoropuhelua"</i>

6.1 Henkilökunnan ammatillinen ja henkilökohtaisena kehittyminen

Henkilökunnan tasolla vaikutuksia oli kuvattu kaikista eniten. Vaikutuksia oli kuvattu niin palautekyselytutkimuksin, lainauksilla kuin koordinaattorin sanoin. Henkilökunnan vaikutukset on jaettu opettajien ammatillista osaamista koskeviin, henkilökunnan muuta osaamista koskeviin sekä koko henkilöstöä koskeviin teemoihin (taulukko 4). Opettajien ammatillista osaamista koskevat teemat on jaettu kuuteen alateemaan.

6.1.1 Opettajien ammatillisen osaaminen kehittyi monipuolisesti

"Valtava kokoelma uusia ideoita vietäväksi uuteen työvuoteen."
(liikkuvuusjakson osallistuja, H19 loppuraportti)

Kansainvälinen kokemus kehitti opettajien teknistä osaamista, antoi tietoa uusista tekniikoista ja erilaisista työvaiheista sekä veresti vanhoja tietoja ja taitoja. Oppiainekohtaiset tekniikat ja taidot kehittyivät 96 % hankkeita. Liikkuvuusjaksot mahdollistivat perehtymisen uuteen, ajankohtaiseen tietoon sekä ajankohtaisiin ilmiöihin opetusaineesta. Tiedollinen osaaminen syveni, tulevaisuuden visiointi ja aiheen kehittäminen lisääntyivät. Uudet näkökulmat ja valmiudet opettamiseen kasvoivat. Liikkuvuusjakso mahdollisti pätevyityksen uuteen aiheeseen. Kansainvälisyys mahdollisti omien taitojen harjoittamisen sekä auttoi pitämään omaa ammattitaitoaan "oppilaitaan edellä". Omien perinteiden tuominen opetukseen kehittyi, mutta myös perinteisten menetelmien opetus kehittyi. Opetus monipuolistui tiedolla kestävästä kehityksestä ja sen huomioonottamisesta opetuksessa. Myös muun muassa pelien hyödyntäminen opetuksessa sekä tabletin käytön monipuolistaminen toi uutta sisältöä opetukseen.

”Välitön huomio on ollut omien, hieman pinttyneiden ja paikallaan polkevien käytäntöjen väheneminen. Tarve uudistamiseen ja opetuksen sisältöjen tuulettamiseen on ollut aiheellista ja tärkeää puolin ja toisin. Sekä opettajalle että kurssilaisille.” (liikkuvuusjakson osallistuja, H19 loppuraportti)

Opetusmenetelmistä kansainvälisyys tarjosi uusia opetusmenetelmiä, pedagogisia toimintamalleja sekä mahdollisti monipuolisemman opetusmenetelmien käytön. Opettamiseen liittyvistä vaikutuksista raportoitiin kaikissa (100 %) hankkeissa. Vaikutukset näkyivät pedagogisen ymmärryksen perusosaamisen vahvistumisena. Kansainvälisyys toi työkaluja omien opetustapojen kehittämiseen, opetuksen tarkempaan suunnitteluun sekä opetussisältöjen kehittämiseen. Vaikutukset näkyivät myös lisääntyneenä tietona opetusmateriaalin teosta. Opetuksen vuorovaikutuksellinen osaaminen kehittyi oppina vertaisoppimisen mahdollisuuksista sekä ryhmätyömenetelmien ja pienryhmätyöskentelyn käytöstä. Kansainvälisyys toi opetukseen uudenlaista vuorovaikutusta. Se mahdollisti myös osallisuuden kehittämisen ja lisäämisen sekä osallistamisen kursseilla. Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen kehittyi ja oppilaiden kanssa toteutettavien projektien tekeminen sai lisää näkökulmia. Osaaminen kehittyi opetuksen tarkemmassa suunnittelussa ja opetussisältöjen kehittämisessä. Liikkuvuusjakso toi oppia erilaisten teemojen integroinnista opetukseen. Opettajat pääsivät kehittämään myös ryhmänohjaus- ja arviointitaitoja.

”Sain paljon ideoita siitä, miten opetustilannetta voi rikastuttaa ja ottaa huomioon erilaiset oppijat. Tuli monesti se ajatus ilmi, että opettajan on hyvä olla hereillä ja reagoida muuttuvaan aikaan ja maailmaan. Opiskelusta tulee mielekkäämpää ja innostavampaa, kun se jotenkin liittyy oppijan kokemusmaailmaan.” (liikkuvuusjakson osallistuja, H2 loppuraportti)

Liikkuvuusjaksot toivat tietoa uusista oppimismenetelmistä, oppimaan oppimisesta, oppimisen tavoitteellisuudesta sekä oppijoiden eroista ja samankaltaisuuksista. Oppimiseen liittyvistä vaikutuksista raportointiin 54 % hankkeita. Liikkuvuusjaksolla opettaja sai ymmärrystä oppijan oman kokemusmaailman merkityksestä opetuksessa, opettajan oppimistaidot

vahvistuivat ja oppijan rooli koettiin merkittäväksi oppimisen kannalta. Opettaja sai ymmärrystä asioista, jotka vaikuttavat oppimiseen sekä tutustui erilaisiin oppimisympäristöihin ja niiden käyttöön. Liikkuvuusjakson koettiin antavan valmiuksia ja rohkeutta rakentaa joustavia, henkilökohtaisia opiskeluohjelmia ja opiskelumuotoja opiskelijoille.

”Kaikki saivat lisää oppia ja kokemusta mobiilioppimisen alueella. Lisäksi saatiin uusia, raikkaita ideoita opetuksen monipuolistamiseen.”
(koordinaattori, H3 loppuraportti)

Digiosaaminen opetuksessa kasvoi muun muassa uskalluksena etäopetuksen aloittamiseen sekä tietoutena etäopetuksen menetelmistä. Etäopetuksen ja verkkomateriaalin vaikutuksista kerrottiin 54 % hankkeita. Kansainvälisyys mahdollisti teknologian käytön opetuksessa sekä opetti digioppimisesta. Opettaja oppi digimateriaalien tekemisestä ja hyödyntämisestä opetuksessa. Liikkuvuusjaksot toivat tietoa myös tablettien käytöstä opetuksessa sekä verkkosivuista ja sosiaalisesta mediasta.

Liikunnan tuntiopettaja, kurssi: Pitkän linjan monipuoliselle liikunnanopettajalle uusi osaamisalue, jonka myötä mahdollisuus pitää myös [...] kursseja. Oman opettajuuden vahvistuminen, uuden lajin syvä ymmärrys, [...] oppien hyödyntäminen myös muilla ohjaamillaan liikuntakursseilla.” (koordinaattori, H6 loppuraportti)

Liikkuvuusjakso vahvisti omaa opettajuutta ja ammatillista identiteettiä sekä lisäsi oman ammatin arvostusta. Kriittisestä ajattelusta ja omasta ammatillisesta pohdinnasta raportoitiin 69 % hankkeita. Oman opettamisen reflektointi lisääntyi ja oman ammattialan syvempi ymmärrys kasvoi. Liikkuvuusjakso sai aikaan syvän oman opettajuuden pohdinnan sekä oman ammattitaidon syventymisen. Kansainvälisyys vahvisti uskoa omaan ammattitaitoon. Liikkuvuusjaksolla omaa osaamista ja opettajuutta pääsi peilaamaan kansainvälisellä tasolla sekä pohtimaan omaa opettajarooliaan. Oma opettajuutta oli joillain jaksoilla mahdollista testata myös opettajan roolissa ulkomaisella kielellä. Syvä pohdinta

sai pohtimaan oman opetusaineen asemaa yhteiskunnassa. Syvempää näkökulmaa pohdittiin oman opetuksen lisäksi myös omaan kulttuuriin ja työhön.

”Kurssin aikana tuli esille ja pohdittiin niitä vaikeuksia, mitä eri kielialueilta tulevilla opiskelijoilla on [...] kielen opiskelussa. Tämä on asia, johon tulisi kiinnittää huomiota, koska opetamme kieliä yhä enemmän kansainvälistyvässä maailmassa.” (liikkuvuusjakson osallistuja, H2 loppuraportti)

Opettajat saivat työkaluja myös eri kohderyhmien opetukseen. Eri kohderyhmien opetukseen liittyvistä vaikutuksista kerrottiin 69 % hankkeita. Liikkuvuusjaksolla syntyi innostusta uudelle kohderyhmälle opettamiseen. Liikkuvuusjaksoilta tarttui työkaluja erityisryhmän opettamiseen ja osallisuuden lisäämiseen ryhmien sisällä ja ryhmien välillä. Tärkeitä työkaluja saatiin muun muassa lasten ja nuorten toimintaan sekä erityisnuorten tarpeisiin ja niihin vastaamiseen. Ymmärrys ikäihmisten osallistamisesta kasvoi. Opettajat raportoivat monikulttuurisen opetuksen vahvistumisesta, monikulttuurisuuden ymmärtämisen ja hyväksymisen lisääntymisestä. Monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden huomiointi osana koulutusta ja palvelua kasvoi. Maahan muuttaneiden koulutuspalveluiden työmenetelmät kehittyivät ja erityisopetuksen taidot vahvistuivat.

6.1.2 Ammatillista kehittymistä tapahtui opiston eri tehtävissä

Muun henkilökunnan kuin opettajien osaamisen kehittymisestä kuvattiin 58 % hankkeita. Toimistohenkilökunnan osaamisen kehittymistä kuvattiin muun muassa toimiston toimintatapojen, asiakaspalvelun, opintoneuvonnan ja järjestelmänosaamisen kehittymisenä. Vaikutuksia nähtiin kurssi- ja opetusohjelman suunnittelun kehittymisenä sekä uusina ideoina sidosryhmäyhteistyöhön. Sisäisen viestinnän, kuten kurssitiedottaminen, ja ulkoisen viestinnän, kuten markkinointi, koettiin kehittyneen. Vaikutukset näkyivät lisäksi erityisryhmien kohdistuvan viestinnän parantumisenä sekä nuorten tavoittamisenä. Kehitys näkyi uusien tiedotusvälineiden käyttönä sekä

markkinointimenetelmien ja opetuksen markkinoinnin kehittymisenä. Lisäksi saatiin työkaluja kurssiesitteen kehittämiseen.

”Konkreettisia ideoita ja näkökulmia saimme mm. tiedottamisen suhteen, opetusohjelman ja kurssiesitteen suunnitteluun ja toteutukseen, henkilöstörakenteen suunnitteluun pitkällä tähtäimellä.” (koordinaattori, H21 loppuraportti)

Johdon osaaminen kehittyi, kun johtamisen haasteista ja oppilaitosten eroista päästiin keskustelemaan kollegoiden kesken. Johtamisen ja esimiestaitojen kehittymistä kuvattiin 35 % hankkeita. Liikkuvuusjaksot toivat tietoa luovasta johtamisesta sekä henkilöstön kehittymisen tukemisesta. Hallinnon suunnittelu ja toteutus kehittyivät sekä opittiin uusia tapoja johtaa sekä kannustaa ja kehittää henkilöstä tiukentuneessa taloustilanteessa. Liikkuvuusjaksot toivat työvälineitä johtamisen kehittämiseen sekä esimiestyössä kehittymiseen. Varmuus työroolin edellyttämään esiintymiseen kansainvälisissä ympäristöissä ja tilanteissa kasvoi sekä organisaatio-, organisointi ja projektinjohtamistaidot kehittyivät. Työvälineet opetus- ja kurssitoiminnan kehittämiseen lisääntyivät. Liikkuvuudet antoivat ideoita ja näkemystä vapaan sivistystyön toimijoiden yhteistyömalleihin ja käytäntöihin.

”Tuntiopettajien esimiehenä ja hankevastaavana olen oppinut valtavasti tämän hankkeen myötä esim. liikkuvuuksien suunnittelusta yhdessä tuntiopettajien kanssa, hankkeen seurannasta ja koordinoinnista sekä oppilaitoksen opetuksen kehittämisestä.” (koordinaattori, H14 loppuraportti)

Hanke- ja projektiosaaminen lisääntyi 54 % hankkeista. Osaaminen kasvoi liikkuvuusjakson järjestämiseen, houstonamiseen, opintovierailun järjestämiseen, hankkeiden valmisteluun, toimintojen seuraamiseen ja ohjauksen kehittämiseen. Hankekäytänteet sujuvoituivat ja syntyi rutiinia. Lisäksi kansainvälinen koordinaattori kehittyi työtehtävissään ja uusia hankeideoita saatiin. Suunnittelu yhdessä henkilöstön kanssa koettiin tärkeäksi ja uusien liikkujien tukeminen kehittyi. Kynnys osallistua vastaaviin kansainvälisiin hankkeisiin ja toimintoihin madaltui. Koordinaattorin oman liikkuvuusjakson jälkeen oli helpompi toimia

kokemusasiantuntijana muille liikkuvuusjaksolle lähtijöille, kun oli itse käynyt myös liikkuvuusjaksolla. Projektien hallintaosaaminen kasvoi.

6.1.3 Henkilökohtaisten ominaisuudet ja hyvinvointi kehittyivät

"[...] meille liikkuvuuksien suorittaneille hanke ja sen mahdollistamat liikkuvuudet toivat aitoa iloa ja oppimisen elämyksiä!" (liikkuvuusjakson osallistuja, H25 loppuraportti)

Henkilökohtaisten ominaisuuksien vaikutuksista raportointiin 69 % hankkeita. Liikkuvuusjaksoilla koettiin onnistumisen iloa, itsensä voittamista ja selviytymisen kokemuksia. Itsetunto ja itsetuntemus kasvoivat. Liikkuvuusjaksolla koettiin olevan positiivinen vaikutus minäkuvaan. Liikkuvuusjaksot toivat itsevarmuutta ja itseluottamusta sekä sillä oli vaikutus omaan kasvuun ja kehitykseen. Oppimista tapahtui kansalaistaitojen, uuden oppimisen taitojen sekä henkilöstön tulevaisuustaitojen kasvuna, mihin kuuluvat muun muassa yrittäjämäinen työote, kommunikointikyky, esiintymistaito, kansainvälinen kokemus, laajennettu kielitaito ja hyvä yleissivistys. Aktiivisen kansalaisuuden ja elinikäisen oppimisen taidot vahvistuivat. Liikkuvuusjakso lisäsi asenteiden, ajattelun, näkökulmien ja avarakatseisuuden laajentumista. Liikkuvuusjaksolle päässeet raportoivat kiitollisuudesta saamastaan kokemuksesta, mahdollisuudesta ja kannustuksesta.

"Työtyytyväisyytensä koki kohentuneen 24 henkilöä."
(koordinaattori, H12 loppuraportti)

Kokonaishyvinvointi parani. Hyvinvoinnin ja työssä jaksamisen vaikutus näkyi 77 % hankkeita. Matkalla pääsi latautumaan ja sai energiaa. Se helpotti stressiä ja toi positiivisia vaikutuksia myös vapaa-aikaan. Työmotivaatio, työtyytyväisyys ja työssä viihtyminen kohentuivat. Liikkuvuusjaksot lisäsivät työssä jaksamista sekä toivat käytännön keinoja työssä jaksamiseen. Työtaidot pääsivät uudistumaan ja raikastumaan liikkuvuusjaksolla sekä oppijan roolin koettiin tuulettavan pitkää työuraa ja rutiineiksi muodostunutta opettajan uraa.

"Best week ever!" (liikkuvuusjakson osallistuja, H24 loppuraportti)

Viestintä- ja vuorovaikutustaidot kehittyivät 46 % hankkeita. Liikkuvuusjaksot kehittivät esiintymistaitoja ja toivat varmuutta esiintymiseen. Liikkuvuusjakson jälkeen koettiin olevan paremmat valmiudet erilaisissa esiintymis- ja vuorovaikutustilanteissa. Tunneäly ja tunnetaidot kehittyivät sekä aloitekyky parani. Kansainvälisyysjakso opetti, miten puheen keinoin voidaan välttää konflikteja. Taito ihmisten kohtaamiseen ja sosiaaliset taidot vahvistuivat. Liikkuvuusjakso kehitti tiimi-, yhteistyö- ja ryhmätyöskentelytaitoja sekä taitoja uusien kontaktien etsintään. Tieto- ja viestintäteknikkaosaaminen kehittyi uusien ohjelmistosovelluksien ja tietokoneohjelmien käytöllä.

6.1.4 Kansainvälisyysosaaminen kehittyi lisäten tietoutta ja kehittäen kielitaitoa

Kansainvälisyysosaamisen kasvua kuvattiin 92 % hankkeita. Liikkuvuusjaksot toivat eurooppalaisen ulottuvuuden käsitettä läheisemmäksi ja paremmin hahmotettavaksi omassa työssä ja organisaation kehittämisessä. Ne mahdollistivat eurooppalaisten toimintamallien ja verkostojen paremman ymmärtämisen sekä laajensivat näkemystä Euroopasta kokonaisuutena. Kansainvälisyys toi ymmärrystä yhteisestä Euroopasta, sen hallinnosta ja kielestä sekä toi tietoa aikuiskasvatuksen muodoista Euroopan maissa. Kansainvälisyys koettiin linkittyvän osaksi omaa näkemystä. Eurooppalaiset kansalaistaidot ja yhteenkuuluvuus kasvoivat ja eurooppalainen identiteetti vahvistui. Tieto lisääntyi kansainvälisyydestä, eurooppalaisista arvoista ja painopisteistä sekä siitä, mitä kansainvälisyys merkitsee oppilaitokselle.

"Liikkuvuus muutti näiden ensikertalaisten maailmaa avaten silmät kansainvälisyydelle, eurooppalaisuudelle ja siihen, miten mahtavaa on voida kommunikoida muunmaalaisien kanssa vieraalla kielellä omasta ammatistaan ja opiskella yhdessä monikansallisessa ryhmässä."
(liikkuvuusjakson osallistuja, H25 loppuraportti)

Kansainvälisyys toi uskallusta ja valmiuksia toimia monikulttuurisessa, moniarvoisessa ja kansainvälisessä toimintaympäristössä. Se vahvisti ja kehitti kykyä ottaa vastaan ulkomaalaisia ja ulkomaalaistaustaisia opiskelijoita, asiakkaita ja vieraita. Kulttuuriosaaminen, historiallinen ja kulttuurinen tuntemus kasvoivat. Oman kulttuurin arvostus nousi ja kulttuurinen kompetenssi vahvistui.

”Henkilöstön valmius vastaanottaa monikulttuurisia opiskelijoita omiin ryhmiinsä on parantanut ja asenne monikulttuuriseen ja monimuotoiseen opetukseen on myönteisempi.” (koordinaattori, H8 loppuraportti)

Kielitaito vahvistui ja rohkeus toimia englannin kielellä vieraassa kulttuurissa kasvoi. Liikkuvuusjakso vahvisti valmiuksia toimia ulkomailla. Käytännön taidot, kuten matkareitin valmistelu, matkan varaaminen, majoituksen etsiminen ja varaaminen, kehittyivät. Taidot liikkua ulkomailla vahvistuivat.

”Erasmus+ projekti on iso mahdollisuus meillä kaikilla ei vain oppia uutta matkustamalla ulkomailla, mutta myös rakentaa uuden maailman. Suosittelen vahvasti kaikille opettajille!” (liikkuvuusjakson osallistuja, H19 loppuraportti)

Kansainvälisyyden myötä rohkeus ilmaista kiinnostusta kansainväliseen toimintaan, vierailuihin ja ulkomaisiin koulutusjaksoihin nousi. Tämä innosti kansainväliseen toimintaan myös jatkossa sekä suositteluun muille. Kokemus nosti myös kiinnostusta kansainvälisen toiminnan kehittämiseen. Liikkuvuusjaksolla pääsi tutustumaan eri organisaatioiden hanketyöskentelyyn. Hanke toi uutta tietoa EU:n rahoitusjärjestelmästä sekä tutustutti EU- ja Erasmus+ -ohjelman mahdollisuuksiin. Myös EPALE-tietous lisääntyi.

6.1.5 Työn kehittämisen into kasvoi ja uramahdollisuudet paranivat

Liikkuvuusjaksot toivat halua ja intoa uuden oppimiseen sekä uusien asioiden kokeilemiseen. Työn kehittämisen ja kouluttautumisen vaikutuksista kerrottiin 77 % hankkeita. Liikkuvuusjaksot nostivat itsensä ammatillista kehittämisen halua ja intoa jatkokouluttautumiseen. Oman työn kehittämisen kiinnostus

lisääntyi sekä halu koulutuksen ja oppilaitoksen toiminnan kehittämiseen kasvoi. Liikkuvuusjaksot toivat ideoita, uudenlaisia toimintamalleja elinikäisen oppimisen palveluiden järjestämiseen sekä antoivat oppia muiden maiden hyvistä käytänteistä. Kokemus myös tutustutti työelämän ja opiskelun yhdistämiseen kansainvälisessä ympäristössä. Henkilökunta sai mahdollisuuden reflektoida omaa ja oman organisaation toimintaa uudessa valossa. Liikkuvuusjaksot toivat intoa uusien ideoiden viemisestä käytäntöön opiston toimintaan ja asiakkaiden hyväksi. Kokemus antoi uutta perspektiiviä ja lisäsi kiitollisuutta omaan työhön. Lisäksi tärkeää oli kokemus, että omaa työtä ja osaamisen kehittämistä arvostetaan.

”Opettajille uusien taitojen ja opetusmenetelmien (oppiminen) merkitsi heidän kilpailukykynsä paranemista työmarkkinoilla.” (koordinaattori, H2 loppuraportti)

Liikkuvuusjakso toi mahdollisuuksia ja kiinnostusta oman osaamisen jakamiseen. Uramahdollisuuksista kerrottiin 54 % hankkeita. Osa liikkuvuusjaksoille osallistuneista pääsi kouluttamaan kollegoita niin omassa organisaatiossa, laajemmin kotimaassa kuin liikkuvuusjakson kohdemaassa. Karttuneesta osaamisesta keskusteltiin esimiehen kanssa. Hankittu osaaminen tunnistettiin ja tunnustettiin kehitys- ja palautekeskusteluissa, joissa voitiin myös laatia osaamisen kehittämissuunnitelma jatkoa varten. Henkilöstö raportoi uusista työtehtävistä, vastuualueista sekä kiinnostuksen kasvamisesta tarjota kursseja myös eurooppalaiselle kurssitarjottimelle. Osaamisen kehittymisen myötä kilpailukyky alan työmarkkinoilla nousi. Liikkuvuusjakso lisäsi tietoutta oman alan eurooppalaisista rahoitusmekanismeista ja kehittämismahdollisuuksista. Konkreettisina toimina raportointiin myös haku jatkokoulutukseen sekä kansainväliseen vapaaehtoistyöhön. Kaiken kaikkiaan työ- ja uramahdollisuuksien koettiin parantuneen.

6.1.6 Kollegayhteistyö tiivistyi

Hankkeet lisäsivät opiston opettajien yhteistyötä 92 % hankkeita. Vaikutuksena syntyi yli oppiainerajojen kursseja ja henkilöstön yhteistyövalmiudet kasvoivat.

Kurssi-ideat pääsivät laajemmin jakoon. Tutustuminen kollegoihin koettiin tärkeäksi: kollegan tuki ja kannustus oli merkittävää. Liikkuvuusjaksolla pitkäaikainen työntekijä ja vasta-aloittanut pääsivät kohtaamaan.

”Eri opistojen välisissä ryhmämuotoisissa liikkuvuuksissa henkilökunta tutustui paremmin sekä kotimaisiin että ulkomaisiin kollegoihinsa ja moni sai kollegan, jonka kanssa voi jakaa kokemuksia työssään. Osa kertoi saaneensa ensimmäisen tällaisen kontaktin koko opiston työurallaan.”
(koordinaattori, H9 loppuraportti)

Liikkuvuusjaksot lisäsivät pedagogisen yhteistyön tiivistymistä organisaatiossa. Matkoja suunniteltiin ja toteutettiin yhdessä kollegan kanssa. Yhteistyön raportointiin jatkuneen myös hankkeen jälkeen. Sosiaalisen kestävän kehityksen kerrottiin edistyneen.

6.1.7 Aikuiskoulutusosaaminen lisääntyi

”Hanke vahvisti oppilaitoksen kansainvälistä verkostoitumista, uusien kumppanuuksien löytämistä ja eurooppalaisen aikuiskoulutuspolitiikan ymmärrystä.” (koordinaattori, H23 loppuraportti)

Liikkuvuusjakso kasvatti tietoisuutta aikuiskoulutuksesta, aikuiskoulutusjärjestelmistä ja eurooppalaisesta aikuiskoulutuspedagogiikasta. Koulutusjärjestelmän ymmärryksen vaikutuksia kuvattiin 81 % hankkeita. Ymmärrys aikuisopetuksen yhteisistä eurooppalaisista haasteista ja omasta ammattialasta kasvoi. Aikuiskoulutuksen laadukkuus ja laatujärjestelmät nostivat tavoitetietoisuutta, ja liikkuvuusjakso mahdollisti aikuispedagogiikan tarkastelun. Kansainvälisyys toi ymmärrystä vapaan sivistystyön ja kansalaisopistojen erityisyydestä Suomessa sekä kansalaisopistojen mahdollisuuksista vastata yhteiskunnan haasteisiin. Ylpeys aikuiskoulutuksen ammattilaisuudesta kohosi. Liikkuvuusjakso toi tietoa alan mahdollisuuksista sekä oppiaineesta tehdystä tutkimuksesta.

”He saivat myös ideoita ja näkökulmia vapaan sivistystyön toimijoiden yhteistyön malleihin ja käytäntöihin.” (koordinaattori, H10 loppuraportti)

Vaihto mahdollisti oman organisaation toiminnan tarkastelun ja vertailun kohdemaan oppilaitoksen kanssa. Myös oman organisaation esittely ja siitä käydyt keskustelut koettiin opettavaisiksi. Hanke mahdollisti tutustumisen toisen maan opetusjärjestelmään sekä tietoon sen heikkouksista ja vahvuuksista. Liikkuvuusjaksolla tutustuttiin vapaata sivistystyötä vastaaviin organisaatioihin, paikallisiin toimijoihin ja yhteistyömalleihin. Näistä tärkeänä nousivat esiin eri kokoiset toimijat, alueet ja tavoitteet. Vaihto toi ideoita yhteistyömalleihin ja käytänteisiin vapaan sivistystyön kentällä.

6.1.8 Tietoisuus ja tuntemus lisääntyvät laajasti vierailuilla

Liikkuvuusjaksot lisäämästä laajasti tietoisuudesta ja tuntemuksesta kuvattiin 92 % hankkeista. Liikkujat raportoivat elinikäisen oppimisen käsitteen paremmasta ymmärryksestä sekä tiedon lisääntyminen elinikäisen oppimisen käsityksestä toisessa maassa. Tietämys kasvoi myös kulttuurien tai sukupolvien välisestä koulutuksesta ja läpi elämän kestävästä oppimisesta. Oppilaitoksien toimijuus yhteiskunnassa kiinnosti liikkuvuusjaksolla olijoita. Liikkujat tutustuivat oppilaitoksen tarjonnan määrään tai tuntimäärään, kokoon, kurssihintoihin ja opintojen rahoittamisjärjestelmään. Organisaatioissa päästiin näkemään erilaisia toimintatapoja ja johtamismalleja sekä vertailemaan niitä. Tietoa saatiin myös opettamisen perusteista, opetusmenetelmistä, oppimisympäristöistä ja opetussisällöistä toisessa maassa. Liikkujat pääsivät tutustumaan oppilaitoksen tavoitteellisuuteen, periaatteisiin ja erilaisiin opetuskulttuureihin. Liikkuvuusjaksoilla vierailtiin organisaation luennoilla ja tutustuttiin erilaisiin oppimisympäristöihin. Ammatillinen osaaminen karttui (palkittuihin) ammatillaisiin tutustumisena ja työn seuraamisena sekä tutustumisena erilaisten yhdistysten ja yritysten toimintaan.

”Musiikinopettajat kävivät [...] seuraamassa [...]kuoron harjoituksia ja pääsivät osallistumaan erilaisiin äänenavaus- ja äänenmuodostusharjoituksiin sekä konsertin valmisteluun. [...] orkesterin

ammattihuilisti [...] esitteli opettajille [...] musiikkitaloa. Ryhmä pääsi näkemään ammattiorkesterin työtilat sekä uuden musiikkitalon kokonaisuudessaan. [...] kertoi työstään ammattimuusikkona.”
(koordinaattori, H7 loppuraportti)

Liikkuvuusjaksot veivät myös eri kohderyhmien toimintaan. Tutustuttiin lukiokoulutukseen ja erityisryhmien musiikin opetukseen sekä työttömien ja vankilaista vapautuneiden koulutukseen sekä kehitysvammaisten asuntolaan ja päivätoimintayksikköön. Lisäksi tutustuttiin maahanmuuttajien vastaanottoimintaan ja kotouttamiseen ja senioritoimintaan. Kulttuurillinen anti oli myös suurta. Liikkujat raportoivat tutustumisesta paikalliseen kulttuuriin, kuten museoihin, teatteriin, musiikkitaloon, nähtävyyksiin sekä historiallisiin rakennuksiin ja muistomerkkeihin. Tietoisuutta lisäsi myös tutustuminen paikalliseen luontoon ja ympäristöön erilaisten retkien avulla. Merkittäväksi nostettiin tutustuminen paikalliseen elämään ja vierailut paikallisten kotona illanviettojen merkeissä.

6.2 Ilmapiirin muutos opiskelijoiden tasolla

Opiskelijoille vaikutukset näkyivät monikulttuurisuuden ja kielellisen rikkauden kasvuna, mistä raportoitiin 58 % hankkeita. Monikulttuurisuus ja kansainvälisyys huomioitiin toiminnassa paremmin ja eri kulttuureista tulevat opiskelijat pystyttiin osallistamaan paremmin. Opiston toiminta tarjota palvelua vieraalla kielellä kasvoi ja kielellinen rikkaus pystyttiin huomioimaan opetuksessa. Opiskelijoita myös kannustettiin kansainvälisyystyöhön ja heille tarjottiin tasapuolisemmat mahdollisuudet kansainvälisyyteen. Suvaitsevaisuus ja kansainvälisyys kasvoi sekä toiminnasta muotoutui sallivampi erilaisuudelle ja avoimempi monikulttuurisuudelle.

”Hankkeen välilliset kohderyhmät (koulutusorganisaatioiden opiskelijat ja muut asiakkaat) hyötyvät monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden huomioimisesta osana koulutusta ja palvelua.” (koordinaattori, H12 loppuraportti)

Opetuksen laatu kohosi. Opetuksen ja ohjauksen sisällöllisestä kehittämisestä kerrottiin 96 % hankkeita. Kansainvälisyys toi opiskelijoille osallistavat, nykyaikaiset ja laadukkaat koulutuspalvelut sekä oppiaine kehittyi uusilla tekniikoilla. Se mahdollisti opiskelijoille kansainvälisen toiminnan yhteistyöprojektin muodossa. Liikkuvuuksien aiheita hyödynnettiin opiskelijoiden kanssa opetusryhmissä sekä heille tarjottiin kohdemaista kertovia luentoja. Vaikutukset näkyivät uusina sisältöinä lyhytkursseilla, luennoilla, teemaviikonlopuilla sekä pidemmillä kursseilla. Opiskelijat saivat tietoa, miten eri aineita opetetaan ulkomailla ja luotiin uusia toimintatapoja. Erilaisten sovellusten ja digipalveluiden käyttö opetuksessa lisääntyi ja digiympäristöä hyödynnettiin muun muassa mahdollisuutena opiskella yhdessä toisen maan opiskelijoiden kanssa. Lisäksi ainerajoja ylittävä koulutus kehittyi.

Opintoryhmien elinvoimaisuus kasvoi sekä tapahtumien vetovoimaisuus lisääntyi. Opiskelijoiden tyytyväisyys opetukseen kasvoi lisääntyneiden pedagogisten taitojen myötä ja opiston yhteistyökumppanit saivat laadukkaampaa palvelua. Asenteiden ja motivaation vaikutusta kuvattiin 46 % hankkeita. Opiskelijoiden positiivinen asenne kansainvälistymiseen vahvistui. Oppilaitoksen myönteisen ja kannustavan suhtautumisen kansainvälistymiseen kuvattiin edistävän opiskelijoiden laaja-alaista ymmärrystä ja rohkeutta monikulttuuriseen työelämään.

*”Asiakastyytyväisyyskyselyn perusteella opiskelijat olivat tyytyväisiä opettajien ammattitaitoon, ja kurssitarjonnan ajantasaisuuteen ja osasivat odottaa laadukasta ja trendikästä, ajan hengessä olevaa opetusta.”
(koordinaattori, H1 loppuraportti)*

Opetusohjelmasta kehittyi ajankohtainen, nykyaikainen, kiinnostava, monipuolinen ja uusiutuva. Vaikutuksia kuvattiin 88 % hankkeita ja se näkyi opintotarjonnan laajentumisena, kurssivalikoiman monipuolistumisena määrällisesti sekä oppiaineen kurssimäärän kasvuna. Ohjelma muotoutui tarjoamaan tuoreita, ajassa olevia näkökulmia ja sisältöjä. Opisto sai paremmat mahdollisuudet suunnitella ja kehittää koulutusta paikallisiin tarpeisiin sekä työkaluja vastata kuntalaisten hyvinvointi- ja osaamistarpeisiin. Opetusohjelman vetovoimaisuus kasvoi.

Erilaisten kohderyhmien tavoitteiden huomiointi kehittyi. Vaikutuksista raportoitiin 73 % hankkeita. Aliedustettujen kohderyhmien koulutuksen suunnittelu kehittyi ja erilaisten asiakasryhmien tarpeiden huomiointi parani. Soveltuvuus kohderyhmälle parani ja opistotarjontaa pystyttiin kehittämään vastaamaan ikäihmisten tarpeita. Vaikutuksena näkyi myös uuden kohderyhmän tavoittaminen. Kehittyneiden digitaalisten palveluiden avulla pystyttiin tavoittamaan syrjemmässä asuvat asukkaat. Opiskelijoiden erilaiset lähtökohdat, lähtötaso ja oppimisvalmiudet pystyttiin ottamaan paremmin huomioon, ja he saivat parempaa ohjausta.

Pidemmän ajan jakson vaikutuksina nähtiin opiskelijoiden kiinnostuksen kasvu sekä kannustus kansainväliseen ympäristöön, toimintaan ja yhteistyöhön. Vaikutuksia kuvattiin 12,5 % hankkeita. Kansainvälisyys nosti opiskelijoiden työllistymisen parantumista heidän kansainvälisen osaamisensa kartuttua.

6.3 Organisaatioiden toiminnan jatkuvuus sai turvaa

Kansainvälisyyden vaikutukset näkyivät opiston toiminnan kehittymisenä 92 % hankkeita, kun toimintatapoja päästiin vertailemaan ja liikkuvuuksilta saatiin hyviä käytänteitä. Hankkeen antama kehitys loi turvaa toiminnan jatkuvuudelle sekä paransi valmiuksia yhteistyöhön. Organisaatiokulttuurin koettiin kehittyneen ja vahvistuneen monikulttuurisesta ja kotikansainvälisestä näkökulmasta.

”Opiston arvojen mukainen toiminta yhteisöllisyyden edistämisessä ja eriarvoisuuden torjumisessa on parantunut niin paikallisesti kuin maakunnallisesti yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.” (koordinaattori, H8 loppuraportti)

”[...] organisaatiokulttuurit ovat kehittyneet, ja valmiutemme tehdä yhteistyötä sekä omaksua uusia käytäntöjä ja menetelmiä omaan toimintaamme on kasvanut.” (koordinaattori, H15 loppuraportti)

Opiston arvojen mukainen toiminta parantui. Arvoihin ja strategioihin liittyviä vaikutuksia kuvattiin puolessa (50 %) hankkeista. Osana työyhteisöä opiston henkilöstön nähtiin osaltaan vaikuttavan ison organisaation arvoihin ja

toimintatapoihin. Kansainvälisyys toi työvälineitä opiston kehittämiseen ja kehittämiskokouksiin. Se paransi valmiutta omaksua uusia käytänteitä ja menetelmiä toimintaansa sekä mahdollisti opiston strategisten kehittämistoimenpiteiden jalkauttamisen opiston arkeen. Liikkuvuuksien antia hyödynnettiin opiston laatutyössä, kehittämissuunnitelmassa ja strategiatyössä.

”Kansainvälisyydellä tulee edelleen olemaan huomattava painoarvo oppilaitoksen strategiassa. Tämän projektin kokemukset tullaan ottamaan huomioon strategiatyössä.” (koordinaattori, H2 loppuraportti)

Opisto sai välineitä opetussuunnitelman sekä ainealakohtaisien opetussuunnitelmien kehittämiseen, joista raportoitiin puolessa (50 %) hankkeista. Opiston kyky vastata modernin ajan muutoksiin nousi sekä opisto sai paremmat valmiudet vastata tämänhetkisiin ohjauksen haasteisiin. Lisäksi opiston kyky vastata kansalaisopistoihin koskeviin odotuksiin Suomen väestön ikääntyessä ja hyvinvointihaasteiden lisääntyessä kasvoi. Opisto sai työkaluja kohdata ikääntyvien digi- ja viestintätekniikan haasteita sekä välineitä vastata kasvussa olevaa ikääntyvien tarpeeseen oppia vieraita kieliä.

”Hankkeen myötä koko organisaation asenne on muuttunut yhä myönteisemmäksi opettajien täydennyskoulutuksen suhteen: opettajien innostus liikkuvuuksiin osallistumisen jälkeen on mukaansatempaavaa ja vaikuttavaa.” (koordinaattori, H6 loppuraportti)

Kansainvälisyys edisti opistossa asennoitumista muuttuvan työelämän haasteisiin. Ilmapiirin ja asenteiden vaikutuksista kerrottiin 54 % hankkeita. Kansainvälisyys lisäsi yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. Tiimiytyminen opiston muun henkilökunnan kesken kasvoi sekä organisaation asenne täydennyskoulutukseen, uusien käytänteiden ja menetelmien soveltamiseen omaan työhön muuttui myönteisemmäksi. Arkityön ilmapiirissä ja asenneilmastossa koettiin postiviinen muutos. Innovatiivisuus ja suvaitsevaisuus lisääntyivät. Vaikutuksena koettiin, että joustavuus työtehtävissä lisääntyi. Liikkuvuusjakso edisti henkilökunnan sitoutumista omaan työhön ja organisaatioon. Oman organisaation ja koulutusjärjestelmän arvostus kasvoi.

”Mielikuva kansainvälisesti toimivasta, uudistuvasta opistosta on tärkeä [...] myös vuosittain haettavan kaupunginavustuksen yhteydessä. Hyvän maineen lisäksi toiminnan vaikuttavuuden näkyvyys on [...] opistolle hyvin tärkeää.” (koordinaattori, H17 loppuraportti)

Opiston imagon ja maineen vaikutuksista kerrottiin 42 % hankkeita. Tunnettuus lisääntyi ja opiston rooli kuntalaisten hyvinvoinnin edistäjänä korostui. Organisaatio sai mainetta alueellisena kehittäjänä. Opiston maine osaavana verkostoyhteistyökumppanina kasvoi ja organisaation imago aktiivisena ja kansainvälisesti toimivana kansalaisopistona vahvistui. Imago kansainvälisenä toimijana vahvistui ulkopuolisten sidosryhmien ja opetusviranomaisten suuntaan sekä maine kansainvälisyyden asiantuntijana ja edistäjänä lisääntyi. Kansainvälisen ja uudistuvan organisaation mielikuva koettiin merkittäväksi vuosittain haettavan kaupunginavustuksen yhteydessä. Kansainvälisyys on lisännyt opiston mainetta hyvänä työnantajana. Se on lisännyt kiinnostusta opistoon työpaikkana sekä partneriuuteen jatkohankkeissa. Kansalaisopistojen mainetta nosti myös mahdollisuus lähteä vaihtoon opiston opettajana, ettei mahdollisuus koske ainoastaan perusopetusta.

”Hanke on mahdollistanut sen, että opistomme on voinut tarjota tuntiopettajille ammatillista koulutusta, joka hyödyntää oppilaitoksemme kehittämistä ja mahdollisesti myös sitouttaa tuntiopettajia opistomme kehittämistyöhön jatkossa.” (koordinaattori, H14 loppuraportti)

Kansainvälisyys toi näkökulmia henkilöstörakenteen suunnitteluun pitkällä tähtäimellä. Se antoi välineitä henkilökunnan tukemiseen sekä työhyvinvointitoimintaan. Nämä vaikutukset näkyivät 35 % hankkeita. Liikkuvuusjaksot nostivat jaksoille osallistuneiden aktiivisuutta organisaatiossa sekä loivat uusia työskentelytapoja, kuten idea uravarjostus-käytännöstä ja mentoroinnista opiston sisällä.

”Kansainvälisyydestä on muodostunut osa opiston normaalia toimintaa ja osallistujien valmiudet työskennellä eri maista tulevien ihmisten kanssa ovat vahvistuneet.” (koordinaattori, H13 loppuraportti)

Liikkuvuusjaksojen myötä arjen kansainvälisyyden koettiin vahvistuneen. Kansainvälisyydestä raportoitiin 88 % hankkeita. Sen koettiin muuttuvan yhdeksi keskeiseksi opiston toimintaa ohjaavaksi painopisteeksi eräässä opistossa. Hanke toimi lähtölaukauksena kansainvälisen toiminnan strategian tai suunnitelman laatimiselle. Liikkuvuusjaksojen myötä organisaation kansainvälisyystavoitteiden hahmottaminen parani ja henkilöstö tunnisti paremmin roolinsa osana sitä. Hanke toi organisaation kansainvälisyysstrategian paremmin ymmärrettäväksi, selkeämmäksi ja jäsentyneemmäksi. Kansainvälisyyden kehittäminen organisaatioissa lisääntyi.

”Kansainvälisyyttä hyödynnettiin myös uusien henkilöiden rekrytoinnissa ja perehdyttämisessä.” (koordinaattori, H17 loppuraportti)

Organisaation kansainvälisyydellä pystyttiin paikkaamaan henkilökunnan osaamisen puutteita sekä vastaamaan tarpeeseen kehittää henkilöstön osaamista. Kansainvälisyyttä käytettiin välineenä henkilöstön kehittämiseen sekä osin uusien henkilöiden perehdyttämiseen ja rekrytointiin. Vaikutuksena raportointiin myös halu ja aikomus kouluttaa asiantuntijoita ulkomailla. Hankkeen myötä organisaation johto sitoutui paremmin kansainväliseen toimintaan. Johdon sitoutuminen organisaation kansainväliseen kehittämiseen ja henkilöstön hyvinvointiin nousi. Lisäksi hanke mataloitti henkilökunnan kynnystä kansainvälisyysstrategiaan sitoutumiseen.

”Tuloksina yksilöllinen kv.- ja monikulttuurisuusosaaminen vahvistui, organisaatioiden strategiset kv. linjaukset selkiytyivät ja konkretisoituivat, aktiivisuus eurooppalaisissa verkostoissa lisääntyi, ja [...] aikuisopiskelijoiden koulutus-, tuki- ja ohjauspalvelut kv. opintopolkujen toteuttamiseksi kehittyivät.” (koordinaattori, H22 loppuraportti)

Kansainvälisyyden laadun koettiin parantuneen, mikä näkyi muun muassa transversaalien taitojen vahvistumisena. Liikkuvuusjaksot kehittivät opiston mahdollisuuksia toimia kansainvälisesti ja toi kansainvälisyyden kiinteäksi osaksi henkilöstön arkipäivää. Hanke mahdollisti kansainvälisen työvoiman hyödyntämisen aloilla, joilla on vaikea saada työntekijöitä. Liikkuvuusjaksot toivat lisää hanketoimintaa opistoon. Opistojen valmius ja kyky toimia kansainvälisesti kasvoi.

”Osaamiskartoituksessa selvisi, että projekti on vahvistanut osaamista monikulttuurisessa ja alati kansainvälisemmässä työympäristössä.”
(koordinaattori, H1 loppuraportti)

Kestävän kehityksen vaikutuksista raportointiin 15 % hankkeita. Kansainvälisyys toi myös tietoa kestävän kehityksen mukaisesta toiminnasta sekä laajensi asiantuntijaverkostoa. Liikkuvuusjaksoilta saatiin työkaluja kestävän kehityksen mukaisen toiminnan arviointiin. Kansainvälinen toiminta nähtiin positiivisena vaikutuksena kestävän kehityksen auditoinnissa. Kansainvälisyys antoi työkaluja myös tilojen kehittämiseen ja toi uusia inspiraatioita 23 % hankkeita. Vaikutus näkyi tilojen monipuolistamisena sekä uudenlaisten oppimisympäristön luomisena. Lisäksi saatiin välineitä uusien opetustilojen hankintaan. Opiston tapahtumien organisointi ja valmistelu kehittyivät 15 % hankkeita. Liikkuvuusjaksot toivat työkaluja tapahtuman järjestämiseen, organisointiin ja kehittämiseen.

6.4 Negatiiviset vaikutukset kohdistuivat resursseihin

Negatiivisia vaikutuksia koettiin positiivisiin vaikutuksiin verrattuna hyvin vähän. Negatiivisia vaikutuksia koettiin kaiken kaikkiaan 35 % hankkeita. Opiskelijoille negatiivisia vaikutuksia oli niiden kurssien kohdalla, mitkä eivät päässeet toteutumaan liikkuvuusjaksolla olleen opettajan vaihdettua työpaikkaa.

Henkilökunnalle negatiivisina vaikutuksina koettiin osa henkilökunnan osallistumista kursseista, jotka eivät olleet laadultaan hyviä tai vastanneet odotuksia. Vaikutuksia olivat myös tuntiopettajien työskentely kokonaan työajan ulkopuolella ja alkuvalmisteluiden työläisyys. Liikkuvuusjakson valmistelu ennen

liikkuvuusjaksoa ja osaamisen näkyväksi tekeminen liikkuvuusjakson jälkeen koettiin aikaa vieväksi. Yhdessä tapauksessa rahallinen tuki ei kattanut pakollisia kuluja, jolloin osallistujalle jäi maksettavaa. Opistossa, jossa ei ollut aiempaa hanketoimintaa, koettiin ensimmäisen hankkeen vuoksi hankekäytänteiden opettelu kuormittavaksi koordinoijalle.

”Liikkuvuuksien kulut olivat säännönmukaisesti korkeammat kuin mitä liikkuvuuksiin oli myönnetty rahoitusta, ja opisto maksoi opettajien kuluja enemmän kuin mitä liikkuvuuksiin oli laskennallisesti myönnetty rahoitusta.”
(koordinaattori, H11 loppuraportti)

Organisaatiotasolla haasteelliseksi kumppanuusoppilaitoksien haku, mikä todettiin useassa hankkeessa. Hankkeen tuki oli 12,5 % hankkeita liian pieni todellisiin kuluihin verrattuna, jolloin kustannuksia jäi joko opiston maksettavaksi tai opettajan ja opiston maksettavaksi. Hankekaudella 2014–2020 myös koronapandemia vaikutti hankkeiden keston ja liikkuvuusjaksojen toteutumiseen.

6.5 Kansainvälisyys muokkasi asennoitumista paikallisella ja alueellisella tasolla

Paikallisella ja alueellisella tasolla kansainvälinen toiminta näkyi kansainvälisyytenä asenteiden ja ymmärryksen muutoksena sekä kotikansainvälisyyden kasvuna muun muassa vierailijoiden myötä. Tämä on osaltaan auttanut edistämään positiivista suhtautumista maahanmuuttoon. Alueen monikulttuurinen ja kansainvälinen osaaminen lisääntyi sekä paikallinen ja alueellinen tavoite kansainvälisesti kehittyvästä maakunnasta vahvistui.

”Tulokset kohdentuvat suoraan paikalliseen, alueelliseen ja maakunnalliseen elinkeinoelämään, jolle kansainvälisen osaamisen ja kokemusten karttumisen myötä on tarjolla enemmän monitaitoista työvoimaa.” (koordinaattori, H12 loppuraportti)

Kansainvälisyystoiminta tuki eurooppalaisen identiteetin vointia paikkakunnalla. Yhteisöllisyyden edistäminen ja eriarvoisuuden torjuminen parantuivat paikallisesti ja maakunnallisesti yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Paikallinen työ- ja elinkeinoelämä sai monitaitoista työvoimaa kansainvälisen osaamisen ja kokemuksen kartuttua. Konsortiohankkeen myötä yhteistyö tiivistyi ja jatkui hankkeen myötä. Yhteinen hanke vahvisti alueellista koulutustarjontaa sekä lisäsi opiskelijoiden tasapuolisia mahdollisuuksia. Alueellisesti vaikutus näkyi aktiivisuutena ja kasvavina verkostoina, jotka mahdollistivat uusien yhteishankkeiden luomisen sekä kumppaneiden etsimisen.

”Kansainväliset projektit ovat linkittyneet toisiinsa ja levinneet myös kaupungin muihin organisaatioihin.” (koordinaattori, H2 loppuraportti)

Liikkuvuusjaksojen myötä kiinnostus alueelliseen kansainvälisen toiminnan kehittämiseen heräsi. Opiston kansainvälinen hanke laajeni kaupungin muihin organisaatioihin. Tämä lisäsi kansainvälisyyttä alueellisesti ja herätti kiinnostusta myös sidosryhmien, päättäjien ja yhteistyökumppaneiden toimesta. Kaupungin omistama opisto toteutti kaupungin kansainvälisen toiminnan tavoitteita. Liikkuvuusjaksojen myötä tarve yhteistyöhön tunnistettiin ja yhteistyö kaupungin sisällä on kehittynyt.

Kaikissa (100 %) hankkeissa oli vaikutuksia myös paikallisella ja alueellisella, mutta 7,7 % hankkeista vaikutukseksi katsottiin tiedottaminen hankkeesta ja sen tuloksista tai avoin julkaistu materiaali, teos tai näyttely. Avoimia julkaisuja kuvataan tarkemmin alaluvussa 6.6. Läheisimmiksi tiedotuskanavaksi katsottiin henkilökunnan oma lähipiiri, perhe ja ystävät. Kokemuksista tiedotettiin kurssilaisia ja asiakkaita, kollegoita ja kollegaverkostoja. Työyhteisössä tiedostusta oli subjektiivisen osaamisen jakaminen lähityöyhteisössä tai tuntiopettajien koulutuksessa, esimiehen kanssa keskustelu, liikkuvuusjakson esittely oppilaitoksen tilaisuuksissa, kirjaus kaupungin sisäiseen projektien hallintajärjestelmään sekä tiedotus kaupungin intrassa. Lisäksi työntekijä jakoi tietoa jatkokoulutuspaikassa, mahdollisissa muissa työpaikoissa ja oman ainealueen ammattilaisten verkostoissa. Liikkuvuusjaksoista tiedotettiin työelämäkumppaneille, sidosryhmille, yhteistyökumppaneille, tiimeille, piireille, alueellisille kumppaneille sekä

kaupungin muille toimijoille, Kansalaisopistojen liitto KOL:ille sekä erilaisille opettajien yhdistyksille. Laajempia tiedotuskanavia olivat lehtiartikkelit paikallislehdissä, yleisöluennot, koulutustilaisuudet, tapahtumat ja seminaarit, verkko-oppimateriaali, kirja, taidenäyttely, julkaisuyhteistyöt, EPALE:n tiedotuskanavat ja EPALE Discussion -tapahtuma. Lisäksi tiedotusta oli European Lifelong Learning Magazine -lehdessä.

*”Alueellisella tasolla opettajat ovat levittäneet hankkimaansa osaamista ”—
”-verkostoissa, valtakunnallisilla vapaan sivistystyön päivillä ja
hankekoordinaattori on myös käynyt opiston hankehallintoa esittelemässä
Erasmus-koulutustilaisuudessa. Hankekoordinaattorin on tarkoitus tehdä
blogijuttu myös EPALEen hankkeesta ...”* (koordinaattori, H10 loppuraportti)

Verkossa kokemuksista tiedotettiin liikkuvuusjaksolle osallistuneen omilla sosiaalisen median verkostoissa tai blogissa. Hankkeen omia verkossa olevia tiedotuskanavia oli sosiaalinen media, nettisivut tai blogi. Opiston tiedotuskanavana oli opiston sisäinen viestintä, sosiaalinen media, nettisivut, uutiskirje, ilmoitustaulu ja opiston toimintakertomus.

6.6 Kotimaista yhteistyötä valtakunnallisella tasolla

Kotimaista yhteistyötä kuvattiin kaikissa (100 %) hankkeissa. Organisaatioiden yhteistyö lisääntyi ja pureutui myös strategisen tason kehittämiseen. Verkostoituminen kasvoi, syntyi yhteistoimintamalleja ja sidosryhmäyhteistyö kehittyi. Yhteistyönä syntyi muun muassa kurssijärjestelyitä, yhteisiä kursseja, opettajien toimimista useissa opistoissa, hankkeita, koulutuksia, tapaamisia ja tilan käyttöä sekä yhteisiä lähtövalmennuksia liikkuvuusjaksoille. Opetusalalla kansainvälisyys toi uuden menetelmän tai tekniikan siirtämisestä muihin kansalaisopistoihin. Oppiainetta tai kurssia oli mahdollisuus opettaa muissa oppilaitoksissa sekä kouluttaa kollegoita. Lisäksi kestävä kehityksen ideologia jalkautui opetukseen.

”Kullakin osallistujalla on ollut mahdollisuus vaikuttaa osaltaan sekä suomalaisen työkuulttuurin uudistamiseen että eurooppalaisten kumppanien kokemuksiin suomalaisista.” (koordinaattori, H5 loppuraportti)

Kansainvälisyys tuki aktiivisen ja avarakatseisen kansalaisuuden vahvistumista. Valtakunnallisesti vaikutuksena nähtiin mahdollisuus vaikuttaa suomalaisen työkuulttuurin uudistamiseen. Liikkuvuusjaksojen koettiin lisänneen positiivisempaa suhtautumista maahanmuuttoon sekä ulkomaalaisen työvoiman palkkaamiseen ja tukemiseen. Kansainvälisyyden vaikutus näkyi aikuiskoulutuksen vahvempana kansainvälisenä kompetenssina ja vetovoimana. Kansainvälisyysosaaminen yksilön ja organisaation tasolla nähtiin koulutusvientiä edistävänä sekä tuotekehitystä lisäävänä.

Valtakunnallisella tasolla 53,8 % hankkeista kuvasi vaikutuksen olevan ainoastaan tiedotusta tai tuotoksiin tutustumista. Tiedotusta kuvattiin tarkemmin alaluvussa 6.5. Hankkeiden yhteistyön tuotokset näkyivät laajana yhteistyönä, kuten opiskelijavaihtoina, leiritoimintana sekä yhteisen maalauksen tekemisenä. Yhteistyö syventyi liikkuvuusjaksoiksi Suomeen, yhteistyökurseiksi, taidenäyttelyiksi, julkaisuiden tekemiseksi, kurssi- ja tapahtumavaihdoiksi sekä ainealueen koulutuksiksi. Organisaatio on voinut toimia apuna myös muiden järjestäjien hanketoiminnan haussa ja toteutuksessa, mikä on luonut uuden yhteyden. Yhdessä opistossa on syntynyt hankkeen myötä kehittämisseminaari, jossa on jaettu tietoa eurooppalaisista ideoista ja käytännöistä. Opisto on voinut myös saada tunnustusta merkittävän kansainvälisen työn ansioista sekä vaikuttaa kaupungin muuhun kansainvälisyystoimintaan.

6.7 Euroopan yhteistyöverkostossa on voimaa

Euroopan tasolla kansainvälinen yhteistyö lisääntyi. Liikkuvuusjaksot paransivat edellytyksiä eurooppalaisen yhteistyöverkoston pitkäjänteiselle ylläpitämiselle ja kehittämiselle. Kansainvälisyys lisäsi luottamusta eurooppalaisia koulutuksenjärjestäjiä kohtaan. Se mahdollisti pientenkin oppilaitoksien avauksen uudelleen, kansainväliseen yhteistyöhön. Pidempään kansainvälistä toimintaa tehneille liikkuvuusjaksot vahvistavat jo olemassa olevia yhteistyösuhteita.

”Kontaktit muiden eurooppalaisten kanssa ja uudet ystävyysuhteet ja syntyneet verkostot osaltaan edistävät yhtenäistä, moniarvoista Eurooppaa ja sen muotoutumista.” (koordinaattori, H5 loppuraportti)

Opiston henkilökunta on jakanut tietoa esittelemällä suomalaista kansalaisopistokenttää, vapaan sivistystyön kenttää sekä koulutusjärjestelmää. Liikkuvuusjaksoilla opiston henkilökunta on toiminut opiston ja suomalaisen toimintakulttuurin sekä osaamisen sanansaattajana, jakanut osaamistaan sekä he ovat voineet työskennellä asiantuntijoina ulkomailla. He ovat osaltaan vaikuttaneet eurooppalaisten yhteistyöoppilaitosten ja heidän kumppaneiden käsityksiin suomalaisista ja Suomesta. Liikkuvuusjaksoilla suomalaiset ovat lisänneet kohdemaassa kulttuurien välistä ymmärrystä ja vuoropuhelua. Kansainvälisyyden vaikutuksesta myös opisto on voinut tarjota kansainvälistä koulutusta.

”Kasvava, kv. tasolla toimiva oppilaitosverkosto vahvistaa koko maakuntaa ja lisää sen koulutuksellista painoarvoa osana Suomea ja Eurooppaa.” (koordinaattori, H22 loppuraportti)

Yhteistyö on tuonut pieniä kuntia ja oppilaitoksia osaksi Euroopan unionia ja kansainvälisyyden tasoa sekä mahdollistanut yhteistyön eurooppalaisten toimijoiden kanssa. Yhteistyö on edistänyt yhtenäistä ja moniarvoista Eurooppaa sekä sen muodostumista.

6.8 Katsaus vaikuttavuuteen

Erasmus+ -ohjelman koulutuksen erityistavoitteet edistää avaintaitojen ja -osaamisen tasoa täyttyivät liikkuvuusjaksoille osallistuneiden tasolla. Elinikäisen oppimisen avaintaitojen koettiin vahvistuneen, ja liikkuvuusjaksot toivat työkaluja ideoida uudenlaisia aikuispedagogisia toimintamalleja elinikäisen oppimisen palveluiden järjestämiseksi. Liikkuvuusjaksolle osallistuneiden ymmärrys elinikäisen oppimisen käsitteestä lisääntyi. He saivat tietoa elinikäisen oppimisen käsityksestä toisessa maassa sekä tutustuivat kohdemaan

koulutusjärjestelmään ja käytäntöihin. Tavoite tukea laadun kehittämistä ja innovointia täyttyi liikkuvuusjaksolle osallistuneiden sekä organisaation tasolla. Liikkuvuusjaksolla olleet ovat raportoineet innokkuudesta osallistua oman opetuksen sekä oppilaitoksen kehittämiseen. He ovat saaneet tietoa hyvistä käytänteistä sekä saaneet uusia ideoita omaan opetukseen.

Tavoite kansainvälistymisen tukemisesta sekä koulutuksen globaalin ulottuvuuden, kielellisen moninaisuuden ja kulttuurien tuntemuksen edistämisestä toteutuivat niin henkilökunnan, opiskelijoiden kuin organisaation tasolla. Liikkuvuusjakson osallistujan kansainvälisyysosaaminen vahvistui ja liikkuvuusjaksot toivat rohkeutta ja kykyä toimia kansainvälisessä ympäristössä. Kansainvälinen yhteistyö organisaatioiden, henkilökunnan, opiskelijoiden tai laajemmin kaupunkiorganisaatiossa on alkanut tai tiivistynyt. Globaaliulottuvuus on laajentunut näin ollen monella tasolla. Hanketyö on tukenut kansainvälisyyden muotoutumista organisaatioiden arkeen sekä osaksi opistojen strategiaa. Myös kielitaidon kehittymisestä raportointiin laajasti. Erilaisten kulttuurien tuntemus lisääntyi sekä liikkuvuusjaksolla nähtiin arvokkaaksi kokemus toimia osana monikulttuurista ryhmää. Tietouden lisääntymisen raportoitiin tuoneen myös uusia luentoja ja kurssisisältöjä, jolloin myös opiskelijat pääsivät osallisiksi oppimaan uutta.

Kansalaisopistojen lain mukaisen tehtävän näkökulmasta kansainvälisyys tuki elinikäisen oppimisen käsitteen tunnistettavuutta ja ymmärrystä liikkuvuusjaksolle osallistuneiden tasolla. Organisaation ja henkilökunnan tasolla saatiin työvälineitä vastata paikallisiin ja alueellisiin tarpeisiin, sekä hyviä käytänteitä ja koulutusta eri kohderyhmien tavoittamiseksi.

Tavoite järjestää yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta sekä edistää ihmisten monipuolista kehittymistä ja hyvinvointia sekä kansanvaltaisuuden, moniarvoisuuden, kestävän kehityksen, monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden toteutumista täyttyi lisääntyneenä tietoutena henkilökunnan ja organisaation tasolla, mutta myös yhteistyön tiivistyminen paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella tasolla mahdollistavat paremmin tavoitteen toteutumisen. Kansainvälinen yhteistyö toi hyviä käytänteitä yhteisiin ja ajankohtaisiin haasteisiin.

Kansalaisopistojen lain mukaisen tehtävän näkökulmasta on tärkeää huomioida kansainvälisyyden myötä lisääntynyt tietoisuus koulutuksen

järjestäjien keskuudessa muun muassa osallisuudesta, aikuiskoulutuksen luonteesta ja mahdollisuuksista sekä saavutettavuudesta. Saavutettavuutta ajatellen on tärkeä huomioida koulutuksen järjestäjän, ja opettajien lisääntynyt tietous eri kohderyhmien tarpeista sekä opetustiloista.

7 POHDINTA

Tutkimus pyrki kartoittamaan, millaisia vaikutuksia kansainvälisyydellä on koettu olevan kansalaisopistojen toiminnassa henkilökunnan, opiskelijoiden ja organisaation tasolla sekä millaista vaikuttavuutta kansainvälisyydellä on ollut. Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa tietoa kansainvälisyydestä kansalaisopistoissa sekä sen mahdollisuuksista opiston henkilöstölle, opiskelijoille ja toimintakentälle.

Kansainvälisyys nousee esiin opistojen laissa määrittelyssä tehtävässä moniarvoisuuden edistämisenä (laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998, 1:1 §) ja on läsnä kansalaisopistojen arjessa toiminnan eri tasoilla. Kansainvälisyys ei ole ylimääräinen osa opistotyötä, vaan opistot toimivat monikulttuurisessa ympäristössä moniarvoisuuden ja suvaitsevaisuuden edistäjinä. Kansainvälisyyden merkityksen ymmärtäminen osaksi kansalaisopistojen tehtävää ja opistojen toimintastrategiaa on tärkeää.

Kansainvälisyydellä on mahdollista tukea opiston toimintaa niin henkilökunnan, opiskelijoiden kuin organisaation tasolla, mutta sillä on vaikutuksia laajemmalle alueelle. Vaikutukset heijastuvat niin yksilöihin kuin isompiin joukkoihin. Toiminnalla päästään vaikuttamaan niin paikallisesti, alueellisesti, valtakunnallisesti kuin Euroopan tasolla. Suunnitelmallisella kehittämistyöllä kansainvälisyys mahdollistaa opiston organisaatiokulttuurin kehittämisen sekä vahvistaa opiston kykyä vastata muuttavan ajan alueellisiin ja paikallisiin sivistystarpeisiin, mikä Niemelän (2000) mukaan edellyttää jatkuvaa uudelleen tarkastelua.

Kansalaisopistot tuovat ihmisiä yhteen, kuten myös hanketoiminta. Oli kyseessä yksittäinen opisto tai konsortio, henkilö- tai kumppanuushanke, hanketoiminnassa ihmiset pääsevät tutustumaan, keskustelemaan ja verkostoitumaan sekä pohtimaan yhdessä kiperiä niin arjessa kuin valtakunnan tasolla kohtaamia asioita ja haasteita. On tärkeää huomata, että ehkä muuallakin kohdataan samanlaisia haasteita kuin omassa työtehtävässä,

organisaatiossa, alueellisessa tai valtakunnallisessa toimintaympäristössä. Yhteistyössä on voimaa ja hyvät käytänteet on syytä laittaa jakoon muiden mahdollisuudeksi parastaa (kehittää itselleen sopivaksi). Toiselle organisaatiolle vinkki voi olla toiminnan kehittymisen ja jatkumisen kannalta erittäin arvokas.

Kansainvälisyystoimintaan mukaan lähteminen ei aina ole yhden opiston harteilla. Konsortiohankkeiden avulla mukaan on lähtenyt useita pienempiä opistoja, tai hanketoimintaa on voitu toteuttaa yhteistyössä muun muassa kaupungin eri oppilaitosten tai eri toimijoiden kanssa. Konsortiohankkeissa alueellista yhteistyötä on päästy kehittämään uudelle tasolle. Tutkimuksessa tärkeä tulos on, että vaikutuksia havaittiin monipuolisesti myös ensikertalaisten hanketoimijoiden hankkeissa. Näin ollen pienempikin opisto tai ensikertalainen hanketoimija voi saavuttaa monipuolisia vaikutuksia kansainvälisen hankkeen avulla.

7.1 Vaikutukset henkilökunnan, opiskelijoiden ja organisaation tasolla

Erasmus+ -ohjelma on määritellyt toiminnalleen odotettuja vaikutuksia, jotka nousevat tässä tutkimuksessa monipuolisesti esiin. Tutkimus tarkastelee henkilökunnan liikkuvuushankkeita, joten vaikutukset henkilökunnan tasolla ovat määrällisesti laajimmat. Erasmus+ ohjelmaoppaassa hankekaudella 2014–2020 (European Commission, 2017, 29) määritellyt liikkuvuustoiminnon odotetut vaikutukset täyttyvät henkilökunnan tasolla monipuolisesti. Odotettujen vaikutusten lisäksi on saavutettu vaikutuksia kollegayhteistyön tiivistymisenä sekä oman kasvun ja hyvinvoinnin saralla.

Opiskelijoiden tason vaikutukset välittyivät henkilökunnan kokemusten seurauksena toiminnan ja ympäristön muutoksena. Odotetut vaikutukset opiskelijoille eivät täytyneet yhtä laajasti kuin Erasmus+ ohjelmaoppaassa (European Commission, 2017, 29) on arvioitu, mutta arviot koskevat myös opiskelijaliikkuvuuksia ja nyt tarkastelussa olivat hankkeet, joissa oli ainoastaan henkilökunnan liikkuvuuksia. Odotetuista vaikutuksista toteutui muun muassa kulttuurien tuntemus sekä asennoituminen koulutukseen ja kansainvälisyyteen.

Organisaation tasolla saavutettiin monipuolisesti odotettuja vaikutuksia. Odotetut vaikutukset olivat oppilaitoksen valmiuden kehittyminen

eurooppalaisella tai maailmanlaajuisella tasolla toimimiseen, innovatiivisten ja tehokkaiden menetelmien kehittäminen eri kohderyhmien tarpeisiin vastaamiseksi sekä organisaation sisäisen toimintaympäristön luominen nykyaikaisemmaksi, dynaamisemmaksi, sitoutuneemmaksi ja ammattimaisemmaksi (European Commission, 2017, 29–30). Oppilaitoksen vaikutuksista on tärkeää huomioida, miten liikkuvuusjaksot vaikuttivat oppilaitoksen imagoon ja maineeseen, joka osaltaan tuottaa mahdollisia jatkohyötyjä niin opiskelijoiden, henkilökunnan kuin sidosryhmien suuntaan. Tämä vaikuttaa kiinnostukseen osallistua koulutukseen, kiinnostukseen hakeutua oppilaitokseen töihin sekä mahdolliseen yhteistyöhön ja jatkohankkeisiin.

Tutkimuksen tuloksena on kuvattu monipuolisesti kansainvälisyyden vaikutuksia kansalaisopistojen toiminnan eri tasoilla. Vaikutukset heijastuvat niin toiminnan tavoitteisiin kuin odotettuihin vaikutuksiin. Niillä on tärkeä merkitys opiston toiminnan kehittämisessä, tehtävän ja roolin toteuttamisessa sekä toiminnan jatkuvuuden kannalta. Henkilöstön liikkuvuusjaksojen vaikutukset näkyvät koko opiston toiminnassa ja sen ulkopuolella. Vaikutuksilla on tärkeä merkitys kuntalaisten ja sidosryhmien näkökulmasta.

7.2 Katsaus taloudellisiin vaikutuksiin

Taloudellisen näkökulman tarkastelu on ajankohtainen ja tärkeä mahdollisten opistotoimintaan vaikuttavien säästötavoitteiden vuoksi (Valtiovarainministeriö, 2023). Suorana taloudellisena vaikutuksena oli negatiivinen vaikutus myönnetyn tuen riittämättömyyteen. Tämä on tarkoittanut kustannuksia joko henkilökunnalle, organisaatiolle tai molemmille liikkuvuusjakson toteutumiseksi. Tutkimustulosta on käyty läpi toimeksiantajan kanssa. On näin ollen huomioitava, että tutkimuksen tarkastelussa on hankekausi 2014–2020, jonka jälkeen hankkeiden tukimäärät ovat muuttuneet saadun palautteen myötä.

Muita suoria taloudellisia vaikutuksia ei ole tutkimustuloksissa nähtävissä. Taloutta tukevia vaikutuksia ovat runsaasti. Tällaisia vaikutuksia organisaatiotasolla ovat muun muassa toiminnan jatkuvuuden edistäminen ja tukeminen, henkilökunnan sitoutuminen organisaatioon, organisaation elinvoimaisuus ja kiinnostavuus, toiminnan kehittäminen, tilojen monipuolinen

käyttö ja strategian tuominen käytäntöön. Henkilökunnan tasolla taloutta tukevia vaikutuksia ovat osaamistason kasvu, jatkokouluttautuminen, hyvinvoinnin paraneminen ja työn kehittäminen. Taloutta tukevia vaikutuksia opiskelijoiden tasoa ajatellen ovat opetuksen laadun kehittyminen, laadukas ja ajassa oleva opintotarjonta, eri kohderyhmien huomiointi ja opiskelijoiden jatkohyödyt.

Kansainvälisyyden vaikutukset paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella tasolla vaikuttavat myös laajemmin talouteen alueella. Yhteistyö eri muodoissaan tukee yhteiseen tavoitteeseen pääsemistä sekä selkeyttää tehtävän- ja roolien jakoa. Taloutta tukevia tekijöitä ovat muun muassa koulutustoiminnan kehittyminen, osaamistason kehittyminen, maakunnan kehittämisen työvälineet, verkostoituminen, kollegojen kouluttaminen, koulutusvienti ja tuotekehitys.

7.3 Kansainvälisyyden haasteet

Hanketoiminta vaatii resursseja. Hakuprosessi, perehdyttäminen, käynnistäminen, seuranta, toiminnot, arviointi, tiedottaminen sekä muut tärkeät työvaiheet vievät niin henkilö-, aika- kuin mahdollisia talousresursseja. Kansainvälisyystoiminnan sitominen osaksi organisaation perustoimintaa ja koko organisaatiota tukee laadukasta hanketoimintaa. Toiminnan anti on hyvin laajaa eikä sen laajuutta välttämättä osata ottaa huomioon.

Haasteena kansainvälisyystyölle kansalaisopistoissa on henkilöstöresurssit. Monessa opistossa päätoimisen henkilökunnan määrä on pieni ja tuntiopettajat opettavat suuren osan opiston opetuksesta (Lang ym., 2019). Tuntiopettajat valmistelevat liikkuvuusjaksot omalla ajalla, sillä opetuksen palkka maksetaan opetustuntien mukaisesti. Kansainvälisyyteen liittyy niin valmistelua, jakson toteuttamista kuin myös loppuarviointia, joten oppimiskokemuksen ja vaikutusten lisäksi opettajan tulee varata resursseja myös jakson toteutumiseksi ja onnistumiseksi.

Kansainvälisyystyön haasteena on raportoitu opistojen loppuraporteissa myös vastaanottavan organisaation löytäminen. Kansalaisopistot toimintamuotona on hyvin erityinen ja monesta maasta ei löydy samanlaista oppilaitosmuotoa. Toisaalta kansalaisopistojen oppiainetarjonta ja tehtävä on niin

monimuotoinen, että liikkuvuuskohteita ja kumppanuusoppilaitoksia voi olla hyvin erilaisia.

7.4 Kansainvälisen toiminnan arviointi opistoissa

Koulutusta tarkastelevan arvioinnin yhtenä tavoitteena on koulutuksen kehittäminen (Atjonen, 2021, 60). Kansainvälisen toiminnan arvioinnilla on mahdollista edistää kansainvälisyyden tasoja sekä niihin liittyvää toimintaa oppilaitoksissa. Toisaalta lähtökohtana on kansainvälisyyden tunnistaminen opiston arjessa sekä kansainvälisen ulottuvuuden näkyväksi tuominen opiston toiminnan eri tasoilla.

Kehittäminen edellyttää kansainvälisyyden tarkastelua koko sen laajuudessa opiston toiminnassa. Pääluvussa 3 on käsitelty kansainvälisyyden eri tasoja ja nostettu esiin mahdollisia eri tasojen tehtäviä tai toimintoja kansalaisopistokentällä. Kansainvälisyyteen ja sen edistämiseen ei liity ainoastaan ulkopuolisen rahoituksen hanketoiminta, vaan se nousee esiin opistojen perustoiminnassa, arvoissa, asenteissa ja opetustarjonnassa monella eri tavalla. Tämän tunnistaminen on tärkeää myös moniarvoisuuden ja suvaitsevaisuuden edistämiseksi.

Kansainvälistä toimintaa on tärkeää arvioida osana opiston itsearviointivelvoitetta. Koska kansainvälisyys näkyy opistoissa toiminnan eri tasoilla, on kattavan näkökulman muodostamiseksi hyvä arvioida toimintaa henkilökunnan, opiskelijoiden ja organisaation tasolla. Lisäksi arviointi paikallisella ja alueellisella tasolla edistää koulutustarpeisiin vastaamista sekä verkostoyhteistyön kehittämistä.

7.5 Johtopäätökset

Kansalaisopistoissa on tehty kansainvälisyystyötä jo pitkään. Sen rooli osana opiston toimintaa vaihtelee opistoittain eikä roolia ole aina tunnistettu. Kansainvälisyyden rooli kytkeytyy olennaisesti niin opiston perustehtävään kuin paikallisiin ja alueellisiin sivistystarpeisiin. Alueen kansainvälisyys, monikulttuurisuus ja moniarvoisuus ovat tärkeässä roolissa kansalaisopistotyössä. Suvaitsevaisuuden lisääminen ja eriarvoisuuden

vähentäminen ovat tärkeää yhteiskunnassa ottaen huomioon myös lisääntyneen kotikansainvälisyyden.

Kansainvälisyys luo turvaa kansalaisopistotoiminnan jatkumiselle. Hanketoiminnan avulla on mahdollista kehittää opiston toimintaa vastaamaan sille asetettuihin tavoitteisiin ja tehtävään. Toisaalta hanketoiminnan avulla on myös mahdollista vahvistaa opiston roolia ja tehtäviä paikallisena toimijana lisäämällä osaamista, laajentamalla näkökulmia sekä parantamalla yhteistyövalmiuksia.

Kansalaisopistotoiminta on kaikille avointa toimintaa. Eri kohderyhmien tarpeiden huomioiminen auttaa opiston moninaisen koulutustarjonnan saavutettavuutta. Kansainvälisyydellä päästään lisäämään työkaluja eri kohderyhmien toiveisiin ja tarpeisiin vastaamiseksi. On tärkeää myös tunnistaa yhteiset haasteet erityisryhmien palveluiden tarjoamiseksi sekä tunnistaa mahdollisuudet kansainvälisesti etsiä ratkaisuja ja keinoja haasteisiin.

Jo yksin Euroopassa elää laaja asiantuntijuuden verkosto. Tämä asiantuntijuus tulee hyödyntää ja jakaa kaikkien saataville niin oman kasvun ja kehityksen tueksi, mutta myös organisaation ja yhteistyön kehittämiseksi. Asiantuntijuus tuo esiin erilaisia näkökulmia, historiaa, kulttuuria, kokemuksia, ajatuksia kuin myös visiointia ja kehitystä.

Kansainvälisyys edistää eurooppalaisen identiteetin vahvistumista. Liikkuvuuksilla on mahdollista lisätä tietämystä ja tuntemusta eri kulttuureista ja kielistä sekä viedä uusiin ympäristöihin ja tilanteisiin. Tämä tuottaa yksilölle tärkeitä kokemuksia niin yhteenkuuluvuudesta, yhteisistä arvioista kuin käytännöistä, mutta kokonaisuudessaan vaatii rohkeutta ja uskallusta. Rohkeus voi tuottaa onnistumisen kokemuksia ja itsensä voittamista, mikä kuljettaa seuraaviin seikkailuihin.

Kaiken kaikkiaan me, yksilöt, myös opimme ja janoamme oppia läpi elämän. Elinikäisen oppimisen käsite on läsnä niin kansalaisopistojen toiminnassa kuin kansainvälisyyden monissa tavoitteissa. Kansalaisopistot omalla toiminnallaan osaltaan mahdollistavat liikkuvuusjaksot kaiken ikäisille. Jos joku kuvitteli, että ulkomaan vaihtomahdollisuudet loppuivat peruskouluun, toiselle asteelle tai korkea-asteelle, on tärkeää, että kansalaisopistot, elinikäisen oppimisen pohjalta tukevat aktiivista kansalaisuutta, edistävät osaamisen kehittymistä, parantavat kielitaitoa ja kulttuurien tuntemusta sekä avartavat näkökulmia. Kaikkea

kansainvälisyyden vaikutusta ei voi suunnitella tai ennalta-arvata, vaan jokainen meistä kokee, näkee ja ajattelee eri tavalla – Se tekee kansainvälisyyden annista kaikista rikkainta.

7.6 *Jatkotutkimus*

Jatkotutkimusideaksi on aiemmin tässä tutkimuksessa esitetty Muutosharavoitintimenetelmän mukainen loppuraporttien perusteella saatujen vaikutusten tarkastelu osallistuneiden organisaatioiden, koordinaattorien ja liikkuvuusjaksolla olleiden näkökulmasta. Tämä antaisi lisää tietoa raporteista saatujen vaikutusten toteutumisesta, mutta myös mahdollistaisi pidemmän ajan vaikutusten tutkimuksen, sillä hankekauden 2014–2020 päättyneistä hankkeista on jo useita vuosia.

Kansainvälisyyden yksi tutkimusnäkökulma olisi tehdä jatkotutkimusta syventyen yksittäisen hankkeen vaikuttavuuden tutkimukseen eli hankkeen tavoitteiden toteutumisen arviointiin, toteutumiseen johtaneisiin tekijöihin ja toisaalta tekijöihin, jotka jarruttivat vaikuttavuutta. Laajemmalla otannalla jatkotutkimuksena näkisin tärkeäksi opiskelijoiden näkökulman tutkimisen, jossa kartoitettaisiin opiskelijoiden näkemyksiä nykytilanteesta sekä käsityksiä monikulttuurisuudesta ja kotikansainvälisyydestä, sillä opistot ovat merkittävässä roolissa muun muassa kotouttamiskoulutuksessa. Opiskelijoiden näkökulmaa on mahdollista tarkastella myös opiskelijoiden kokemuksina opiston kansainvälisyydestä sekä annista opetuksessa.

Opistokentällä kansainvälisyyttä on edistetty useiden vuosien ajan, joten olisi tärkeää tallentaa tietoa kansalaisopistokentällä kansainvälisyyttä merkittävästi edistäneiden (joko vielä työelämässä olevien tai jo eläkkeelle siirtyneiden) henkilöiden kokemusten ja käsitysten tutkimuksella. Joidenkin henkilöiden kokemusasiantuntijapuheenvuoroja löytyy erilaisista tuotetuista materiaaleista. Henkilökunnan näkökulmasta olisi tärkeä kartoittaa myös osallistujaprofiilia, jotta tämä pystyttäisiin huomioimaan hankkeiden suunnittelussa ja toteutuksessa myös aliedustetuille henkilöstöryhmille. Myös henkilöstön odotukset ja tavoitteet loisivat pohjaa vaikuttavuuden arvioinnille.

Yksi tärkeä näkökulma ja tuki opistotyöhön olisi kansalaisopistojen kansainvälisyysstrategioiden tutkimuksen kartoitus ja vertailu. Tutkimuksessa

tärkeää olisi tarkastella niiden sisällytystä opiston toimintakulttuuriin, henkilökuntaan sekä opiskelijoille. Konsortiohankkeiden näkökulmasta tutkimuksella olisi mahdollista kartoittaa yhteistyön laajuutta ja merkitystä sekä vaikutuksia paikallisella ja alueellisella tasolla.

Yksi ajankohtainen jatkotutkimusidea on kansalaisopistojen opiskelijaliikkuvuuksien tutkimus, sillä myös kansalaisopistojen opiskelijoiden on mahdollista lähteä liikkuvuusjaksoille ulkomaille. Tämän merkityksen olen nähnyt myös henkilökohtaisesti, sillä työskentelen Erasmus+ akkreditoinnin koordinoijana opistossa, joka on yksi ensimmäisistä Erasmus+ akkreditoituista kansalaisopistoista Suomessa.

Hankeraporteissa on paljon tietoa niin hankehallinnointiin, yhteistyöoppilaitosten tai kurssin etsintään, kaupunkiorganisaation ohjeistuksiin sekä mahdollisiin sudenkuoppiin. Tämä tietopankki olisi hyvä saada verkoston jakoon, jotta samanlaisia haasteita kokevat pääsisivät yhdessä pohtimaan ratkaisuja, parastamaan ja osaltaan kehittämään yhteistyötä aikuiskoulutuksessa.

Tämä tutkimus toimi avauksena kansainvälisyyden monitasoisille vaikutuksille kansalaisopistojen toiminnassa. Hankeraportit sisältävät tietoa hankkeen päättymiseen saakka, mutta hankkeiden vaikutukset näkyvät opistojen toiminnassa pitkällä ajanjaksolla. Näiden vaikutusten kartoittaminen organisaation toiminnan eri tasoilla tuottaisivat tietoa kansainvälisyyden avulla saavutetuista laajoista hyödyistä sekä merkityksistä. Kansainvälisyyden kokonaisvaltainen anti kantautuu pitkälle.

LÄHTEET

- Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 986/1998.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980986>
- Atjonen, P. (2021). Kehittävä arviointi kasvatusalalla. Kirjokansi.
- Atjonen, P. (2007). Hyvä, paha arviointi. Tammi.
- Cohen, L., Maninon, L. & Morrison, K. (2017). Research methods in Education. (8. painos). Routledge: Taylor & Francis Group.
- EAEA. (2019). Manifesto for Adult Learning in the 21st century: The Power and Joy of Learning. European Association for the Education of Adults.
https://eaea.org/wp-content/uploads/2019/04/eaea_manifesto_final_web_version_290319.pdf
- European Commission. (2017). Erasmus+ ohjelmaopas 2014–2020.
https://erasmus-plus.ec.europa.eu/sites/default/files/files/resources/erasmus-plus-programme-guide_fi.pdf
- European Parliament. (2018, 22. toukokuuta). Council recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning. Official Journal of the European Union, C 189/1–13. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01))
- Harju, A., Pätäri, J. Saviniemi, S. & Teräsahde, S. (2019). Vapaan sivistystyön oppilaitosmuodot ja ohjaus. Teoksessa Pätäri, J., Teräsahde, S., Harju, A., Manninen, J. & Heikkinen, A. Vapaa sivistystyö: Eilen, tänään ja nyt. Vapaan sivistystyön rooli, asema ja merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa ja koulutusjärjestelmässä. Vapaa Sivistystyö ry, 31–83.
- Huotari, V. (2007). Aikuiskasvatuksen suunnittelu ja arviointi. Teoksessa Collin, K. & Paloniemi, S. (toim.). Aikuiskasvatus tieteenä ja toimintakenttänä. PS-Kustannus, 249–286.

- Kirkpatrick, D. & Kirkpatrick, J. (2007). Implementing the Four Levels: A Practical Guide for Effective Evaluation of Training Programs. Berrett-Koehler Publishers, Inc.
- KoL. (2011). Maailma on mahdollisuuksia täynnä – kansainvälistymisopas kansalaisopistoille. Kansalaisopistojen liiton julkaisu 2011.
https://kansalaisopistojenliitto.fi/wp-content/uploads/2016/03/kansainvalistymisopas_2011.pdf
- KoL. (2022, 1. marraskuuta). Mikä on kansalaisopisto?
<https://kansalaisopistot.fi/kansalaisopistot-pahkinankuoressa/>
- KoL. (2023, 10. maaliskuuta). Kansalaisopistojen liiton tietopankki.
<https://kansalaisopistojenliitto.fi/tietopankki/kansalaisopistot>
- Korkeakoski, E. (2017). Arvioi ja menesty – Arviointitoiminnan perusteet, prosessit ja vaikuttavuus. Mediapinta.
- Kuntaliiton sivistyspoliittinen ohjelma. (2019). Sivistyksen suunta 2030.
https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Sivistyksensuunta2019_0.pdf
- Kuopion kansalaisopisto. (2023, 21. toukokuuta). Kuopion kansalaisopiston nettisivu: opiskelijayhdistykset.
<https://kansalaisopisto.kuopio.fi/kansalaisopisto/opiskelijayhdistykset/>
- Kuula, A. (2006). Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vastapaino.
- Laine, T. (2010). Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltonen, J. & Raine, V (toim.) 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-kustannus, 28–45.
- Lang, T., Leinikki, S. & Majoinen, P. (2019). Henkilöstö ja johtaminen vapaassa sivistystyössä. Teoksessa Pätäri, J., Teräsahde, S., Harju, A., Manninen, J. & Heikkinen, A. Vapaa sivistystyö: Eilen, tänään ja nyt. Vapaan sivistystyön rooli, asema ja merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa ja koulutusjärjestelmässä. Vapaa Sivistystyö ry, 176–193.
- Laki Opetushallituksesta 564/2016.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20160564>
- Laki vapaasta sivistystyöstä 632/1998.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980632>

- Linna, P. & Suhonen, M. (2022, 13. kesäkuuta). Vaikutus vai vaikuttavuus? [blogikirjoitus]. Valtiokonttori. <https://www.valtiokonttori.fi/blogi/vaikutus-vai-vaikuttavuus/>
- Linnakylä, P. & Atjonen, P. (2008). Arviointi, tutkimus ja arviointitutkimus koulutuksen tietotuotannossa. Teoksessa Korkeakoski, E. & Silvennoinen, H. (toim.). Avaimia koulutuksen arvioinnin kehittämiseen. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 31; 79–98.
- Manninen, J. (2018). Kansalaisopiston aikuisopiskelijat luokkakuvassa: Kansalaisopiston merkitys kuntalaiselle ja kunnalle. Kansalaisopistojen liiton julkaisuja 3. KoL. https://kansalaisopistojenliitto.fi/wp-content/uploads/2018/09/Kansalaisopiston_aikuisopiskelijat_luokkakuvassa_2018.pdf
- Manninen, J., Teräahde S. & Pätäri, J. (2019). Vapaan sivistystyön vaikuttavuus ja yhteiskunnallinen merkitys. Teoksessa Pätäri, J., Teräahde, S., Harju, A., Manninen, J. & Heikkinen, A. Vapaa sivistystyö: Eilen, tänään ja nyt. Vapaan sivistystyön rooli, asema ja merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa ja koulutusjärjestelmässä. Vapaa Sivistystyö ry, 236–273.
- Markkanen, M., Lang, T., Lillas, A., Lovio, M., Manninen, J., Takatalo, E., Kamppi, P., Pietiläinen, V. & Smeds-Nylund, A-S. (2012). Kansalaisopistojen oppilaitos – ja ylläpitäjä rakenteen arviointi. Osaraportti 2: Rakenteellisten muutosten, lakiuudistusten ja oman toiminnan arviointivelvoitteen toteutuminen. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 60. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/39907>
- Mäki, M. (2019). Sopeutuminen, resurssit ja alueellisuus vapaassa sivistystyössä. [Väitöskirja, Tampereen yliopisto]. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1069-1>
- Niemelä, S. (2000). Vapaan sivistystyön visiosta. Aikuiskasvatus 20 (2), 174–179. <https://doi.org/10.33336/aik.93289>
- Nyström, S. (2019). Unelma vapaasta sivistystyöstä – Kansalaisopistojen liitto 100 vuotta. Kansalaisopistojen liiton julkaisuja 4. https://kansalaisopistojenliitto.fi/wp-content/uploads/2019/05/4_Unelma_sivistyneesta_kansakunnasta_Kansalaisopistojen_liitto_100_vuotta_2019.pdf

- Nyyslä, K. & Hämäläinen, K. (2005). Elinikäinen oppiminen Suomessa ja muualla. *Aikuiskasvatus* 1/2002, 42–47. <https://doi.org/10.33336/aik.93396>
- OECD. (2018). PISA 2018 Global Competence. <https://www.oecd.org/pisa/innovation/global-competence/>
- OKM. (2023, 18. toukokuuta). Tehtävät ja tavoitteet. <https://okm.fi/tehtavat-ja-tavoitteet>
- Opetushallitus. (2023a, 18. toukokuuta). Mitä on koulujen kansainvälisyys? <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/mita-koulujen-kansainvalisyys>
- Opetushallitus. (2023b, 9. maaliskuuta) Erasmus+ -ohjelma vaikuttaa! <https://www.oph.fi/fi/kehittaminen-ja-kansainvalisyys/erasmus-ohjelma-2021-2027/erasmus-ohjelma-vaikuttaa>
- Opetushallitus. (2023c, 21. toukokuuta) Taiteen perusopetus. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/taiteen-perusopetus>
- Opetushallitus. (2022, 14. marraskuuta). Erasmus+ -ohjelma. <https://www.oph.fi/fi/kehittaminen-ja-kansainvalisyys/erasmus-ohjelma-2021-2027>
- Opetushallitus. (2011). Kotikansainvälisyys – Kansainvälisyystaitoja kaikille. CIMO. Informaatioaineistot 2011:171. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/oph_kotikansainvalisyys_5.pdf
- Outcome Harvesting. (2023, 9. maaliskuuta). Outcome Harvesting <https://outcomeharvesting.net/>
- OVTES. (2022). Kunta-alan opetushenkilöstön virka- ja työehtosopimus 2022–2025. <https://www.kt.fi/sopimukset/ovtes/2022/osio-f-liite-12-kansalaisopisto/tuntiopettajat>
- Quakrim-Soivio, N. (2016). Oppimisen ja osaamisen arviointi. *Opintähdet*.
- Raivola, R., Valtonen, P. & Vuorensyrjä, M. (1999). Käsitteet, mallit ja indikaattorit koulutuksen tehokkuutta ja vaikuttavuutta arvioitaessa. Teoksessa Raivola, R. (toim.). *Vaikuttavuutta koulutukseen – Suomen Akatemian koulutuksen vaikuttavuusohjelman tutkimuksia*; 11–28.
- Saloheimo, L. (toim.) (2016). Maahanmuuttajat ja maahanmuuttajakoulutus vapaan sivistystyön oppilaitoksissa. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2016:4. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/maahanmuuttajat-ja-maahanmuuttajakoulutus-vapaan-sivistystyon>

- Saloheimo, L. Fields, M., Saviniemi, S. & Manninen, J. Vapaan sivistystyön opetustarjonta ja osallistujat. Teoksessa J. Pätäri (toim.), Vapaa sivistystyö eilen, tänään ja huomenna: Vapaan sivistystyön rooli, asema ja merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa ja koulutusjärjestelmässä; 140–175.
- Scriven, M. (1967). The methodology of evaluation. Teoksessa Tyler, R.W., Cagne, R.M, Scriven, M. (toim.). Perspectives of Curriculum Evaluation. Rand McNally; 39–83.
- Siekkinen, T. (2013). Kansainvälistymismahdollisuuksien tasa-arvo koulutuksessa. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Työpapereita 29. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/42783>
- Siltala, A. (2013). Kuuluuko kansainvälisyys kaikille? Kansainvälistymismahdollisuuksien tasa-arvo CIMOn ohjelmissa. CIMO taustaselvitys 08/2013. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/29385_kuuluuko_kansainvalisyys_kaikille_tauustaselvitys_web.pdf
- Sitra. (2019). Sitran selvityksiä 150: Kohti elinikäistä oppimista. <https://www.sitra.fi/app/uploads/2019/03/kohti-elinikaista-oppimista.pdf>
- Suoranta, J. & Eskola, J. (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino.
- TENK. (2012). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- Teräsahde, S. & Manninen, J. (2019). Visiot vapaan sivistystyön tulevaisuudesta. Teoksessa J. Pätäri (toim.), Vapaa sivistystyö eilen, tänään ja huomenna: Vapaan sivistystyön rooli, asema ja merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa ja koulutusjärjestelmässä; 274–322.
- Theory of Change. (2023, 9. maaliskuuta). Theory of Change. <https://www.theoryofchange.org>
- Tilastokeskus. (2023, 8.maaliskuuta). Ulkomaalaistaustaiset [tilasto] <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa/ulkomaalaistaustaiset.html>
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi.

- UNESCO. (2001). Unescon kulttuurista moninaisuutta koskeva yleismaailmallinen julistus.
<https://okm.fi/documents/1410845/3898342/Unescon+kulttuurista+moninai+suutta+koskeva+yleismaailmallinen+julistus.pdf/c5aa7d1a-fc45-419e-bafc-74e14befef2b/Unescon+kulttuurista+moninaisuutta+koskeva+yleismaailm+allinen+julistus.pdf?version=1.0&t=1484222304000>
- United Nations. (2015). Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Seventieth session.
https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalass+embly/docs/globalcompact/A_RES_70_1_E.pdf
- Valkonen, E. (2016). "Me myymme ja markkinoimme kurseja" – Markkinaorientaation piirteet kansalaisopistoissa. [Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto]. <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/16062>
- Valtioneuvosto. (2021). Osaamisen tunnistamiseen kehitetään ja kokeillaan uusia välineitä. Valtioneuvoston julkaisu. <https://valtioneuvosto.fi/-//1410845/osaamisen-tunnistamiseen-kehitetaan-ja-kokeillaan-uusia-valineita>
- Valtiovarainministeriö. (2023). Valtiovarainministeriön julkaisuja 2013:13. <https://vm.fi/meno-ja-rakennekartoitus-seka-verokartoitus>
- Vataja, K. (2019). Vaikuttava ja tulevaisuus suuntautunut hanketoiminta - materiaali. <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/vaikuttava-ja-tulevaisuussuuntautunut-hanketoiminta-katri-vataja-sitra.pdf>
- Vilkka, H. (2021). Tutki ja kehitä. PS-kustannus.
- Wilson-Grau, R. & Britt, H. (2013). Outcome Harvesting. Ford Foundation. https://www.outcomemapping.ca/download/wilsongrau_en_Outome%20Harvesting%20Brief_revised%20Nov%202013.pdf

LIITTEET

Liite 1. Kartta henkilöliikkuvuuksien vaikutuksista kansalaisopistoissa

